

ČASOPIS ČESKOSLOVENSKÉ OBCE LEGIONÁŘSKÉ

LEGIONÁŘSKÝ

1/2013

směr

**Armádní generál Josef Šnejdárek:
Jsem rváč a voják a miluji boj.**

Čtěte na str. 4-11

BATTLEFIELD – BOJIŠTĚ

Projekt Československé obce legionářské

Battlefield Jaroslava Klemeše

- O Pohár starostky Přelouče

Branný závod pro jednotlivce v kategorii – příchozí

Čas konání: sobota 4. 5. 2013 (v době od 10.00 do 15.00),

v rámci 6. ročníku TANK POWER SHOW

Vyhodnocení soutěže se podle možností zúčastní gen. Jaroslav Klemeš,

následovat bude beseda pro soutěžící a pro diváky

Battlefield Jiřího Potůčka - O Putovní pohár primátorky Pardubic - 2. ročník

- O Pohár starosty Městského obvodu Pardubice VII

Branný závod pro 5členná družstva základních škol

Čas konání: středa 12. 6. 2013 (v době od 9.00 do 13.00)

Místo: Trnová, Lesopark Jiřího Potůčka

Zahájení soutěže bude spojeno s uctěním památky jmenovaného

Battlefield Jiřího Potůčka - O Putovní pohár předsedy ČsOL - 2. ročník

- O Pohár ředitele KVV Pardubice

Branný závod pro 5členná družstva středních škol

Čas konání: středa 12. 6. 2013 (v době od 9.00 do 15.00)

Místo: Zážitkové a adrenalinové centrum Přelouč

Zahájení soutěže bude spojeno s uctěním památky jmenovaného

Battlefield Jana Kubiše a Jozefa Gabčíka - pocta statečným z Resslovy ulice

- O Putovní pohár Ministra obrany České republiky / NGŠ AČR - 1. ročník

Branný závod pro 5členná družstva základních a středních škol, VŠ a PŠ

Čas konání: úterý 18. 6. 2013

Místo: Lanové centrum PROUD, Praha 9

Uctění památky statečných z Resslovky bude vhodně propojeno s branným závodem.

Memoriál Karla Kněže - O Putovní pohár - 3. ročník

- O Pohár ředitele KŘP Pardubického kraje

Branný závod pro 5členná družstva ZŠ – první a druhý stupeň

Čas konání: 21. 6. 2013, pátek

Místo: Ležáky, naučná stezka, 2,7 km

Závěr soutěže a vyhodnocení spojeno s uctěním památky jmenovaného

Časopis navazuje na stejnojmenný titul vydávaný Čs. obcí legionářskou ve 20. letech minulého století jako týdeník, posléze měsíčník. Jeho hlavním posláním je v době blížícího se 100. výročí vzniku Československa propagovat legionářské myšlenky, odkaz zakladatelů samostatného československého státu a zejména pak ideje boje své svébytnost, svobodu a demokracii v době vzniku samostatného státu, za druhé světové války i v novodobé historii. Časopis je určen pro členy Čs. obce legionářské, válečné veterány, sympatizanty a také širokou veřejnost, kterou zajímá tato problematika.

Vydavatel:
Československá obec legionářská
Sokolská 33, 120 00 Praha 2
Tel: +420 224 266 235
Fax: +420 224 266 274
E-mail: sekretariat@obeclegionarska.cz

Šéfredaktor a editor:
Ladislav Lenk
Tel: +420 224 266 241
Mobil: 734 315 601
E-mail: lenkladi@centrum.cz

Redakční rada:
Jiří Charfreitag
Daniel Povolný
Jan Procházka

Jazyková úprava:
Ladislav Lenk

Grafická úprava:
Andrea Bělohávková

Tisk a distribuce:
Vydavatelství MAC, spol. s r.o.
Na Spojce 968/7
101 00 Praha 10 – Vršovice

Adresa redakce:
Československá obec legionářská
Sokolská 33, 120 00 Praha 2

Uzávěrka čísla 15. 3. 2013

Evidenční číslo: MK ČR E 20912

Titulní strana:
Štáb plukovníka J. Šnejdárka – archiv
VHÚ

**Jsou výročí
navýsost
smutná a tragická...**

str. 2

Legiovlak míří na IDET v Brně

str. 3

**Oslavy 70. výročí
bitvy u Sokolova
byly vskutku
důstojné**

str. 20

Osudový den: středa 24. června 1942

str. 30

**Legionářský pomník
hrdiny plukovníka
Josefa Jiřího Švece
patří na pražský
Pohořelec**

str. 34

Jsou výročí navýsost smutná a tragická...

■ Ladislav Lenk, foto: autor

Na akci, kterou ČsOL organizuje letos již podruhé a která se loni poprvé uskutečnila na Václavském náměstí v Praze u sochy sv. Václava, promluvil první místopředseda ČsOL Jindřich Sitta. Ve svém projevu připomněl jednu z nejmútnějších událostí v dějinách našeho státu – okupaci nacistickým Německem v roce 1939. V této souvislosti uvedl, že v dějinách našeho státu existuje jistě řada významných dat a výročí, jež si rádi připomínáme. Ale zároveň existují data, jež jsou navýsost smutná a tragická. K těm se nepochybně řadí 15. březen 1939. Den, kdy zbytky okleštěného československého státu okupovala nacistická vojska a začala hrůzná šestiletá poroba národa. Den, který zásadním způsobem a mnohdy tragicky zasáhl do osudů stovek tisíc občanů republiky. Den,

kteřý posléze vedl k odchodu tisíců státních z vlasti, aby mohli v zahraničí bojovat za její osvobození. Den, který způsobil, že další tisíce občanů vedly zoufalý boj v domácím odboji. Den, který byl předzvěstí vyvraždění statisíců naprosto nevinných lidí v koncentračních táborech a na pochodech smrti. Den, který posléze v důsledku porážky nacistického Německa vedl k odsunu milionů sudetských Němců.

„Scházíme se zde dnes proto, abychom si v tiché vzpomínce připomněli 74. výročí tohoto dne smutku. Scházíme se ale ne proto, abychom rozdmýchávali nedorozumění či spory mezi našimi zeměmi – Českou republikou a Německem, dříve nepřáteli a dnes partnery, ale proto, abychom s pietou vzpomněli nespravedlivé smrti statisíců našich občanů. Scházíme se i proto, abychom s úctou připomněli hrdinství a vlastenecký duch našich státních

Na Hradčanském náměstí v Praze u sochy T. G. Masaryka se 15. března 2013 uskutečnil pietní akt k 74. výročí okupace Československa nacistickým Německem. Na základě výzvy jednoty legionářské Mladá Boleslav jej zorganizovalo vedení ČsOL. Pietní vzpomínky spojené s položením věnců a květin k soše TGM se zúčastnili zástupci ČsOL, představitelé Ministerstva obrany ČR, Českého svazu bojovníků za svobodu, Sdružení letci-západ, Sokola, Junáka, váleční veteráni a mnozí občané Prahy i náhodní turisté.

bojovníků za svobodu a abychom připomněli nám, naší veřejnosti, nastupující generaci a politické reprezentaci, že nikdo nemá právo zapomenout a že tento den musí zůstat hlubokým poučením pro všechny národy, které chtějí žít v míru,“ řekl mimo jiné.

Podle J. Sitty by bylo dobré, pokud by se připomenutí smutných událostí roku 1939 stalo tradicí a pietního aktu se i v budoucnu účastnilo co nejvíce těch, kterým není lhostejná historie našeho státu, stejně jako jeho hrdinové bojující v době nacistické okupace za dnešní svobodu. „Národ, který si neváží své minulosti, nemůže být svobodný a šťastný,“ prohlásil 1. místopředseda ČsOL.

Obdobné akce se uskutečnily i na dalších místech ČR – V Mladé Boleslavi, v Plzni, Hodoníně, Břeclavi... Snad se opravdu podaří založit tradici této pietní vzpomínky. ■

Legiovlak míří na IDET v Brně

■ Ladislav Lenk, foto: archiv ČsOL

Vagon štábní, vagon ubytovací, polní pošta, zdravotnický a dělostřelecký vagon, krejčovská dílna a vagon zabezpečovací. Tak nějak bude vypadat replika legionářského vlaku, kterou Československá obec legionářská v současné době připravuje v rámci projektu Legie 100.

Smyslem projektu „Legiovlak“ je snažit se v letech 2014 – 2020 důstojně připomenout stoleté výročí vzniku a trvání dobrovolnických československých jednotek v Rusku, přiblížit historické události z období 1. světové války, zvláště pak vykreslit každodenní způsob života čs. legionářů na transsibiřské magistrále v letech 1918 až 1920. Díky replice jednoho z legionářských vlaků se bude moci široká veřejnost seznámit s tím, jak čs. legionáři

trávili čas v ešelonech, tvořených tzv. těpluškami. Ty nebyly jen obyčejným přepravním prostředkem, ale sloužily i jako dočasný provizorní domov a také jako prostředek pro bojovou činnost čs. legionářů. Projekt chce zejména ukázat životní podmínky a činnost legionářů

v těpluškách, popsat vybavení vagonů a jejich účelové přizpůsobování pro jednotlivé služby, ukázat legionářský vlak jako společenských prostor, v němž se lidé měnili v návaznosti na řešení různých těžkých situací, které přinášela 1. světová válka a boj čs. legionářů za samostatný čs. stát.

Replika legionářského vlaku by měla vyjet na koleje v roce 2014. „Vlak bude křižovat Českou republiku a v jednotlivých městech se s ním bude moci seznámit široká veřejnost. Například školám bude nabídnut v rámci výuky, aby se žáci a studenti mohli seznámit s historií čs. legií, s tím, jak se legionáři podíleli na vzniku našeho samostatného státu, v jakých podmínkách žili a bojovali,“ říká k tomu první místopředseda ČsOL Jindřich Sitta.

A jaká je momentální situace? „ČsOL zatím zakoupila sedm vagonů. V současné době rekonstruuje vagon, který příští rok v létě spojíme s historií čs. legií, s tím, jak se legionáři podíleli na vzniku našeho samostatného státu, v jakých podmínkách žili a bojovali,“ říká k tomu první místopředseda ČsOL Jindřich Sitta. „ČsOL zatím zakoupila sedm vagonů. V současné době rekonstruuje vagon, který příští rok v létě spojíme s historií čs. legií, s tím, jak se legionáři podíleli na vzniku našeho samostatného státu, v jakých podmínkách žili a bojovali,“ říká k tomu první místopředseda ČsOL Jindřich Sitta. „ČsOL zatím zakoupila sedm vagonů. V současné době rekonstruuje vagon, který příští rok v létě spojíme s historií čs. legií, s tím, jak se legionáři podíleli na vzniku našeho samostatného státu, v jakých podmínkách žili a bojovali,“ říká k tomu první místopředseda ČsOL Jindřich Sitta. „ČsOL zatím zakoupila sedm vagonů. V současné době rekonstruuje vagon, který příští rok v létě spojíme s historií čs. legií, s tím, jak se legionáři podíleli na vzniku našeho samostatného státu, v jakých podmínkách žili a bojovali,“ říká k tomu první místopředseda ČsOL Jindřich Sitta.

Takže je se na co těšit. Na shledanou v Brně. ■

Armádní generál Josef Šnejdárek: Jsem rváč a voják a miluji boj.

■ **Mgr. Pavel J. Kuthan,**
foto: soukromá sbírka a archiv
autora

Narodil se 2. 4. 1875 jako jediný syn svých rodičů, kteří vlastnili mlýn blízko obce Napajedla. V červnu 1876 mu však zemřela matka, což zlomilo zcela jeho otce. Ten poté prodal mlýn a všechny majetek a odejel do zapomenout světa (především na Balkán). Josefa svěřil do výchovy finančně zajištěných prarodičů. Se svým otcem se malý Josef vídal jen příležitostně, až nakonec zůstalo pouze u písemného styku.

Po absolvování čtyř tříd obecné školy v Jičíně a v Železnici nastoupil ke studiu na německém reálném gymnasiu v Trutnově. To mu umožnilo zároveň mimo češtiny zvládnout i němčinu. Začala se v něm ale ozývat jeho neklidná povaha, zřejmě zděděná po jeho otci. V roce 1889, ještě jako student, utekl z domova do světa a vypravil se do Cařihradu, protože ve svých 13 letech se chtěl stát pašou. Když však utratil postupně všechny peníze, kdy chvíli pobýval i v jedné chorvatské rodině, která se ho ujala, když dorazil do Terstu, poslal domů telegram, že je zdravý a jaký má cíl cesty. Přijel pro něho jeho strýc, který ho odvezl domů. Pro svou nepřítomnost byl vyloučen z gymnasia. Přestoupil tedy na měšťanskou školu v Lomnici nad Popelkou, kterou úspěšně dokončil. Následně ke spokojenosti prarodičů vstoupil v červnu 1891 do Kadetní školy pěchoty v Praze. Zde rychle přivykl tvrdému drilu a disciplíně vojenského režimu, který mu brzy imponoval. Oblíbil si zvláště šerm, historii a společenské vědy, velmi dobrých výsledků dosahoval i v taktice. Byl hodnocen jako nejlepší z celého ročníku. Jako takový získal tehdy kromě jiných poct i privilegium hlásit nástup kadetky rakouskému císaři Františku Josefovi I. při jeho návštěvě školy. Potom s ním císař také hovořil. Kadetku ukončil 18. 8. 1895 jako premiant a nastoupil jako kadet na prestižní místo důstojnického zástupce u Trainregiment Nr. 2 v Budapešti.

Pro své výborné výsledky ze školy byl mimořádně povýšen na poručíka již 1. 11. 1895 (kdy získal mimořádný důstojnický patent) a převelen k Trainbatalion Nr. 14 v Innsbrucku. Tehdy se však opět projevil Šnejdárkova neklidná povaha („Jsem rváč. Jsem voják. Rváč a voják patří na frontu. Když fronta nejde za mnou, musím za ní.“), kdy vojenský mírový život mu nestačil a během své dovolené se v létě 1896 tajně přeplavil na Balkán, kde se v řadách turecké armády účastnil obranných bojů Prevezzy proti Řekům. Po návratu byl za tuto službu

Jsem rváč a voják a miluji boj. Čtyři roky kadetky. Dobré. Šestnáct let Afriky. Krásné. Čtyři roky světová. Samozřejmě. Nejkrásnější: bránit v čele armády svou vlast. Se zbraní v ruce přivtělit republice, nač měla právo. Jsem rváč a voják. Kdybych se znovu narodil: zase Legie...

v cizí armádě potrestán. Následně již v říjnu 1896 podal žádost o penzionování, čemuž ministerstvo války ochotně vyhovělo vzhledem ke zmíněnému „tureckému dobrodružství“.

Protože byl finančně zabezpečen z dědictví po matce, rozhodl se vydat do světa za dobrodružstvím. Během dvou let procestoval severní Afriku, přistavy v Rudém moři a pobřeží Senegalu a Guineje. V Africe se mu zalíbilo a rozhodl se zůstat a dobrovolně vstoupit do francouzské Cizinecké legie. Neměl chuť žádat rakouské vyslanectví o potvrzení svého důstojnického

patentu, čímž by mohl být do Cizinecké legie možná přijat i jako důstojník. Nechtěl však čekat a nechtěl znovu rakousko-uherské úřady o něco žádat a podstupovat celou s tím spojenou administrativu. Zároveň už mu docházely citelné finance. Vstoupil místo toho ihned 24. 1. 1899 na belgických hranicích v Longueville do legie v základní hodnosti vojina (Soldat 2e classe). Byl zařazen do služby v proslulé pevnosti Saint-Jean v Marseille, poté ke službě v africkém Oranu, v pevnosti Sainte-Thérèse. V červnu ukončil základní výcvik a byl zařazen k jednotce.

Pro své jezdecké schopnosti (ještě z rakouské kadetky) byl zařazen do jednotky jízdních střelců (2e Compagnie de Tirailleurs cheval Légion étrangère). V květnu 1900 se poprvé účastnil v řadách legie bojů na Saharě, kde byl i poprvé raněn již po devíti dnech. Celkem byl během služby v legii (kde prodělal 17 válečných tažení) více jak třicetkrát raněn. V únoru 1902 byl povýšen na svobodníka (Soldat 1ère classe) poté, co byl jedním z 90 legionářů z původních 300, kteří přežili jednu výpravu. V srpnu byl vyznamenán koloniální medailí se štítkem Sahara a v září povýšen na desátníka (Caporal). V březnu 1903 potom na četaře (Sergent), což již v prostředí legie znamenalo zajímavou kariéru, protože v Cizinecké legii byl vždy poddůstojnický sbor velmi vysoce hodnocen jako její hybný základ. V roce 1904 mu skončil jeho původní pětiletý závazek. Rozhodl se však zůstat v legii, od jízdních střelců přešel v dubnu 1905 ke 4. rotě 2e Régiment Légion étrangère, kdy zároveň byl povýšen do hodnosti Sergent-chef. V roce 1905 získal také za svou službu v legii francouzské občanství. Nadřízenými byl pro své schopnosti hodnocen velmi vysoko. Koncem října téhož roku byl povýšen do hodnosti nadrotmistra (Adjutant). Jako vysoce ceněný byl odeslán v dubnu 1906 do zkráceného ročního důstojnického kurzu v Saint-Maixent.

Kurz absolvoval v dubnu 1907 jako třetí nejlepší z více jak sta studujících a byl povýšen do hodnosti poručíka francouzské armády (Sous-Lieutenant). Podruhé v životě tak byl povýšen na poručíka. Tím byl vyňat ze stavu Cizinecké legie a využil možnosti výběru místa pokračování služby tím, že si vybral koloniální pluk alžírských střelců (1er Regiment de Tirailleurs algériens) v Ghardaji. Odešel tedy sloužit do Alžíru, kde se účastnil bojů proti vzbouřeným tamním kmenům a budování opěrných obranných bodů v horách. V dubnu 1909 byl povýšen za zásluhy na nadporučíka. Trpěl tehdy zdravotními problémy z obtížné služby v pouštních podmínkách, a byl proto v červenci 1909 odeslán na zdravotní dovolenou na zotavenou. Tu trávil v Tunisu a trvala nakonec dva roky.

V červnu 1911 se mohl po uschopnění vrátit do služby. Byl zařazen na čas ke 145. pěšímu pluku fr. armády (145e Régiment d'Infanterie). V tomto služebním zařazení také absolvoval kulometný kurz ve Verdunu. Chtěl se však vrátit do Afriky, proto již v září 1911 byl převelen ke 4. pluku alžírských střelců (4e Régiment de Tirailleurs algériens) v Tunisu.

Dne 4. 6. 1912 se zde oženil s Catherine Constantien, dcerou francouzského usedlíka. Brzy po sňatku však se musel účastnit vojenské expedice do západního Maroka, kde působil ve velitelských funkcích. Po splnění mise sloužil od ledna 1913 v opět Maroku. Byl vyznamenán koloniální medailí se štítkem Maroc. V polovině

dubna 1913 byl převelen ke 4. pluku domorodých střelců (4e régiment de Tirailleurs indigènes) jako velitel strážního oddílu. Sloužil v Kairuanu (Tunis), kde prošel funkcemi praporečnicka a mobilizačního důstojníka. V červenci 1913 byl vyznamenán ještě pamětní marockou medailí (La Médaille du Maroc) a od tuniského beje i tuniským řádem Nišan el Iftikhar 4. stupně.

V létě 1914 vypukla I. světová válka. Nadporučík Šnejdárek u náhradního praporu se věnoval vedení výcviku nováčků a vzhledem k délce služby a zraněním zde mohl válku v klidu přechkat. To by však nebyl on – okamžitě se dobrovolně přihlásil na francouzskou frontu. Jako zástupce velitele jedné z rot pochodového koloniálního pluku v rámci ceněné 1. Marocké divize (v rámci již bojovala v pochodovém

Generál Šnejdárek vysvětluje prezidentu Masarykovi taktické prvky na cvičení čs. armády ve 30. letech minulého století.

pluku Cizinecké legie i česká Rota Nazdar) se účastnil bojů na Marně a Aisně. Po smrti velitele roty převzal její velení 20. 9. 1914. Druhý den byl v boji raněn, přesto však zůstal v čele své jednotky a odrazil několik útoků nepřítele. Přimo v poli byl následně za statečnost povýšen dočasne na kapitána (Capitaine). Byl vyznamenán francouzským Válečným křížem (La Croix de la Guerre) a rytířským křížem Řádu čestné legie (L'Ordre de la Légion d'honneur). Po vyléčení ze zranění se v únoru 1915 vrátil ke svému pluku již jako velitel 4. roty. Ta se měla spolu s dalšími jednotkami 1. Marocké divize účastnit i útoku u Arrasu v květnu 1915. Před bitvou mu byla ještě definitivně potvrzena jeho hodnost kapitána (do té doby ji měl jen propůjčenou). Před bitvou se 8. 5. 1915 večer setkal s českými dobrovolníky Roty Nazdar, s nimiž jeho jednotka sousedila.

Ve svých pamětech tuto událost popsal: „...Poslední den před ztečí byli velitelé posláni do předních zákopů, aby se podívali na terén, kudy půjdou útokem. Na zpáteční cestě z předních zákopů jsem najednou zaslechl mluvit česky. Zastavuji se a vidím, že je to zákop, obsazený cizineckou legií, která tam byla v záloze. Později jsem

se dověděl, že to byla rota „Nazdar“. Hoši tam seděli a bavili se. Stál jsem nepovšimnut – nepozorován ve tmě – u nich a poslouchal jsem mateřskou řeč, kterou jsem zde slyšel asi po druhém v šestnácti letech. Po prvé to bylo v Maroku, při historii s dvěma pětifranky, kterou jsem už vyprávěl. Poslouchám tedy a slyším hovor o vojně: že strava je dobrá, ale káva že nestojí za nic. Nevšimli si mne zvlášť, snad mě považovali za Araba nebo aspoň za Berbera. Měl jsem na sobě zlatem lemovanou uniformu kapitána afrických střelců, měl jsem plnovous, byl jsem hubený a v obličejí osmahlý. Že jsem neměl černé oči jako Arabové, to nevadilo, protože Berberští afričtí mají oči modré a o pořádný nos, jaký máváji Berberští, se příroda u mne postarala. Těšilo mě, že moji krajané mají dobrou stravu, že však mají špatnou kávu, to

se mi nelíbilo. Jako starý Afričan jsem totiž věděl, co dobrá káva znamená. Mé vlastní zákopy byly nablízku. Poslal jsem tudíž ke své rotě s nařízením, aby mi poslali ihned čtyři kotlíky kávy. Moji Arabové si totiž potrpěli na výbornou kávu. Raději nejedli, ale káva musila být dobrá. Kus chleba k tomu, cigareta, a Arab byl šťasten. Za malou chvíličku mi moji Afričané přinesli žádané čtyři osmilitrové kotlíky kávy. Věděl jsem, že tato káva je ještě lepší, než obyčejná, neboť jsem dal zavarit dvojitou porci. Předpokládal jsem totiž, že z mé roty padne při zítřejším útoku asi polovic, a že je spravedlivé, aby si ti, kteří zítra padnou, a nebudou již pít kávu, vypili svoji dobrou kávu už dnes. Pak jsem se obrátil k svým Čechoslovákům a řekl jim česky: „Tak, hoši, tady máte kafe. Doufám, že je lepší než to vaše.“ Později jsem si uvědomil, že jsem zde měl krásnou příležitost k nějaké vzletlé řeči „o vzdálené vlasti, o boji za svobodu“. Ale přiznám se zkroutěně, že mi v tu chvíli nic vzletného nenapadlo. Bylo mi divně kolem srdce, setkat se s krajany, v předvečer smrti pro mnohé z nich, daleko od vlasti. Teprve později jsem si uvědomil, jak se mi ten zákop zdál zákopem českým. Obličej a výraz očí připadaly mi tak známé. Děkovali mi

udiveně. Ještě jednou jsem se na ně podíval a pak jsem odešel. Druhý den v tutéž hodinu polovice z nich ležela mrtva tam napřed. Padli při útoku na hrozné Ouvrages blancs nebo na výši 140. Ve svých zákopech jsem pak slyšel, jak ti dva střelci, kteří nesli kávu Čechoslovákům, vyprávěli svým kamarádům: že se kapitán shledal tam napřed s muži ze svého kmene, že je pohostil tou kávou a že s nimi mluvil jejich řečí...“

Během bojů u Arrasu byl v polovině června 1915 raněn i Šnejdárk. Po několikaměsíčním léčení byl odeslán zpět do severní Afriky. Absolvoval v říjnu plynový kurz v Constantine v Alžiru, odkud odešel k náhradnímu praporu v Tunisu, kde se opět věnoval výcviku nováčků. Za statečnost v bojích

Vyznamenání příslušníků fr. vojenské mise prezidentem Masarykem. Plk. Šnejdárk druhý zprava.

Plk. J. Šnejdárk (první zleva) spolu s dalšími čs. a fr. důstojníky očekává na nádraží příjezd prezidenta T. G. Masaryka na Slovensko, Bratislava 1919.

u Arrasu byl vyznamenán opakovaně francouzským Válečným křížem. Opět žádal o možnost vrátit se do bojů na frontu. S jednou pochodovou rotou saharských domorodců – dobrovolníků se vrátil v srpnu 1917 zpět na frontu. Koncem října 1917 byl na Chemin-des-Dames opět v boji raněn a léčil se do konce listopadu.

Vzhledem ke své české národnosti jej ministerstvo války určilo ke zvláštnímu poslání – dne 17. 11. 1917 byl jmenován přiděleným důstojníkem u Československé národní rady v Paříži. Vrchním velitelem vznikající čs. zahraniční armády francouzským generálem Janinem byl velmi vysoce hodnocen pro své schopnosti a zápal při organizaci čs. armády. Vyznačoval se rázností, strohostí a velkými vojenskými zkušenostmi. O to větší bylo jeho nasazení pro československou věc, již se plně oddal, jako své původní vlasti. Přímou se podílel i na odvodu čs. dobrovolníků v Paříži. Zároveň působil při prosazování potřeb a požadavků čs. zahraničního odboje u představitelů francouzské armády. Za své zásluhy byl v říjnu 1918 vyznamenán Československým válečným křížem. V prosinci 1918 byl povýšen do hodnosti majora a dočasně pověřen velením 22. čs. stří. pluku, přičemž se mu

podářilo mnoho průtahů urychlit díky jeho ráznosti a sebevědomí.

V mladém Československu byl v lednu 1919 jmenován velitelem Vojenského inspektorátu v Moravské Ostravě. Byla mu také propůjčena československá hodnost podplukovníka. Těšinsko, které jako oblast spadalo pod jeho působení, mělo být rozděleno v budoucnu mezi Polsko a Československo. V rozporu s prozatímní dohodou však Polsko počátkem ledna na Těšinsku zahájilo odvodů do polské armády (potřebovalo nutně vojáky – bojovalo tou dobou se sovětskou armádou v Haliči) a volby do polského sejmu. Čs. vláda ostře protestovala, nicméně polská strana na snahy o politickou dohodu nereagovala. Čs. strana tedy přistoupila k vojenskému řešení situace. Byla narychlo sestavena vojenská skupina, jejíž velení a zabezpečení Těšinska byla svěřeno podplukovníku Šnejdárkovi. Přestože to bylo proti přání Francie, vedl podplukovník Šnejdárk operace proti polské armádě v zájmu Republiky Československé se vsí rozhodností – zůstal vždy Čechem. Ze strany Francie mu za to mohl hrozit vojenský soud (Polsko bylo rovněž spojenec Francie jako Československo a on byl tou dobou stále francouzský důstojník). Byl jediným francouzským důstojníkem

ochotným riskovat celou svou kariéru ve francouzské armádě pro zájmy Československa. Jedině díky jeho rozhodnému postupu a velení se podařilo polskou armádu z Těšinska zcela vytlačit a svůj postup zastavil až na polském území před Skoczówem na přímý rozkaz. Šnejdárkova hvězda dále stoupala vzhůru. Koncem února 1919 mu byla po dobu služby v čs. armádě propůjčena hodnost plukovníka a byl jmenován delegátem za Československo do Mezispojenecké komise pro Těšinsko.

Mezitím probíhaly srážky čs. armády na Slovensku s maďarskou armádou. Na jaře 1919 tyto boje přerostly do intenzivní otevřené války. Čs. armáda vzdorovala tehdy velké maďarské přesile, která měla i citelnou převahu ve výzbroji. V kritické době, kdy v těžkých bojích s touto přesilou čs. jednotky byly nuceny ustupovat, byl odvolán také velitel II. pěší divize domácího vojska, která tou dobou sváděla ústupové boje u Zvolena. Do čela divize byl tak počátkem června jmenován plukovník Šnejdárk. Dle pamětníků se jeho nástup do funkce podobal uragánu. On sám později vzpomínal: „...Sebral jsem narychlo všechno vojenské, co se kde dalo a ukázalo v polích i lesích, údolích i horách, a dal jsem ihned rozkaz k útoku. Demoralizované šarže jsem degradoval. Říká se, že jsem do zbabělců střelil!...“

Pozvedl ducha v celé divizi a z ustupující vytvořil divizi útočnou, která před sebou tlačila maďarské jednotky překvapivými silnými a rozhodnými útoky. Dne 13. 6. 1919 osvobodil Bánskou Štiavnicu a pronásledoval Maďary až do oblasti Levic. Měl tak nemalý podíl na konečném československém vítězství v této válce s Maďarskem o Slovensko. Ještě v průběhu června byl vyznamenán opět francouzským Válečným křížem a v červenci potom opět Československým válečným křížem. V polovině července ještě znovu dalším francouzským Válečným křížem.

V polovině září byl ustanoven následně vojenským velitelem Prahy. Musel se vypořádat s uvolněnou kázní

a poměry ve vojenských jednotkách pražské posádky, což byl docela oříšek, který jeho předchůdce ve funkci vyřešit nedokázal. Šnejdárk se úkolu úspěšně zhostil s originalitou a rázností sobě vlastní. Ke konci roku 1919 byl oficiálně zařazen jako člen francouzské vojenské mise v Československu.

V čs. armádě byl vojáky milován, některými nadřízenými či některými politiky občas kritizován za své neortodoxní způsoby velení. Koncem února 1920 byl vyznamenán důstojnickým křížem francouzského Řádu Čestné legie, koncem dubna potom velkodůstojnickým křížem britského Řádu sv. Michala a sv. Jiří (Order of Saint Michael and Saint George). Tehdy oslavil i významnou rodinnou událost – v polovině července 1920 se mu narodil syn Josef Jiří.

Dne 19. 11. 1920 mu byla propůjčena čs. hodnost generála V. třídy (po dobu služby v čs. armádě) a koncem prosince byl jmenován do čela Pěší divize 9. v Trnavě. Vedl si ve funkci velmi dobře jak v rámci velení, tak i při reprezentaci na veřejnosti. V polovině září 1922 byl vyznamenán komturským křížem italského Řádu italské koruny (Ordine della Corona d'Italia). V lednu 1923 byl převelen jako velitel divize k Pěší divizi 7. do Olomouce. V říjnu 1924 přišlo vyznamenání srbským Řádem sv. Sávy 2. stupně (Ordén Svetog Save). Koncem roku 1924 potom byl převelen jako velitel divize k Pěší divizi 11. do Košic. V únoru 1925 byl povýšen do čs. hodnosti generála IV. třídy, propůjčené mu po dobu služby v čs. armádě, a jmenován zemským velitelem v Košicích (kdy pod jeho velení spadalo východní Slovensko a Podkarpatská Rus). Krátce předtím obdržel ještě od Rumunska velkokříž Řádu rumunské hvězdy (Ordinul national Steaua Romaniei).

Během roku 1926 na základě impulzu z čs. strany začal Šnejdárk usilovat o získání čs. státního občanství, aby zůstal v Československu i po plánovaném odchodu fr. vojenské mise. V červnu 1926 získal znovu domovské právo v Jicině. Na základě vlastní žádosti byl počátkem roku 1927 ve fr. armádě se ctí penzionován a vzdal se fr. státního občanství. Obdržel čs. státní občanství

a oficiálně mu byla potvrzena jeho hodnost generála IV. třídy. Koncem roku 1927 mu byla po změně hodnosti změněna hodnost na diviziho generála. Pro své sebevědomí a ráznost měl časté neshody s částí nadřízených.

V lednu 1930 byl Francií vyznamenán komturským křížem Řádu Čestné legie. Dne 13. 11. 1930 byl povýšen do nejvyšší hodnosti – armádního generála. Josef Šnejdárk, který v dětství utekl z domova, protože měl sen stát se pašou (vojenským velitelem), dosáhl v 55 letech nejvyšší dosažitelné armádní hodnosti.

Na samém konci roku 1932 byl jmenován do funkce zemského velitele v Bratislavě. Byl jedním z kandidátů na funkci Náčelníka Generálního štábu (NGŠ), kdy měl obrovskou podporu jak v řadách čs. armády, tak i v řadách politických představitelů (zejména poslanců a senátorů ze Slovenska a Podkarpatské Rusi), nelmuvě o jeho vztazích s vrcholnými představiteli tehdejších hlavních spojenců Československa, zejména Francie. V roce 1934 se však dostal do sporu s tehdejší NGŠ gen. Krejčím, kterého Šnejdárk svým vystupováním a názory doslova dráždil. Zřejmě to byl gen. Krejčí, který zařídil zpracování návrhu na Šnejdárkovo penzionování k lednu 1935. Podcenil však Šnejdárkovo popularitu, protože tento návrh pronikl na veřejnost a rozpoutal doslova kampaň v tisku a parlamentě na obranu gen. Šnejdárka. Tuto velkou kauzu nakonec řešil přímo prezident Masaryk. Vyřešil situaci šalamounsky. Přinutil Ministerstvo národní obrany zrušit žádost na penzionování gen. Šnejdárka, ale gen. Šnejdárk se musel zavázat, že podá žádost o penzionování sám v červnu, kdy dosáhne potřebné doby služby pro zápočet let na nejvyšší možnou penzi, aby byl hmotně zabezpečen na stáří. K počátku července 1935 byl tedy arm. gen. Šnejdárk penzionován na vlastní žádost. Žil nadále v Bratislavě, kdy svůj volný čas začal věnovat polovojenským organizacím – zejména v rámci Národních střeleckých gard.

V době Mnichovské krize byl v říjnu 1938 jmenován velitelem Národních

střeleckých gard. Následky tzv. Mnichovské dohody a následný rozpad Československa vnímal velmi těžce. Velení armády nově vzniklé Slovenské republiky mu dalo nabídku reaktivace v rámci slovenské armády – byl stále vnímán jako významná osobnost, jako „zachránce Slovenska“. Odmítl a odešel v červnu 1939 s rodinou, prakticky finančně nezabezpečen, do zahraničí – do Francie, kde pobýval ve Vernonu. Velmi obtížně musel absolvovat administrativní proces znovuzískání francouzského státního občanství pro sebe a svou rodinu. Za službu v Cizinecké legii a fr. armádě. mu Francie nakonec vyhověla. Existenčně však byl na tom špatně.

Po vypuknutí II. sv. války, kdy se začal v Paříži opět organizovat čs. zahraniční odboj, kontaktoval gen. Šnejdárk jeho představitele s nabídkou svých služeb a kontaktů, které ve Francii v armádě a mezi vysokými politickými představiteli měl pro podporu vzniku čs. zahraničního vojska. K 1. 3. 1940 byl tak dočasně zařazen do čs. armády ve Francii, nicméně ve velení byla řada mladších generálů, kteří se obávali Šnejdárkovo popularity, sami se viděli v roli exilového NGŠ a arm. gen. Šnejdárk délkou své služby a hodnosti by měl do této funkce být ustanoven. Jeho kontakty se však hodily, a proto byl zařazen do funkce jakéhosi styčného vysokého důstojníka pro styk s francouzským armádním velením. Zejména jeho osobní přátelství s fr. gen. Faucherem a dalšími velmi čs. zahraničnímu odboji pomohlo k urychlení získání povolení k organizaci čs. vojska, jeho vyzbrojení a zasazení do bojů, kdy do té doby naráželi představitelé čs. odboje na silnou stěnu byrokracie. Po porážce Francie opět zlomený Šnejdárk odešel s rodinou v listopadu 1940 do severní Afriky, kde strávil tolik let své služby. Žil s podlomeným zdravím na venkově poblíž Casablancy. Zcela odevzdán osudu již jen pozoroval tehdejší dění v Evropě, alespoň zajištěn fr. vojenskou penzí. Dožil se konce II. sv. války a osvobození obou jeho vlastí – Československa i Francie. Po smrti své milované ženy již však neměl moc důvodů žít. Dne 13. 5. 1945 v nemocnici v Casablance armádní generál Šnejdárk zemřel po nezdařené operaci. V září 1996 byly konečně ostatky generála Šnejdárka převezeny z Maroka domů, do České republiky, kde byly uloženy do rodinného hrobu v Napajedlech. ■

Hlavní použité prameny:

Archiv autora

<http://www.wittmannholding.sk>

TV seriál *Neznámí hrdinové – Pan generál*

Josef Šnejdárk (2011)

Šnejdárk, Josef. *Co jsem prožil*. Praha: Melantrich, a. s., 1939. 201 s.

Fidler, Jiří. *Generálové legionáři*. Brno: Books, s. r. o. – edice Jota military., 1999. 376 s., ISBN 80-7242-043-7

Macdonald, Peter. *Cizinecká legie*. Praha:

Naše vojsko, 1994. 193 s.,

ISBN 80-206-0456-1

Prezident Masaryk s fr. maršálem d'Esprey na cvičení čs. armády – gen. Šnejdárk ukazuje TGM v mapě.

Šnejdárka a boje na Slovensku

Z archivu
Pamätníku
osvobození
v Praze.

■ Ferdinand Vrabel, foto: archiv autora

Armádný generál Josef Jiří Šnejdárka patří k takým predstaviteľom českého národa, ktorých život a pôsobenie sú čiastočne spojené aj so Slovenskom. Podiel Šnejdárka v uhájení slovenského územia a vytvorení definitívnej podoby československo-maďarských hraníc v rokoch 1919 – 1938 je taký významný, že sa navždy zapísal do dejín Slovenska a Československa a patrí k osobnostiam, ktoré sa nezmazateľným spôsobom zaslúžili aj o Slovensko. Výdatne mu k tomu pomohli jeho bojové skúsenosti z francúzskej Cudzineckej légie, z bojov na západnom fronte počas prvej svetovej vojny ako aj z organizovania francúzskych a talianskych jednotiek československého zahraničného vojska – légii. Šnejdárka sa počas svojej vojenskej kariéry presadil vďaka svojim osobným vlastnostiam, nevyhnutným pre každého úspešného vojaka, ale predovšetkým pre úspešného veliteľa: boli to predovšetkým jeho rozhodnosť, vytrvalosť, odvaha a osobná statočnosť.

Boje na Slovensku v rokoch 1918 – 1919

Napriek tomu, že Dohoda uznala Čechov a Slovákov, v dobovej terminológii československý národ, za spojenecký národ a sami Česi a Slováci sa prostredníctvom svojich najvýznamnejších predstaviteľov rozhodli spojiť do Československej republiky, Maďari tento stav nechceli uznať a Slovenska sa dobrovoľne nemienili vzdať.¹ Slovenské územie bolo preto potrebné obsadiť silou – vojenskými oddielmi, ktoré tvorili legionári, Sokoli, dobrovoľníci a četníci z Čiech. Postupne sa k nim

pridávali aj dobrovoľníci na západnom, strednom a východnom Slovensku.² Obsadzovanie slovenského územia začalo už v prvých dňoch novembra 1918, pričom bolo potrebné s maďarskými jednotkami zviazať aj mnohé tvrdé bitky – napríklad v oblasti Senice, Trnavy, Komárna atď. Bratislavu obsadili čs. vojská v dňoch 31. 12. 1918 – 2. 1. 1919, pričom Petržalky sa zmocnili ako poslednej 15. augusta 1919.

Medzitým však na Slovensku prebiehali celé mesiace tvrdé boje s maďarskými jednotkami. Minister s plnou mocou pre Slovensko Vavro Šrobár preto 25. marca 1919 vyhlásil na celom

území Slovenska stanné právo a vyhláškami varoval tých, ktorí by sa chceli pridať k boľševickým vojskám, že s nimi bude naložené ako s vlastizradcami. Šrobár dal tiež v Ilave internovať známych slovenských vodcov komunistických hnutí a iné „nebezpečné elementy“. Najťažšie skúšky očakávali mladú čs. armádu po vzniku boľševickej diktatúry Bélu Kuna v Maďarsku a po jej ofenzíve na sever.³ Vtedy sa armáda Maďarskej republiky rád pokúsila pod heslami internacionalizmu a proletárskej revolúcie obnoviť integritu Uhorska. Práve vtedy sa najviac presadili Šnejdárkove osobné vlastnosti, vďaka ktorým začiatkom júna 1919 zvrátil v oblasti Zvolena a Banskej Štiavnice v priebehu niekoľkých dní situáciu, ktorá bola pre čs. jednotky kritická.⁴ Situácia bola vtedy ťažká

Josef Šnejdárka na námestí v Kremnici, 1919

a na južnom Slovensku československé jednotky ustupovali na celej čiare.

Šnejdárka sa vypravil z Tešína na Slovensko len s polovicou guľometnej roty a druhú československú divíziu tam prevzal 5. júna 1919. Bol nedostatok zbraní, munície aj jedla. Ako postupoval Šnejdárka v tejto zlomovej chvíli, opísal sám nasledovne: „Sebral jsem narychlo všechno vojenské, co se kde dalo a ukázalo v polích i lesích, údolích a horách a dal jsem ihned rozkaz k útoku. demoralizované šarže jsem degradoval. Říká se, že jsem do zbabělčů střlel. Tim jsem poněkud zastavil ústup. Dne 9. června jsem zahájil všeobecný útok, který počal dobytím Banské Štiavnice v týle nepřitele dne 10. června...“

Rozpráva sa však aj to, že keď bola situácia na jeho úseku vážkach a potreboval povzbudiť svojich vojakov, vypýtal si od jedného z nich zapálenú cigaretu (sám nepil alkohol ani nefajčil)

a postavil sa na zákopy, kde ju na dostrel od nepriateľa vyfajčil. Je to od veliteľa pravdepodobne až príliš odvážne riskovanie, ale vtedy to pomohlo. Z uvedeného obdobia je aj tento Šnejdárkov psychologický ťah: „Zavolať jsem si tedy jednoho důstojníka svého štábu a řekl jsem mu toto: „Pojedeš do Žiliny a ze Žiliny směrem ke Košicím. Vezmeš si sebou asi sto vojáků v plátěných uniformách. Tito vojáci si načerní tváře a ruce a na hlavě si uváží bílé šátky po způsobu turbanu. Šátky nemusí být zrovna moc bílé. Vojáci na každém nádraží vystoupí a budou chodit po peroně a mluvit budou hlasitě senegalsky. Důstojník hlásil, že nemá vojáků, kteří umějí senegalsky. Řekl jsem mu: To nevadí. Budou něco brebentit a v každé větě bude srozumitelné jen slovo „Senegal“. Počítal jsem s tím, že maďarští špioni se toho slůvka chytí. Věděl jsem, že každý špion přehání, aby dostal větší odměnu. Když uvidí sto „Senegalců“, bude hlásit, že jich bylo tisíc, a když bolševici mají jen na třech nádražích vyzvědače, dovědí se v Pešti už o třech tisících.“

Táto vojenská leť Šnejdárkovi vyšla a už o 48 hodín v Pešti vedeli, že na Slovensko údajne prišli cez

Rumunsko dva pluky Senegalcov. Povešť o Senegalcov sa šírila ďalej a keď Šnejdárkovi obkľúčili pri Hrone oddiel boľševikov, vrhali sa do vody aj neplavci. Šnejdárka to zase opísal slovami: „Vytáhali jsme je ven a já jsem jim řekl: „Proč to děláte? Můžete být přece rádi, že se dostanete do zajetí pořádné armády.“ Nato mi řekl: „Bojíme se, protože velitelem Čechů je Negr, lidožrout.“⁵

Organizácia čs. jednotiek na Slovensku

V bojoch na Slovensku zohrali zásadnú úlohu 6. a 7. divízia zostavené z talianskych legionárov, ďalej francúzski legionári a Sokoli. Boli tu však aj Pluk Slovenskej slobody a Slovácka brigáda zostavená na Morave. Dňa 1. júna 1919 prevzala velenie na Slovensku francúzska misia, ktorá front rozdelila na dva armádne úseky (západnú a východnú);

veliteľstvo východnej premiestnili z Užhorodu do Košíc. Hranica medzi nimi sa ustálila na línii Martinová, Jelšava, Dobšiná Poprad.⁶ Východný úsek (gen. Hennocque) sa delil na Košický (6. divízia – gen. Chabord) a Karpatský (3. divízia – gen. Destremeau). Západný úsek (gen. Mittelhauser) sa delil na Dunajský – bratislavský (7. divízia – najprv. plk. Kiefer, potom gen. Shuhler) a Ipeľský – lučenecký (gen. Letovský, potom plk. Šnejdárka).

Boje v oblasti Divína, Dobrej Nivy, Zvolena a Banskej Štiavnice

Plk. Šnejdárka prevzal velenie 2. divízie od gen. Letovského 4. júna 1919. Skupina ppplk. Kendíka (dva prapory) obišla 5. júna maďarské oddiely, ktoré sa držali na Budinskej skale (pri obci Budiná nad Divínom), a obsadila výšinu Bradlo (818 m n. m.) a obec Ábelová. Naši zajali časť trénu maďarského pluku a potom ustúpili do svojho pôvodného postavenia na výšine Rektorov (676 m n. m.). Šnejdárka vydal skupine plk. Hanáka 6. júna rozkaz útočiť na Budinskú skalú v oblasti obcí Divín a Budiná⁷ tromi prúdmi: jedným pozdĺž cesty z Detvy, druhým cez Piešť a tretím cez Vlčiu jamu. Útok sa však neuskutočnil, pretože Maďari sa neočakávane otočili smerom na Krupinu a zatlačili skupinu kpt. Lukavského na výšiny južne od Dobrej Nivy. V dôsledku toho musel aj ppplk. Marschan ustúpiť z čiar Bzovík – Litava – Lešť do Dobrej Nivy, kde sa obe skupiny spojili. Pplk. Marschan nariadil útok na výšinu Hlina (498 m n. m.) ovládajúcu cestu vedúcu z Krupiny do Zvolena; útok sa

Oslavy 28. októbra pred Sokolovňou v Nových Zámkoch (autorom pomníka na památku padlých legionárov, sokolov a dobrovoľníkov je Rudolf Březa, sám taliansky legionár)

nepodaril, lebo Maďari mali na tejto kóte guľomety a útok odrazili. V dôsledku toho musela ustúpiť aj skupina pplk. Kendíka, ktorá bola východne od skupiny pplk. Marschana.⁸ Naši sa chceli brániť na línii Dobrá Niva – Vlčia jama – Piešť, ale Maďari ich obišli; preto boli nútení ustúpiť až do Zvolena. V dôsledku toho Šnejdárk Hanákov útok na Budinskú skalú odvolal a stiahol svoje sily do údolia rieky Hron a od Sv. Kríža n. H. až do Zvolenskej Slatiny východne od Zvolena. Aj skupina v Banskej Štiavnici, ktorej velenie prevzal mjr. Bláha, bola 6. júna napadnutá smerom od Sv. Antolu a musela ustúpiť. Po strate Zvolena sa naše jednotky stiahli až na výšiny v okolí južne od Kremnice.

Šnejdárk po maďarskom útok na Zvolen stiahol divíziu na čiaru Kremnica – Banská Bystrica. Jadro 2. divízie (2. brigáda) zaujalo postavenie v priestore Badín – Vlkanová – Horná Mičína. Maďari 8. júna zaútočili na Badín, ale boli odrazení a v ďalších útokoch nepokračovali. Tým poskytli našim vyčerpaným oddielom nevyhnutný čas na odpočinok, prísun síl a prípravu na protiútok. Tým bola pri Badíne prekonaná vážna kríza.

Podľa zámerov veliteľa armády mala 2. divízia (bola zložená prevažne z francúzskych legionárov) v nasledujúcich dňoch začať útok pravým krídlom na Banskú Štiavnicu hneď po tom, ako by 7. divízia získala pevné pozície pri Leviciach. Šnejdárk rozdelil operáciu na tri fázy: najprv mala byť dobytá Banská Štiavnica zvláštnou skupinou posilnenou o nové posily za súčasnej demonštrácie 2. brigády medzi Banskou Bystricou a Zvolenom, potom mali naši obsadiť Hronskú Breznicu za podpory skupiny z Banskej Štiavnice a poslednou fázou malo byť dobytie samotného Zvolena za podpory skupiny z Hronskej Breznice. Ďalej plánoval Šnejdárk útok na Detvu

a postup až na demarkačnú čiaru Šahy – Lučenec – Rimavská Sobota. Podarilo sa však len prvé tri zámery, pretože operácie 7. divízie zamerané na získanie Levíc nepokračovali tak rýchlo, ako sa predpokladalo.⁹

Ďalšia činnosť Šnejdárkovej 2. divízie

Po dobytí Banskej Štiavnice bolo dôležité, aby Šnejdárk zastavil a potom odrazil postup Maďarov medzi Zvolenom a Banskou Bystricou. Vybral si na to úsek v oblasti Badína, kde sa

Jiří Jelínek, padol v Nových Zámkoch v júni 1919

údolie Hrona zužuje na šírku približne z piatich kilometrov na dva kilometre a po oboch stranách sú husto zalesnené svahy Kremnických hôr a Slovenského Rudohoria. Obranné pozície prikázal Šnejdárk vybudovať práve v oblasti Badína, kde sa podarilo postup Maďarov zadržať.¹⁰ V rokoch prvej republiky to aj pripomínal mohutný pomník podľa návrhu profesora Antonína Hrdličku. Pomník bol neskôr zničený a do dnešných dní sa dochovali len jeho základy a ohrada. Nápis na pomníku vymenoval aj ďalšie jednotky, ktoré v oblasti Badína bojovali: I. a II. prápor 11. peš. pluku z Pisku, I. prápor 75. peš. pluku 75, I. ľahkú batériu z Prahy, I. húfnicovú batériu z Plzne, II. prápor 102. pešieho pluku z Benešova, I. prápor 14. streleckého pluku z Brna a I. prápor 74. pešieho pluku z Jičína. Je vidieť, že výzva pomôcť brániť Slovensko našla všade v Čechách veľký ohlas.¹¹

Zvolen oslobodil Šnejdárk po sedemhodinovom boji 13. júna, potom vyslal výzvednú skupinu smerom na Krupinu. Tá bez boja prenikla 15. júna až do Krupiny, kde zajala 15 mužov. Nasledujúci deň však bola napadnutá a musela ustúpiť k Babinej. Mjr. Šidlík jej vyslal z Banskej Štiavnice cez Hontianske Nemce posily v sile jednej roty, tá však bola napadnutá a musela ustúpiť na výšiny južne od Dobrej Nivy. 16. júna bol vyslan mjr. Cypra s brigádnu zálohou (3 prápory a 1 batéria) na Krupinu, aby mesto obsadil a postúpil až do Nemiec, kde sa mal spojiť s jednotkami 7. divízie útočiacimi na Levicu. Mjr. Cypra obsadil Krupinu a potom aj Nemce. Pri delovej streľbe bol zasiahnutý maďarský municičný sklad pri kostole a následkom toho vypukol požiar, ktorému padla za obeť aj časť domov v obci.

Po novej maďarskej ofenzíve od Levíc 17. júna a ústupe našich až k Zlatým Moravciam bola skupina mjr. Cypra stiahnutá z Nemiec do Zvolena a potom až do Žarnovice, kam dorazila 21. júna. Medzitým sa bojovalo pri Leviciach a Krupine, ale boje s Maďarmi boli zvlášť intenzívne na východe: pred Popradom, pri Sabinove aj Plešivci. Napriek tomu, že Dohoda 15. júna 1919 stanovila definitívne československo-maďarské hranice, Maďari sa pokúšali bojovať ďalej a udržať čo najviac slovenského územia vo svojej moci. Kapitulovali až 24. júna, keď sú ráno o piatej hodine boje zastavené. O podmienkach prímieria sa rokovalo v Bratislave od 1. júla 1919, pričom Maďari stále odmietali opustiť dôležité predmostie – Petržalku. Tú obsadili naši po prekvapujúcej akcii až v noci zo 14. na 15. august 1919 bez jediného výstrelu pričom zajali 12 maďarských dôstojníkov a 120 vojakov, ktorí spokojne spali v kasárňach.

Zhrnutie

Plk. gšt. Zdeněk Ježek vo svojej prehľadnej knihe o bojoch na Slovensku

napísal, že boje pri Zvolene boli zdarené a „jsou ke cti naší mladé armády. Uvážíme-li, že tyto operace byly vedeny v terénu z velké části kopcovitým a zalesněným a že je provedly hlavně jednotky, které několik dní předtím skončily velký ústup a jejichž fyzický i morální stav byl proto pokleslý, musíme přiznati, že výkony zúčastněných jednotek byly velmi dobré. Potvrdilo se znovu, že když jsou vydány účelné rozkazy, důstojník jest na místě a účelně přizpůsobiti, vykoná náš vojín, bojuje vytrvale a houževnatě, velmi mnoho. V bojích o Zvolen třeba poukázati na blahodárny vliv u velitele 2. divise, který v době poměrně krátké dovedl v jednotkách se silně uvolněnou kázní zavěsti pořádek a dodatí ustupujícímu vojsku důvěry v sebe i ve vedení. Vystihl, že nově docházející posily neschopní býti opotřebovány na podradné účely, jako na př. na podporu kolísající se fronty, nýbrž že jest lépe svěřiti jim novou úlohu a jejich úspěch přenést pak na ostatní jednotky. Dovedl účelně využití chyb svého soka, hlavně zanedbávání převzvedné služby a toho, že nepřítel nevyužil svého úspěchu ve dnech 7. a 8. června pro své další operační plány v době kdy naše jednotky byly docela vyčerpaný a neúspěchy na Ipeľu morálně zeslabeny.“¹²

Šnejdárk pôsobil potom v roku 1919 aj ako posádkový veliteľ Prahy a od roku 1921 na významných veliteľských miestach na Slovensku, v Olomouci a zase na Slovensku – v Košiciach aj Bratislave, kde v roku 1933 ako prvý začal budovať pohraničné opevnenia proti Maďarom v Petržalke. V roku 1925 mu ako veliteľovi košickej divízie priviezol osobne maršál Pétain komandérsky kríž Čestnej légie. O Šnejdárkovej osobnosti svedčí aj jeho veľká obľuba nielen medzi Čechmi a Slovákmi, ale aj rešpekt u Maďarov a Nemcov. On to odôvodňoval tým, že „...zacházim - pokud to moje pravomoc dovoluje

– s menšinami tak, aby se u nás cítily přinejmenším tak spokojeně, jako jejich soukmenovci za hranicemi. Jelikož jsme držiteli moci, můžeme si podle mého názoru dovolit býti velkorysí a elegantní...“ Šnejdárk svoju kariéru uzavrel v Bratislave ako zemský vojenský veliteľ a dosiahol najvyššiu hodnosť armádneho generála. Dňom 1. júla 1935 bol daný do výslužby.

Po rozpade Československa odišiel Šnejdárk do emigrácie, v ktorej sa dožil konca vojny v Európe, ale bezprostredne po ukončení bojových operácií zomiera. Bol nositeľom vysokých československých, francúzskych, britských, talianskych a ďalších vyznamenani a aj najvyššieho stupňa rady Čestnej légie – komander. Ministerka obrany Českej republiky Vlasta Parkanová udelila Šnejdárkovi v roku 2008 in memoriam Kríž obrany štátu. Šnejdárkove zásluhy

o Československo sú neoceniteľné. Bol a navždy zostane žiarivým príkladom vlastenca a vojaka, skvelého veliteľa a schopného vojvodu.■

Zdroje:
HVOJNÍK, Štefan Ing: online: http://www.wittmannholding.sk/fam_josef.html JEŽEK, Zdeněk. *Boj o Slovensko v letech 1918-1919*. Praha: 1928
PROCHÁZKA, Zdeněk (red.). *Vojenské dějiny Československa. III. díl (1918-1939)*. Praha: Naše vojsko, 1987
ŠNEJDÁREK, Josef. *Pochoduj nebo zemři!* Most: Elka Press, 1994
VRÁBEL, Ferdinand. *Vojenské udalosti v Lučenci na prelome rokov 1918/1919 a neskôr v politickej reflexii Ludovíta Bazovského*. In *Vojenská história*, roč. 14/2010, č. 1, s. 33-51.
TOMÁŠEK, Dušan. *Nevyhlášená válka. Boje o Slovensko 1918-1920*. Praha: Epocha, 2005
O pomníku v Badíne: online: <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/73-badin/>

Pomník na památku obetí bojov na Slovensku v parku v Lučenci (autor legionár Alois Vrtíšek)

Poznámky:

¹ PROCHÁZKA, Zdeněk (red.). *Vojenské dějiny Československa. III. díl (1918-1939)*. Praha: Naše vojsko, 1987, s. 36-49.

² JEŽEK, Zdeněk. *Boj o Slovensko v letech 1918-1919*. Praha: 1928.

³ Prehľadne pozri: PROCHÁZKA, ref. 1, s. 58-76.

⁴ Na svoje roky v Cudzineckej légii, ktoré Šnejdárkove vlastnosti posilnili a ďalej rozvinuli, spomínal vo svojich pamätiach takto: „Byla to výborná škola. Naučila mě poznat prostého vojáka z řady a jeho potřeby. Tam jsem poznal hranice možnosti a únosnosti ve snášení útrap tělesných i duševních. A přesvědčil jsem se, že pro pravého muže není na světě nic nemožného. Život ve francouzské cizinecké legii podobá se básni tvrdé krásy, básni psané krví. V ní vítězí čnost, ať již v boji se zbraní v ruce, nebo srdcem, jež čelí vražedným bacilům, či v boji proti vlastním nepotlačeným vášním. Verše této básně mluví o útrapách, o krvi, o smrti... a o nehynoucí slávě anonymních vítězů.“ ŠNEJDÁREK sa vyslovil aj k tomu, prečo vlastne odišiel z rakúskej armády: „V podstatě asi: touha po dobrodružství nebo vůbec po životě... Jsem rváč. Jsem voják. Rváč a voják patří na frontu. Když fronta nejde za mnou, musím za ní... Tak tedy: Légion. Afrika.“ ŠNEJDÁREK, Josef. *Pochoduj nebo zemři!* Most: Elka Press 1994.

⁵ ŠNEJDÁREK, ref. 4, s. 198-199.

⁶ JEŽEK, ref. 2, s. 103.

⁷ Len pre zaujímavosť poznamenávam, že z oblasti týchto obcí bolo niekoľko legionárov: ruskí (tí boli v čase bojov v roku 1919

ešte pravdepodobne v Rusku, ak neboli súčasťou Husákovho kontingentu ruských legionárov prepravených cez Archangelsk a Murmansk do Francúzska, ale aj francúzski. Ruskými legionármi boli napríklad Pavel Matyujovský (*1892) a Pavel Motovský (*1893) z Budinej a Ondrej Bartoš (*1887) z Divína, francúzskymi Ján Jakubove (*1899) a František Tot (*1893) taktiež z Divína. Viacero legionárov bolo aj z blízkych okolitých dedín Ružiná, Mýtna, Píla, Dobroč a Kotmanová. Evidencia slovenských legionárov: Soznam Slovákov, príslušníkov čs. légii, Slovenský národný archív v Bratislave (ďalej SNA), fond Československé légie.

⁸ JEŽEK, ref. 2, s. 115.

⁹ Tamže, s. 130-131, 135.

¹⁰ Tamže, s. 162-165, TOMÁŠEK, Dušan. *Nevyhlášená válka. Boje o Slovensko 1918-1920*. Praha: Epocha, 2005, s. 134-135.

¹¹ Navyše aj z Badína a susednej Sielnice, Vlkanovej, Hronseku a Raďvane bolo viacero legionárov, ruských, francúzskych aj talianskych. Z Badína boli napríklad ruskí legionári Emil Kapinaj (*1896) a Ján Šur (*1880) a talianski legionári Ondrej Bukovský (*1875), Ján Hrončok, (*1896) a Samuel Pleško (*1896). Evidencia slovenských legionárov: Soznam Slovákov, príslušníkov čs. légii, SNA, fond Československé légie.

¹² JEŽEK, ref. 2, s. 136.

JOSEF MÜLLER

– agent chodec prvního odboje

■ Mgr. Tomáš Jakl, VHÚ Praha

Josef Müller se narodil 5. července 1893 ve Vysokém nad Jizerou č. p. 200 jako syn Jitky, rozené Šilhánové, a Viktora Müllera. Jeho děd z matčiny strany, perníkář a později hajný Josef Šilhán, byl účastníkem „meetingů“ za české státoprávní požadavky v roce 1868, za což strávil několik měsíců v rakouském vězení. Také dědeček z otcovy strany, barviř Josef Müller z České Skalice, byl spolužákem Boženy Němcové, a v dospělosti se zabýval politikou.

Malý Josef tak měl vřelé vlastenectví v krvi po obou rodičích, po kterých zdědil též umělecké nadání. Matka Jitka Šilhánová byla, stejně jako celá rodina Šilhánů, členkou vysockého ochotnického spolku „Krkonoš“ a s mladým hercem Viktorem Müllerem se seznámila při hostování jeho kočovné herecké společnosti ve Vysokém.

Do svých pěti let vyrůstal Josef Müller u babičky Šilhánové ve Vysokém a poté začal s rodiči také putovat s kočovnou společností po vlastech českých. Do obecné školy začal chodit v Pardubicích a měšťanskou školu ukončil v Dobříši. Poté jej dal otec jako eléva k vojenské hudbě do Innsbrucku. Tupý dril rakousko-uherské armády Josefa Müllera znechutil a po otcově smrti v roce 1908 odešel do Prahy k Cibulkově kapele. Jako mnoho svých vrstevníků hledal pak živobytí v cizině. Nastoupil jako houslista do orchestru v Oděse a nakonec do orchestru carské opery v Petrohradě, kde jej zastihlo vypuknutí první světové války.

Ve svých jedenadvaceti letech vstoupil v září 1914 do České družiny. Po pouhých dvou měsících služby se dobrovolně přihlásil k náročné misi v týlu nepřítelů. S úkolem informovat domácí politiku o existenci České družiny, a také zjistit situaci ve vlasti, bylo 25. listopadu 1914 vysláno přes frontu jedenáct odvážlivců. Mise skončila úspěchem – třem vyslaným družiníkům se skutečně domácí odboj kontaktovat podařilo, dalším třem se podařilo dosáhnout území budoucího Československa, ale kvůli nepříznivým okolnostem úkol splnit nemohli. Akce přinesla bohužel i ztráty. Jednomu dobrovolníku se nepodařilo překročit frontovou linii a vrátil se k jednotce, dva zůstali nezvěstní a dva se stali prvními popravenými mučedníky prvního československého odboje. Tito hrdinové jsou tak v naší vojenské historii slavně zapsáni jako přímí předchůdci československých parašutistů druhého odboje i agentů-chodců odboje třetího.

Dobrovolník Václav Čerenský úspěšně prošel nepřátelskou linií i týlem a dostal se až do českých zemí, kde kontaktoval představitele domácího odboje, starostu Sokola, Dr. Josefa Scheinera. Poté se přes Švýcarsko, Francii, Anglii a severské státy vrátil 10. října 1915 zpět do Ruska a 3. prosince 1915 též do řad České družiny. Za skvělé splnění celé mise byl vyznamenán křížem sv. Jiří 4. stupně a později dnem 8. června 1916 povýšen na praporčíka.

Dobrovolník Alois Nessy úspěšně překonal frontovou linii a informoval představitele odboje, biskupa Janoška v Liptovském Mikuláši, o existenci České družiny. Touto cestou byl informován údajně i Dr. Edvard Beneš. Poté byl ale Alois Nessy zatčen a vězněn v Těšíně. Rakouským vojenským úřadům se nepodařilo mu prokázat velezradu a vyzvědačství, byl tudíž z vazby propuštěn. Poté byl mobilizován do rakouské armády, kde sloužil až do srpna 1918, kdy se mu podařilo uprchnout a dostat se zpět k čs. legiím v Rusku.

Poprava Antonína Grmely ve Vadovicích 12. listopadu 1914 (VÚA-VHA, fotoarchiv)

Starodružiník Josef Müller (kresba J. Skrbek)

Četař Vladimír Vaněk prošel nepřátelskou frontovou linií i týlem, dostal se úspěšně až do českých zemí. V prosinci 1914 se mu podařilo proniknout do Prahy, kde kontaktoval představitele domácího odboje, především Dr. Karla Kramáře, a informoval je o zahraničním odboji, o existenci České družiny, a snažil se projednat i projekt povstání v českých zemích, který v Rusku vypracoval L. Tuček. Přes Dr. Jana Herbena si Vladimír Vaněk ještě vyměnil vzkaz s prof. T. G. Masarykem. Po splnění své mise svůj pobyt v českých zemích zlegalizoval, v březnu 1915 nastoupil vojenskou službu v rakousko-uherské armádě, kde absolvoval důstojnický kurz. Podařilo se mu dostat se na ruské bojiště, kde v září 1915 přeběhl do ruského zajetí a prokázal svou pravou totožnost. Vrátil se zpět k České družině, kde byl za úspěšné splnění svého nebezpečného úkolu vyznamenán křížem sv. Jiří 4. stupně a povýšen na praporčíka.

Dobrovolník Vilém Frühauf prošel frontovou linií, byl však zatčen

v Košicích. Rakouské úřady však jeho příslušnost k České družině neodhalily, proto byl u vojenského soudu v Moravské Ostravě zproštěn viny a propuštěn. Svou příslušnost k čs. odboji v Rusku vytrvale tajil. V červnu 1915 byl odveden do rakousko-uherské armády, ale již v říjnu 1915 byl z armády propuštěn jako neschopen služby. Zpět do Ruska k jednotce se mu již dostat nepodařilo.

Dobrovolník Hynek Keller z 2. roty České družiny byl rakouskými úřady chycen u Zmigrodu. Při výsleších nic neprozradil. Byl vyšetřován v Košicích, ale rakouským vojenským úřadům se jej nepodařilo z velezrady a vyzvědačství usvědčit. Byl poté eskortován do Prahy, kde žil pod dohledem. Později byl mobilizován coby strojník a pracoval v dílnách na státní železnici ve Sv. Hypolitu. Svou příslušnost k České družině úspěšně tajil do konce války a ani jemu se již nepodařilo dostat se zpět do Ruska ke své jednotce.

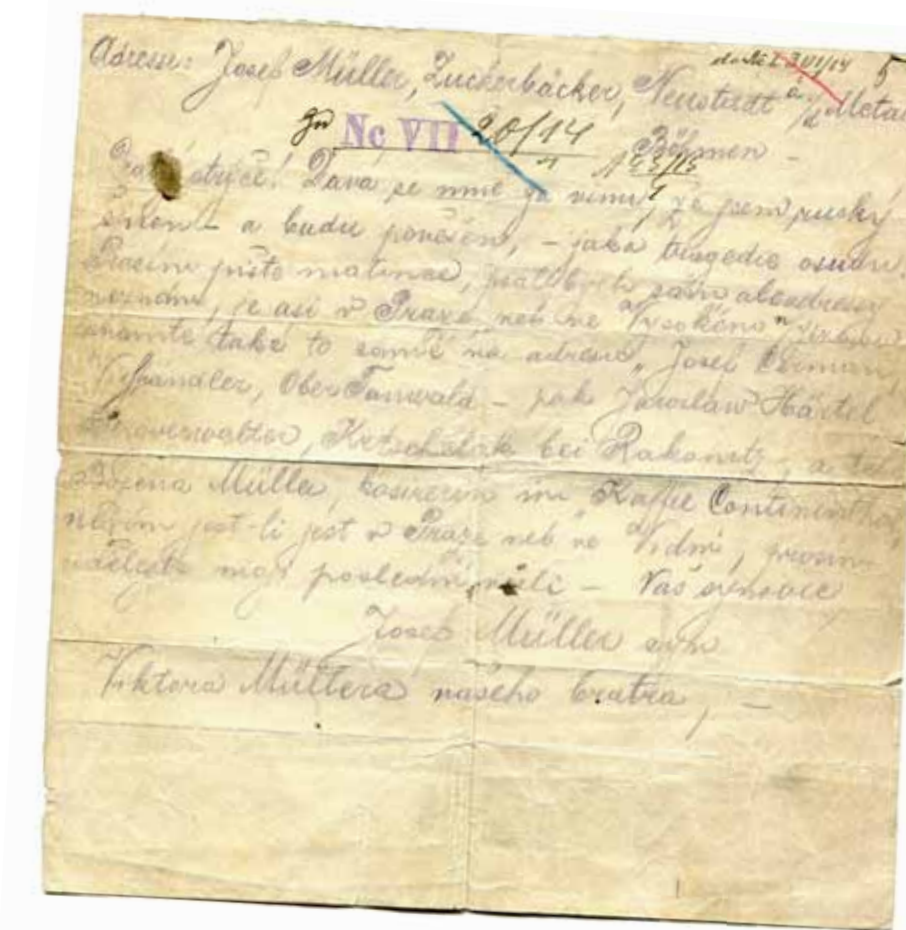
Dobrovolník Emil Posker prošel nepřátelskými liniemi a dostal se až do českých zemí, kde byl však rakouskými úřady zatčen a vězněn. Rakouské úřady mu částečně prokázaly velezradu a vyzvědačství, nicméně trestu smrti unikl vzhledem ke svému

Těla popravených starodružiníků Antonína Grmely a Josefa Müllera na šibenici na náměstí ve Vadovicích 12. listopadu 1914 (Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí)

mláďi (tehdy mu bylo necelých 18 let). Byl odsouzen k trestu dvanácti let vězení. Během věznění se jej rakouské úřady pokoušely využít jako svědka v procesech s později zatčenými představiteli domácího odboje Karlem Kramářem a Václavem Klofáčem. Vypovídal však velmi opatrně a rakouský pokus tak skončil bez úspěchu. Nakonec jej z vězení zachránil státní převrat a vyhlášení Československé republiky v říjnu 1918.

Dobrovolníku Jaroslavu Čizmářovi se nepodařilo projít nepřátelskou linií a vrátil se zpět k jednotce. Dobrovolník Bronislav Daškevič z 1. roty České družiny, původem Polák, zřejmě úspěšně pronikl prvním pásmem frontové linie,

Poslední dopis Josefa Müllera před popravou (Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí)

následující den vojenským soudem obvinění z vyzvědačství a velezrady a odsouzení k trestu smrti oběšením. Ve 14.00 hodin 12. prosince 1914 byl na Vadovickém náměstí před nastoupenými dvěma setinami rakouského 19. domobraneckého praporu rozsudek vykonán. Antonín Grmela s Josefem Müllerem se tak stali jedněmi z prvních padlých našeho boje za samostatnost v první světové válce.

Průběh poprav byl velmi netypický. Oba odsouzení odmítli před popravou zavázání očí sátkem. Nebyl po ruce kat, proto se za odměnu 20 korun přihlásili k provedení poprav dva vojáci 19. domobraneckého praporu. První byl oběšen dobrovolník Grmela, ale protože po podtržení schůdků, na nichž stál,

Hroby Antonína Grmely a Josefa Müllera ve Vadovicích (Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí)

u něj nenastala smrt ihned, urychlil ji kat tím, že se odsouzenci pověsil za nohy. Josef Müller vykročil a pravděpodobně chtěl oslovit přihlížející, ale přehlušilo ho zavření bubny a výkřik „Ruhig!“ rakouského důstojníka, provázený výpadem šavle. Poté byl Josef Müller oběšen také. Těla obou popravených visela pro výstrahu na šibenici až do západu slunce, poté byla bez obřadu pohřbena v rohu místního hřbitova, v místě určeném pro zločince a sebevrahy.

Ostatky obou popravených byly v roce 1923 slavnostně převezeny z Vadovic do Prahy a uloženy na Čestném vojenském pohřebišti na Olšanských hřbitovech. Josef Müller byl in memoriam vyznamenán Revoluční medailí

Přenesení ostatků Josefa Müllera do Prahy v roce 1923 (Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí)

Odhalení pamětní desky Josefa Müllera 12. srpna 1928 ve Vysokém nad Jizerou, uspořádaného Památkem odboje, Kruhem starodružníků a vysokými spolky, se kromě Müllerovy matky Jitky a tří sourozenců zúčastnil další slavný výsocký rodák, JUDr. Karel Kramář. Ministra národní obrany zastupoval velitel 4. divize, divizní generál Ludvík Krejčí. (Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí)

a Čs. válečným křížem 1918. Na budově školy na nynějším náměstí Dr. Karla Kramáře ve Vysokém nad Jizerou byla 12. srpna 1928 Josefu Müllerovi odhalena žulová pamětní deska a současně byla na jeho rodném domě instalována smaltovaná pamětní tabule, obě v roce 1940 odstraněné a zničené nacisty. Po osvobození byla obnovena pouze pamětní tabule na rodném domku, která se dochovala dones.

V neděli 20. května 2012 byla na budově školy na ulici Poniatowskiego 5 v Tarnowě odhalena pamětní deska příslušníkům České družiny, padlým nebo popraveným v době od listopadu 1914 do června 1915 při plnění průzkumných úkolů v prostoru mezi Krakovem a řekou San. Mezi 39 jmeny na pamětní desce je – byť v poněkud zkomolené podobě – uvedeno i jméno Josefa Müllera. ■

Pamětní deska padlých a popravených starodružníků odhalena 20. května 2012 v Tarnowě (Foto: T. Jakl)

Pamětní tabule na rodném domě, zřízena v roce 1928, zničená za okupace nacisty a obnovena po druhé světové válce (Foto: T. Jakl)

Rodný dům Josefa Müllera ve Vysokém nad Jizerou (Foto: T. Jakl)

Zapomenutý československý generál MILOSLAV FASSATI

■ Ivo Pejčoch, VHÚ, foto: archiv

Dvacáté století přineslo obyvatelům českých zemí nekončící řadu dramatických změn a převratů. Tyto zlomové okamžiky byly prověřkou pevnosti charakterů, které se v řadě případů pod tíží okolností doslova lámaly. Tím spíše si zaslouží morální uznání osobnosti, které dokázaly projít osudovými křížovatkami s čistým štítem. Mezi ně patřil i dnes téměř zapomenutý československý generál Miloslav Fassati.

Narodil se 20. srpna 1887 v Prostřední Nové Vsi v okrese Nová Paka. Po obecné škole absolvoval v letech 1898 až 1901 české nižší reálné gymnázium v Praze, potom využil možnosti získat vyšší odborné vzdělání na některé z vojenských škol rakousko-uherské monarchie. V roce 1902 tedy nastoupil studium pěchotní kadetní školy v Praze, již po pěti letech úspěšně absolvoval. Dne 18. srpna 1907 jej vyřadili v hodnosti praporčíka a od toho dne zastával funkci velitele čety v Praze, od 2. prosince 1908 v bosenském Zavidoviči, odkud se 1. května 1909 vrátil do české metropole.

Povýšení do hodnosti poručíka se dočkal 1. května 1910, v následujících letech vystřídal řadu posádek, podobně jako většina mladých rakouských důstojníků. Z Jindřichova Hradce, kam jej krátce před povýšením přemístili, se 1. března 1912 stěhoval do Vídeňského Nového Města, již 1. srpna 1912 do Salcburku a 1. prosince stejného roku opět do Jindřichova Hradce. V průběhu tohoto období vystřídal funkce staničního důstojníka, referenta náhradního praporu a správce budov. V Jindřichově Hradci mladý Fassati sloužil až do vypuknutí první světové války.

Na ruskou frontu odešel již 1. srpna 1914 jako velitel pochodové rot. Jeho působení na bojišti v roli rakouského důstojníka ale nemělo dlouhého trvání, už 22. listopadu 1914 totiž upadl do ruského zajetí. Spolu s dalšími zajatci jej poslali do tábora v Petropavlovsku, kde v neradostných podmínkách trávil čas, později ho přemístili do dalšího zajateckého lágru v Ustkamenojarsku.

Miloslav Fassati se přihlásil ke vstupu do československých legií a od 6. září 1918 se stal příslušníkem strážní roty 2. střelecké divize v Novonikolajevsku v hodnosti střelce. Od 14. října 1918 do 20. února 1919 zastával funkci velitele vojenského ubytovacího tábora. Potom ho pověřili dočasnou pravomocí vojenského ataše při štábu polských jednotek v Novonikolajevsku. Důvodem byly velmi pravděpodobně mimořádné jazykové znalosti legionáře Fassatiho, ovládal němčinu, ruštinu,

francouzštinu, angličtinu, italsku a polštinu.

Záhy opět získal důstojnickou hodnost, na podporučíka jej povýšili 24. dubna 1919, současně byl určen za člena československo-polské vojenské mise, s níž se později, 17. září téhož roku, vrátil do vlasti. Na poručíka jej povýšili ještě v legiích 1. srpna 1919, od 26. listopadu tohoto roku působil na kulturním odboru vrchního vojenského velitelství v Praze. Novým působištěm se mu 1. února 1920 stalo organizační oddělení Hlavního štábu. Hodnosti kapitána se dočkal 2. prosince 1921 a štábního kapitána 27. května 1922. Od 1. listopadu 1922 studoval Válečnou školu, již dokončil 1. října 1924 v hodnosti štábního kapitána generálního štábu, na majora generálního štábu byl zpět povýšen 28. října. Nastoupil pak k Zemskému vojenskému velitelství v Praze, 15. června 1925 zde převzal funkci přednosty 1. oddělení štábu, od 1. března 1926 byl zástupcem podnáčelníka štábu. Posádku změnil 1. října 1926, kdy se stal náčelníkem štábu 3. pěší divize v Litoměřicích, 14. prosince 1927 jej povýšili na podplukovníka generálního štábu. Dne 30. září 1929 převzal velení horského praporu 7 v Popradu, přesně po roce se 30. září 1930 vrátil do Prahy jako profesor taktiky na Válečnou školu, 13. listopadu téhož roku byl povýšen na plukovníka generálního štábu. Dne 15. října 1932 ho přemístili k pěšímu pluku 42 v Terezíně, jemuž velel do 31. prosince 1933, kdy se stal náčelníkem štábu Zemského vojenského velitelství v Brně. Dne 31. prosince 1936 jej povýšili na brigádního generála a stejného dne přemístili na funkci velitele 6. pěší brigády v Mladé Boleslavi. Zde se zasloužil o vznik armádního sportovního oddílu (sportovní roty). Od 1. ledna 1938 byl ustanoven zástupcem velitele 1. divize v Praze, určené k obraně hlavního města. Přes značné pracovní vytížení se však dokázal věnovat i literární činnosti, zejména funkci hlavního redaktora reprezentativní publikace, připomínající v osudových dnech mezinárodního napětí historii československé armády. Kniha

„Dvacet let čs. armády v osvobozeném státě“ byla důstojným připomenutím vzniku a vývoji našich ozbrojených sil.

Po nacistické okupaci byl k 1. červenci 1939 převzat do stavu Vládního vojska. Tato ozbrojená složka dodnes vzbuzuje, i když zcela neprávem, určité rozpaky. Řada důstojníků i poddůstojníků, kteří do ní vstoupili, předpokládala, že se v budoucnosti postaví proti okupantům se zbraní v ruce a budou se podílet na osvobození vlasti, naopak skutečných kolaborantů bylo mezi „vladaři“ naprosté minimum (pokud je známo, byli za zradu po válce odsouzeni pouze dva, generálové Obručník a Vitěz). Prokázalo se to po odsunu jedenácti z dvanácti praporů Vládního vojska do Itálie v květnu 1944, kde řada příslušníků odešla k partyzánům nebo se dostala k exilovému vojsku ve Velké Británii a bojovala pak u Dunkerque. Muži ponechání v protektorátu se účastnili bojů v Květnovém povstání a někteří z nich padli. Bezpečnostní riziko ve „vladařích“ ostatně viděli i samotní Němci a na popud protektora Heydricha byli v dubnu 1942 propuštěni do civilu ti z příslušníků, kteří v minulé válce sloužili v řadách československých legií.

Miloslav Fassati vykonával v hodnosti generála III. třídy (Vládní vojsko zavedlo nový hodnostní systém, generál III. třídy odpovídal brigádnímu generálu) funkci druhého zástupce generálního inspektora, tedy velitele Vládního vojska generála Jaroslava Emmingera. Podle poválečné výpovědi ji Fassati převzal na osobní žádost svého přítele generála Aloise Eliáše. V souladu s výše popsaným opatřením, namířeným proti bývalým legionářům, byl 1. dubna 1942 přeložen do výslužby.

Po válce byl Miloslav Fassati jako ostatní příslušníci Vládního vojska prošetřován a prohlášen za bezúhonného. Vzhledem k věku u něj přikročili k praxi použité u celé řady jeho kolegů. Oficiálně jej aktivovali v hodnosti brigádního generála 30. dubna 1947, ale již následujícího dne poslali do výslužby. Generál Miloslav Fassati zemřel jako penzista v Praze 3. října 1962, je pohřben na Olšanských hřbitovech. ■

„Muži bez křídel“

– poválečné osudy příslušníků čs. výsadkových skupin ze Západu

■ PhDr. Jiří Plachý, foto: archiv autora

Činnost československých výsadkových skupin ze Západu patří díky soustavnému badatelskému zájmu k nejlépe zpracovaným oblastem našeho zahraničního odboje v letech 2. světové války. Poválečné osudy mužů, kterým se podařilo přežít však, až na výjimky, již tak známé nejsou. Přitom právě na životních příbězích bývalých parašutistů lze lépe než jinde demonstrovat, jak se osvobozená vlast „odvděčila“ těm, kteří pro ni byli ochotni nejlépe riskovat.

Třetí republika – doba zmařených nadějí

V různých zpravodajských akcích za nepřátelskými liniemi bylo v letech 1941–1945 použito nejméně 101 vojáků československé zahraniční armády ve Velké Británii. Konec války se dožil jen každý druhý – rovných 50. Celkem třináct z nich v německém zajetí. Další sedmáct mužů mělo být použito v poslední, již nerealizované, výsadkové vlně na jaře 1945.

Ještě v Košicích se v rámci hlavního štábu Ministerstva národní obrany ustanovila Zvláštní skupina, v jejímž čele stanul pplk. Karel Paleček, který podobnou funkci zastával již v Londýně. Zvláštní skupina měla mimo jiné vyhodnocovat činnost výsadkových skupin. Nejdříve jen těch západních a posléze i výsadků ze SSSR. Byla součástí vojenské zpravodajské služby, která však již byla zcela jiná než během války. Její dosavadní velitel, brigádní generál František Moravec, byl v dubnu 1945 zcela odstaven. V tajných službách začínal dominovat vliv otevřených nebo skrytých přívrženců Komunistické strany Československa (KSČ), nejvýrazněji reprezentovaných především šéfem Obranného zpravodajství (OBZ), tedy armádní kontrarozvědky, bezskrupulózním Bedřichem Reicinem.

Právě pro ně se činnost skupiny pplk. Palečka stávala již během letních měsíců roku 1945 hrozbou. Nešlo ostatně o nic nového, činnost západních výsadkářů a jejich domácích spolupracovníků byla velmi podrobně sledována již během války komunistickým odbojem. V některých případech došlo dokonce v posledních dnech války k úmyslnému paralyzování činnosti západních výsadků. Odehrály se dokonce i tak temné a dodnes jednoznačně neobjasněné tragédie, jako byla poprava des. Františka Holého ze skupiny COURRIER 5 parašutisty NKVD dne 20. ledna 1945.

Službu u Zvláštní skupiny nastoupila naprostá většina bývalých výsadkářů. Taková koncentrace zkušených

zpravodajců byla pro OBZ zcela nepřipustná. Komunisté a priori předpokládali, že britská tajná služba měla během přípravy výsadků ve Velké Británii dost času a příležitosti československé parašutisty zverbovat do svých služeb. Domnívali se navíc, že Moravec si mezi své lidi vybíral jen vojáky zcela loajální prozápadní linii čs. zahraničního odboje.

Již během letních měsíců tak byly ze Zvláštní skupiny odstraněny některé výrazné osobnosti jako např. mjr. František Bogataj nebo škpt. Jaromír Nechanský. Koncec října 1945 pak také došel příkaz k úplnému rozpuštění parašutistické skupiny – urychlené demobilizaci těch, kteří si přáli odejít do civilu, a přeložení k řadovým útvarům u těch, kteří se hodlali stát vojáky z povolání.

Trnem v oku OBZ bylo např. i společné bydlení bývalých výsadkářů. Po skončení války pplk. Paleček získal k dispozici dům v Lotyšské ulici číslo 8 v Bubenči, kde za války bydleli převážně Němci. Do volných bytů se nastěhovali bývalí parašutisté. OBZ zařídila, že jim na podzim 1945 byly odejmuty podnájemnické dekrety a museli se vystěhovat.

Problém představovali také ti, kteří se konce války dožili v německém zajetí. Kromě rt. Karla Čurdy, který žil jako konfident Gestapa na svobodě a jehož případ byl vcelku jasný, šlo spíše o tragické případy. Čet. Vladimír Škacha (SILVER B), des. Ján Grajzel (EMBASSY), rt. Karel Svoboda (WOLFRAM), rt. Stanislav Zuvač (POTASH) a čet. Viliam Gerik (ZINC) se osvobození dočkali v koncentračních táborech Flossenbürg a Dachau, resp. na pochodech smrti. Výsadkáři skupin GLUCINIUM (rt. Ludvík Hanina, čet. Josef Cikán, rt. František Trpík) a CHALK (npor. Bohumil Bednařík, čet. Josef Künzl, rt. František Nedělka) byli vězněni pražským Gestapem na záměcku Jenerálka na okraji Prahy, resp. v pankrácké věznici. Jen por. Josef Pojar měl neuvěřitelně štěstí. Vídeňské Gestapo, které jej před

Vánoci 1944 zatkl, vůbec netušilo, že je důstojníkem čs. zahraniční armády a parašutistou.

Proti všem, kromě Josefa Pojara, bylo krátce po skončení války bývalou čs. polní prokuraturou v SSSR zahájeno vyšetřování kvůli možné spolupráci s nepřítelem. Na některé z nich byla zcela nesmyslně uvalena zajišťovací vazba, kterou museli sdílet se skutečnými zrádci a kolaboranty. „[...] Nepředpokládal jsem nikdy, že za tuto činnost budu se zodpovídat před vojenskými úřady, a že dokonce tyto úřady budou na mne chtít uvalit vazbu. [...] Nevím přesně z čeho jsem viněn.“, vyjádřil se k tomu trpce během výslechu Karel Svoboda, jehož před vězením „zachránilo“ jen podlomené zdraví, které si přivezl z koncentračního tábora. Sám během války přišel o celou rodinu. Krátce po seskoku byl udán prvním člověkem, kterého se zeptal na cestu, a při výsleších neprozradil nic, co by bylo pro Gestapo jakýmkoliv přínosem.

Podobně se zachovali i ostatní. Ve všech případech, s výjimkou Čurdy a Gerika, došla prokuratura k závěru, že s nepřítelem nespolupracovali a konce války se dočkali více méně náhodou. Očišťovací řízení se však táhlo až do začátku roku 1946. Po jeho ukončení byla většina z nich povýšena, resp. jmenována do první důstojnické hodnosti a vyznamenána Čs. válečným křížem 1939. I přes tento kladný výsledek bylo bývalým zajatcům např. znemožněno zůstat v armádě jako vojáci z povolání. V dalších letech pak bylo obvinění z možné zrady proti nim vzneseno ještě několikrát. Vždy s negativním výsledkem. Zdá se, že mělo jít o cílenou destabilizaci jejich osobního postavení. Pro každého čtvrtého parašutistu tak mělo vítězství již dávno před únorem 1948 hořkou příchutí.

Jak bylo výše zmíněno, ve vazbě zůstali pouze Karel Čurda a Viliam Gerik. Proces s nimi se konal v dubnu 1947 před mimořádným lidovým soudem v Praze. Byli souzeni spolu, byť jejich osudy byly značně rozdílné – zatímco Čurda krácel po cestě zrady od chvíle, kdy se dobrovolně přihlásil pražskému Gestapu, aby mu vydal své kamarády a spolupracovníky výměnou za vlastní život, Viliam Gerik se snažil své selhání odčinit a najít znovu cestu k odboji. Konfidentské úlohy v podstatě vůbec neplnil. V dubnu 1943 byl znovu zatčen a vězněn na Pankráci, v Terezíně a od podzimu 1943 až do konce války v koncentračním táboře Dachau.

Oba byli odsouzeni k trestu smrti a popraveni. Tvrdost rozsudku nad Gerikem vyvolává spíše rozpaky. Dnes je při nejmenším zřejmé, že jedině jemu

„dokázané“ udání, a sice právě rodiny Karla Svobody, neměl na svědomí on, ale jeden z výsadkářů, kteří se konce války nedožili. V této souvislosti je však zarážející jeden moment – zatímco případy selhání čs. vojáků z východní fronty končily u vojenských soudů a veřejnost se o nich vůbec nedozvěděla, byly procesy s bývalými „zápaďáky“ vedeny výhradně u mimořádných lidových soudů za značné pozornosti médií.

Ze zbývajících výsadkářů jich poměrně značná část zůstala v armádě. Bylo to vcelku logické – do značné míry představovali elitu zahraničních jednotek. Ti, kteří prošli akcí, získali bez ohledu na své vzdělání nebo předchozí délku služby v armádě důstojnické hodnosti a předpokládalo se, že jejich unikátní zkušenosti budou využity především při budování plánovaných výsadkových jednotek. K tomu však nedošlo hned.

Vyšší důstojníci byli povoláni ke studiu na prestižní Vysoké škole válečné v Praze (VŠV), jejíž absolventi se stávali důstojníky generálního štábu. To jim v budoucnu otevřelo cestu k nejvyšším štábním a velitelským místům v armádě. V roce 1947 VŠV úspěšně ukončil mjr. František Bogataj, mjr. Rudolf Krzák a mjr. Karel Hora, který byl jedním z nejlepších absolventů ročníků a mohl na škole zůstat v řadách jejího pedagogického sboru. Od podzimu téhož roku přednášel taktiku výsadkových jednotek. Mezi frekventanty posledního ročníků v té době studovali čtyři další – mjr. Pavel Hromek, mjr. Jaromír Nechanský, mjr. Rudolf Pernický a škpt. Imrich Eröss.

Výsadkové jednotky byly po dlouhých diskuzích v poválečné československé armádě zřízeny až v říjnu roku 1947. Měly být stavěny jako kombinované – část vojáků měla dostát výcvik pro diverzní boj ve stylu britských *Commandos*, část jako letecká péchota. Designovaným velitelem výsadkových jednotek se stal

plk. Karel Paleček. Místo náčelníka štábu po návratu z VŠV zastával mjr. Rudolf Krzák, bývalý účastník výsadkové operace SILICA-JIH. První jednotkou se stal 71. pěší prapor, nesoucí od dubna 1948 čestný přídomek „Československých parašutistů“, cvičený v okolí Zákup v severních Čechách. Bývalí výsadkáři ze Západu v něm obsadili téměř všechna významná místa: kpt. Josef Machovský – Vrbka byl náčelníkem štábu, místa hlavních instruktorů a velitelů rot zaujali kpt. Josef Černota, npor. Jan Vavrda a npor. Jaroslav Pešán. Většina ostatních, včetně velitele praporu mjr. Oldřicha Taláška, pak byli absolventi výsadkových kurzů ve Velké Británii. Další je měli následovat.

Někteří bývalí parašutisté zastávali pozice odpovídající jejich kvalifikaci a válečným zkušenostem. Kromě výše zmíněných působili např. kpt. Čestmír Šikla a npor. Karel Tichý stále jako nepostradatelní specialisté u vojenské zpravodajské služby, kpt. Jiří Štokman byl profesorem na Vojenské akademii v Hranicích a kpt. Josef Pojar přednostou katolické duchovní služby u 6. divize v Brně. Jiní však byli již před únorem 1948 odsunuti na podřadná místa. Mjr. František Bogataj byl náčelníkem štábu 54. pěšího praporu, kam byl „vykázán“ z pozice náčelníka zpravodajského oddělení štábu 2. divize, mjr. Josef Otisk byl dokonce na podzim 1947 postaven mimo činnou službu. Důvodem bylo, že v létě téhož roku na veřejnosti kritizoval příliš těsnou závislost republiky na SSSR a netajil se svými protikomunistickými názory. Tlak OBZ pocítil na vlastní kůži i Jaromír Nechanský.

Důvodem byla jeho činnost v době Květnového povstání, kdy byl předsedou vojenské komise České národní rady. Z této funkce se podílel na přijetí pomoci od vlásovců, kapitulaci německé posádky v Praze a jednání o zajištění města Američany, což se pro sovětskou stranu a české komunisty stalo neodpustitelným zločinem.

V řadách československé armády sloužilo celkem 19 bývalých příslušníků výsadkových skupin ze Západu. Z toho je patrné, že téměř tři desítky z těch původních se nakonec rozhodly demobilizovat a odejít do civilních profesí.

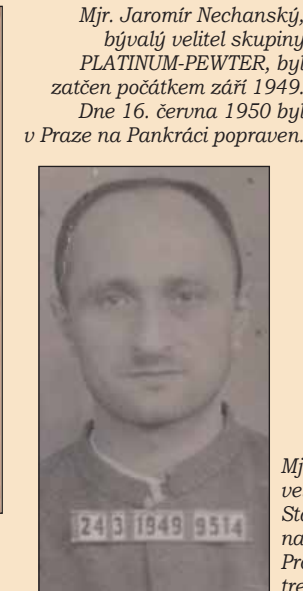
V politice se angažoval bývalý velitel výsadku CLAY František Bartoš. Již na podzim 1945 byl kooptován jako poslanec Prozatímního národního shromáždění za čs. národně socialistickou stranu a v květnu následujícího roku svěřen mandát obhájil. Na půdě parlamentu se stal jedním z nejdůležitějších bojovníků proti nastupující totalitě. Celkem pět bývalých výsadkářů našlo zaměstnání u Ministerstva zahraničních věcí. Nikoliv však jako karierní diplomaté, ale jako radisté zahraničních legací, čímž *de facto* plně využili svých válečných zkušeností. Dva předváleční policisté, Leopold Musil a Josef Gemrot, se stali důstojníky Sboru národní bezpečnosti (SNB). Václav Knotek, velitel nerealizovaného výsadku CHROMIUM zastával vysoké úřednické místo na Ministerstvu vnitra. Byl jedním z mála angažovaných příslušníků národně socialistické strany, v tomto, komunisty téměř zcela ovládaném úřadu.

Další parašutisté využili možnosti získat přednostně do národní správy zabavený nepřátelský majetek. Jednalo se především o drobné živnosti, ale např. František Široký řídil jako národní správce továrnu „Kostelecké uzeniny“, což byl již v té době poměrně významný podnik. Břetislav Chrastina spravoval až do roku 1947 pivovar v Jindřichovicích ve Slezsku. Jiní nastoupili úřednická místa. Několik jich podnikalo – např. Jaroslav Šperl nastoupil do vedení jedné z nejstarších českých tiskáren „Augusta“ v Litomyšli, jejíž dějiny sahají až do roku 1503, kterou vlastnila jeho rodina. Josef Künzl si otevřel v budově státních aerolinií v Praze restauraci, a tak bychom mohli pokračovat. Do toho přišel únorový převrat v roce 1948.

Velitel skupiny CLAY Antonín Bartoš se na podzim roku 1945 stal poslancem za národně socialistickou stranu.

Evidenční list z TNP Mírov škpt. Karla Tichého, účastníka úspěšné výsadkové operace DESTROYER

Mjr. Jaromír Nechanský, bývalý velitel skupiny PLATINUM-PEWTER, byl zatčen počátkem září 1949. Dne 16. června 1950 byl v Praze na Pankráci popraven.

Mjr. Rudolf Pernický, bývalý velitel skupiny TUNGSTEN, byl Státním soudem v Praze odsouzen na 20 let odnětí svobody. Prokurátor JUDr. Karel Vaš žádal trest smrti...

Únor 1948 a perzekuce výsadkářů ze Západu

Třetí republika byla obdobím, kdy zpolitizování české společnosti dosáhlo bez pochyby svého historického vrcholu. Tento trend se nevyhnul ani bývalým parašutistům a řada z nich se stala členy některé ze čtyř povolených politických stran. Je poměrně překvapivé, že nejvíce mezi nimi byli zřejmě zastoupeni členové sociální demokracie. Jejimi příslušníky byli např. Jaromír Nechanský, který se krátce po únoru 1948 stal dokonce zetěm předsedy strany a místopředsedy vlády Bohumila Laušmana, dále Rudolf Pernický, Stanislav Zuváč, Josef Künzl, Tomáš Býček, Jan Zemek a další. Silné pozice měli i národní socialisté – kromě již zmíněného Antonína Bartoše, který stranu dokonce zastupoval v parlamentu, byli mimo jakoukoliv pochybnost členy František Široký, Václav Knotek, Jan Vavřda, Josef Cikán a další. Bylo jich možná více než sociálních demokratů, avšak přesné údaje chybí. Podle dobových dokumentů jejich politiku podporovali také Čestmír Šíkola, Jiří Štokman, Oldřich Pelc, Jan Bartejs, Jaromír Klemeš a další. Naproti tomu v jediné české nesocialistické straně, tedy Čs. straně lidové, bychom našli jen několik jednotlivců. Vyvrací to tedy vžitá představa komunistické historiografie, že do výsadků byli na Západě vybíráni jen vyloženě „pravíci“. Ostatně i v řadách KSČ bychom ještě před únorem několik bývalých parašutistů našli. Straníky se stali např. Leopold Musil, Jaroslav Pešán nebo Břetislav Chrastina. Tajným členem KSČ byl i Klement Hlásenský, velitel nerealizovaného výsadku ROTHMANN, který v té době pracoval jako mimořádně nebezpečný agent-provokatér OBZ. Únorový převrat v roce 1948 znamenal zásadní změnu v životě všech. Již několik hodin po jmenování nové vlády „obrozené“ Národní fronty začaly čistky. Z Vysoké školy válečné

byl vyhozen Karel Hora, Imrich Eröss a Pavel Hromek. Ještě během posledních únorových dní odešli do exilu Václav Knotek a Antonín Bartoš. Krátce po nich následovali další. Celkem za hranice v letech 1948–1950 odešlo 18 bývalých příslušníků realizovaných a tři z nerealizovaných výsadkových skupin. Za hranicemi se tak ocitl v podstatě každý třetí žijící parašutista. Řada z nich se zde zapojila do aktivit třetího odboje. Karel Hora se stal důstojníkem Cizinecké legie, v jejichž řadách bojoval již během 2. světové války. Brzy odjel na bojiště do Indočíny a posléze do Koreje. Krátce byl však také důstojníkem francouzské zpravodajské služby ve Spolkové republice Německo.

Další bývalí výsadkáři našli uplatnění v *Czechoslovak Intelligence Office*, československé autonomní složce britské zpravodajské služby, nebo v některé z amerických zpravodajských organizací působících v západních okupačních zónách Německa a Rakouska. Šlo o Antonína Bartoše, Jiřího Štokmana, Františka Bogataje, Imricha Erösse, Pavla Hromka, Tomáše Býčka nebo Josefa Süssera. Posledně jmenovaný nebyl sice členem výsadkové skupiny z Velké Británie, avšak na konci války se ocitl v podobné situaci, kdy několik týdnů tajně podával z Rudou armádou okupovaného Chustu zprávy čs. exilové vládě o situaci na Podkarpatské Rusi.

Parašutisté zde úročili především své zkušenosti z poslední války a cvičili tzv. agenty-choďte, tedy osoby zajišťující kurýrní spojení českého protikomunistického odboje se Západem nebo plnění zpravodajské zadání západních tajných služeb na československém území. Hromek a Býček dokonce jako „chodci“ hranici několikrát přešli. Ani jednoho se komunistické policii nepodařilo zatknout. Polovina 50. let 20. století znamenala změnu ve stylu práce zpravodajců ve studené válce. Zadržované hranice se stávaly stále méně prostupnými a s tím končila i doba agentů-choďců. Většinou bývalých výsadkářů

dosud pracujících v tajných službách Západu bylo umožněno emigrovat do třetích zemí a založit si tam „civilní“ existenci.

Ve vlastní se zatím perzekuce roztočila na plně obrátky. Většina parašutistů sloužících v armádě byla do poloviny roku 1950 buď v emigraci, v táboře nucených prací, nebo ve vězení. Jen dva mohli „odejít“ do civilních profesí. V polovině roku 1951 pak proběhla čistka i u útvarů výsadkového vojska, které opustili poslední tři instruktoři s minulostí západních parašutistů. Dosud byli nepostradatelní, nicméně v této době je již mohli nahradit jiní. Výsadkové vojsko navíc procházelo intenzivní sovětizací, která měla odbourat veškeré zbývající západní prvky ve výcviku. Ve skutečnosti se jednalo o zřejmý krok zpět (cvičilo se např. podle řádů Rudé armády z doby 2. světové války). V polovině roku 1951 sloužil v Československé lidové armádě jen poslední „zapomenutý“ parašutista – v podřadném postavení u pěšího útvaru ve Znojmě jim byl mjr. Rudolf Novotný. Ten za dosud ne zcela vyjasněných okolností předčasně zemřel koncem prosince roku 1953.

Podobná byla situace i v jiných profesích – bývalým výsadkářům byly odejímány národní správy, znarodňován jejich majetek a oni sami se ocitli na samém sociálním dnu společnosti. Postih v zaměstnání se týkal téměř všech a byl zcela záměrný. Vydržel pak celá 50. léta. Teprve v souvislosti s částečnou liberalizací společnosti v následující dekádě mohli alespoň někteří postoupit ze zařazení v nekvalifikované manuální profesi na nějakou vyšší pozici. Není třeba zvlášť zdůrazňovat, že špatný „kádrový profil“ byl stigmatem, který většinou poznamenal i parašutistovy rodinné příslušníky.

Postih měl řadu rovin – pro bývalé účastníky odboje bylo zvlášť ponižující např. odejmutí vojenské hodnosti. Někteří bývalí výsadkáři byli zatčeni a řadu týdnů i měsíců drženi v protizákonné „vyšetřovací“ vazbě, z níž pak

byli opět propuštěni. Velmi nevybíravý byl tlak Státní bezpečnosti (StB), jenž sledovala všechny v ČSR žijící parašutisty i jejich válečné spolupracovníky. StB vycházela z předpokladu, že všichni jsou „spicímí“ agenty britské zpravodajské služby, kteří mají být v případě války mezi Východem a Západem aktivováni.

Již v říjnu 1948 byl v komunisty ovládaném Národním shromáždění přijat zákon o táborech nucených prací. Režimu umožňoval jakkoliv nepohodlného člověka na dobu dvou let (v praxi však v podstatě neomezeně) bez soudu internovat. Pro vojáky z povolání byl v dubnu 1949 zřízen tábor nucených prací na hradě Mírov, v němž se mimo jiné nacházelo i „normální“ vězení. Rozdily mezi oběma zařízeními v podstatě neexistovaly. Mírovem prošly asi tři stovky bývalých vojáků, především příslušníků čs. zahraničních armád. Mezi nimi byli nejméně tři parašutisté – od listopadu 1949 zde nedobrovolně pobýval Břetislav Chrastina, od ledna 1950 Karel Tichý a od května 1950 Jan Zemek. Tichý byl propuštěn teprve v červnu 1951 a Zemek s Chrastinou ještě o měsíc později při rušení mírovského tábora.

Pobyt v TNP byl obecně vzato jakýmsi předstupněm pobytu ve vězení. V politických procesech bylo po únoru 1948 odsouzeno celkem 11 bývalých parašutistů – deset z realizovaných výsadků a Jan Štursa z nerealizované operace CHROMIUM. K nim je třeba ovšem připočítat ještě velitele této skupiny Václava Knotka. Ten se po několika měsících strávených v londýnském exilu vrátil v polovině června 1948 s pozměněným obličejem a falešným britským pasem do Prahy, aby zde osobně položil základy zpravodajské ilegální organizace. Měl však smůlu. Původně hodlal kontaktovat Antonína Šimandla z radiové ústředny Ministerstva zahraničních věcí. Místo něj však zvedl telefon Karel Svoboda. Ten Knotka sice poznal, avšak obával se provokace StB

proti své osobě, a tak celou věc ohlásil. Podle pokynů tajné policie si s ním pak umluvil schůzku, na níž byl Knotek zatčen. Krátce po převozu do vazby pak rozkouzl ampuli s prudkým jedem...

Většina souzených parašutistů skončila před Státním soudem, a to především v letech 1948–1949. Výrazně byli postiženi bývalí vojáci z povolání – kpt. P. Josef Pojar byl zatčen již v dubnu 1948 během vyprovokovaného pokusu o odchod do zahraničí a odsouzen na doživotí. Mjr. Rudolf Pernický byl zatčen v souvislosti s případem Jana Štursa. Oba se měli v podstatě teoreticky zabírat možnostmi zpravodajské práce ve prospěch Západu. Npor. Jaroslav Klemeš, pplk. gšt. Rudolf Krzák a Jan Bartejs byli souzeni v procesu s brigádním generálem Karlem Palečkem. Všichni byli zatčeni na podzim 1949 v rámci první čistky ve výsadkovém vojsku. Proces, který se konal v prosinci 1950, byl, tak jako většina ostatních, zcela vykonstruován. Státní moc toho později využila proti Bedřichu Reicinovi, zatčenému v únoru 1951, který později skončil na popravišti. Během odvolacího líčení u Nejvyššího soudu byl generál Paleček zproštěn obvinění a pplk. Krzák odsouzen k trestu odpykanému vazbou. Bartejs, který se neodvolal, byl propuštěn z výkonu trestu, stejně tak jako Klemeš, jehož trest mezitím vypršel, avšak režim jej znovu uvěznil v táboře nucených prací ve Všebořicích (dnes součást Ústí nad Labem).

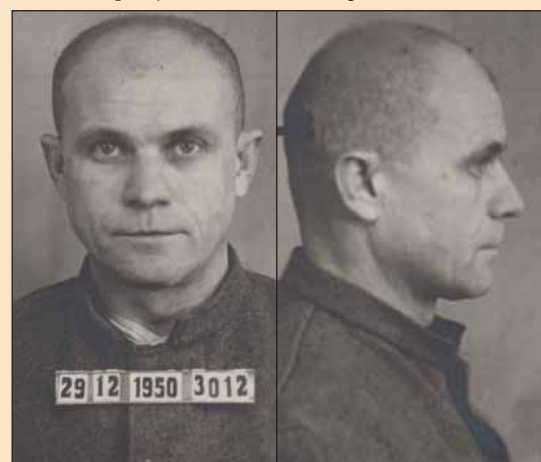
Jediným, jehož činnost proti komunistickému režimu byla alespoň v hrubých obrysech skutečná, byl mjr. Jaromír Nechanský. V létě 1948 údajně využil svých styků s americkými diplomaty, aby jim nabídl vybudování zpravodajských skupin působících ve prospěch USA. Následně pak se svým přítelem Veleslavem Wahlem a spolupracovníky z 2. světové války založil odbojové skupiny SEVER (ČÁP) v Horním Litvínově, JIH (TRÁVA) v Pisku a JIHLAVA v Jihlavě. Skutečnou činnost těchto skupin však dodnes provází

řada nejasností a otázek, jež by snad mohly vyjasnit především dokumenty z amerických archivů. Každopádně, Nechanský byl od roku 1946 agentem OBZ, který ještě po únorovém převratu plnil ve vztahu ke svým americkým přátelům zpravodajské úkoly, zadávané mu buď Reicinem, nebo jeho nástupcem generálem Josefem Musilem. V létě 1948 pak měl zahájit aktivitu, o níž OBZ nemělo tušení. Nechanský byl každopádně do jisté míry obětí dvojí hry, kterou rozehrál... Byl odsouzen k trestu smrti a dne 16. června 1950 v Praze na Pankráci popraven. V souvislosti s tím byl v procesu se skupinou JIHLAVA souzen i František Široký.

Před vojenskými soudy stáli kpt. Čestmír Šíkola a kpt. Jan Vavřda. Zatímco Šíkola byl v roce 1949 odsouzen za to, že neohlásil návštěvu agenta-choďce, kterého za ním vyslal jeho bývalý velitel Alfréd Bartoš, Vavřda vyvázl o dva roky později s podmínkou za to, že si doma nechal jako suvenýr několik britských granátů, z nichž si chtěl vyrobit upomínkové předměty. Úplně posledním odsouzeným byl Karel Tichý, zatčený v roce 1958 za údajnou účast v ilegální sokolské skupině.

Pozvolná rehabilitace zahájená v 60. letech se bývalých parašutistů dotýkala jen velmi okrajově. Až do nástupu normalizace se podařilo zrušit rozsudky jen u dvou z nich – v květnu 1968 u Jaroslava Klemeše a v prosinci 1969 u Jana Vavřdy. Lepší vyhlídka měli ti, kteří byli postiženi mimosoudně – většinu z nich byly v letech 1964–1965 vráceny vojenské hodnosti. Někteří byli povýšeni nebo vyznamenáni v souvislosti s 20. výročí ukončení 2. světové války. Za dobu strávenou v TNP pak bylo nezákonně internovaným příznáno symbolické odškodné. Naděje na dokončení rehabilitací zmařila sovětská okupace 21. srpna 1968. Plného společenského, profesního a morálního zadostiučinění se bývalým parašutistům dostalo teprve po listopadu 1989.■

Jan Bartejs, bývalý velitel skupiny POTASH, byl v rámci procesu s velením výsadkových jednotek („generál Paleček a spol.“) odsouzen na tři roky do vězení.

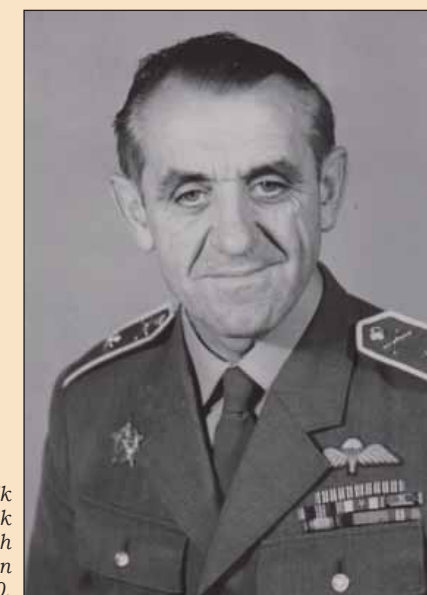

Škpt. Jaroslav Pešán, který seskočil v Nechanského skupině, byl posledním instruktorem výsadkových jednotek z řad západních parašutistů. Z armády byl vyhozen k 1. září 1951.

Vězeňská fotografie Karla Tichého z roku 1958. Byl zatčen jako údajný člen „ilegální sokolské skupiny“ a odsouzen na tři roky.

Rudolf Krzák se v roce 1968 mohl na několik měsíců vrátit do armády. Podílel se pak s Janem Vavřdou na rehabilitacích svých spolubojovníků. Znovu odejít do civilu byl nucen již v roce 1970.

Oslavy 70. výročí bitvy u Sokolova byly vskutku důstojné

Text a foto: Ladislav Lenk

Přesně před sedmdesáti lety, 8. března 1943, se ukrajinská vesnice Sokolovo stala dějištěm prvního boje 1. československého samostatného polního praporu pod velením podplukovníka Luďvika Svobody. Z hlediska historie snad malá válečná epizoda, z hlediska současnosti svědectví o hrdinství těch, kteří bojovali za naši svobodu a neváhali v tomto boji položit své životy.

Sedmdesáté výročí této slavné události si přímo v Sokolovu 9. března 2013 připomněly tisíce lidí. Ano, tisíce. V mrazivém počasí evokujícím situaci v roce 1943 se zde sešli místní obyvatelé a početní hosté na slavnostním setkání před Muzeem bojového bratrství, aby si vzpomněli na ony dějinné události.

V oficiální delegaci vedené prvním náměstkem ministra obrany ČR Vlastimilem Pickem byli zástupci Československé obce legionářské v čele s prvním místopředsedou bratrem Jindřichem Sittou. Ale především pak váleční veteráni, přímí účastníci bojů u Sokolova, plukovník v. v. Antonín Bukový, který se bojů u Sokolova účastnil jako velitel telefonního roje, plukovník v. v. Fedor Komár bojující u Sokolova jako pomocník střelce lehkého kulometu 2. roty a plukovník v. v. Leopold Vojtěchovský, jenž v bojích u Sokolova působil jako střelec lehkého kulometu třetí roty.

Během slavnostního aktu všichni tři převzali certifikát, kterým jim bylo uděleno čestné občanství města Sokolova. „Tehdy nám odvahu dodávala naděje, že porazíme fašisty a budeme se moci vrátit do osvobozeného domova,“ prohlásil při této příležitosti Leopold Vojtěchovský, námi důvěrně přezdívaný Poldík.

Následovalo slavnostní otevření nově zrekonstruovaného Muzea bojového bratrství, kam jsem se bohužel nedostal, neboť zástup místních obyvatel, kteří chtěli expozici zhlédnout, se táhl doslova donekonečna.

Stejně tak tomu bylo u pomníku Český válečný hrob, kde zástupci Československé obce legionářské uctili památku bojovníků padlých v sokolovské bitvě položením věnce. Bylo až neuvěřitelně obtížné prodat se přes davy přihlížejících rodin s dětmi přímo k pomníku a pořídit fotografii čestné jednotky aktivních záloh AČR pod velením bratra kpt. Milana Mojžíše.

A ještě složitější to bylo poté, kdy byla zahájena rekonstrukce bitvy u Sokolova. Zde se na okraji obce sešlo skromným odhadem 2 - 3 tisíce diváků, kteří zhlédli více než hodinovou ukázkou bojů o Sokolovo v roce 1943, tentokrát prezentovanou nadšenci z klubů vojenské historie z Ruska, Ukrajiny a České republiky. Přítomní diváci si ji opravdu užívali. Například v okamžiku, kdy českoslovenští vojáci za podpory vojáků Rudé armády vyrazili do protiútoků, ozvalo se z tisícového davu ohromné „Urá, urá!“ Vedle mne se k tomuto pokřiku připojila asi šestiletá dívka...

Tečku za slavnostní připomínkou 70. výročí bitvy u Sokolova zakončil příjemný raut v restauraci Park Rost Klub ve městě Gajdar. Přípitku bylo požehnáně, ale nejpodstatnější bylo, že se zde sešli v srdečné atmosféře váleční veteráni, kteří právě před sedmdesáti lety bojovali bok po boku proti nacistickým okupantům. „Za pobeđu!“ – tak zněl ten nejčastější přípitek. Oprávněně. ■

■ Vladimír Marek, foto: autor

Ve čtvrtek 20. března 2003 v pět hodin třicet čtyři minut místního času vydalo velitelství CENTCOM povel k zahájení operace Iraque Freedom. Prvních čtyřicet střel s plochou dráhou letu a čtyři naváděné laserové pumy dopadly na vybrané cíle v Bagdádu a jeho okolí. Hned vzápětí následovala další, mnohem mohutnější bombardovací vlna. Intenzivním náletům byly vystaveny i irácké pozice v okolí Basry.

Od zahájení operace Iraque Freedom uplynulo deset let

Podle zpravodajských informací se irácký prezident Saddám Husajn měl toho rána nacházet i se svými syny v Doura Farms na jižním předměstí Bagdádu. A právě sem byl směřován první úder. Irácký diktátor ale vyvázl bez zranění, okamžitě vyzval obyvatelstvo k odporu. Na letecké aktivity ještě ten samý den ve večerních hodinách navázaly pozemní operace. Spojenecké jednotky překročily irácké hranice. Operace Iraque Freedom začala nabírat na obrátkách.

Daleko od míst, kde dopadaly první americké hlavičky, prožívala první okamžiky této operace naše chemická jednotka. Na základě zpravodajských informací existovalo podezření, že Saddám Husajn má k dispozici zbraně hromadného ničení. A právě z tohoto důvodu se čeští chemici přepravili na základnu Doha v Kuvajtu již v březnu roku 2002.

V únoru 2003 vznikl 1. český prapor radiační, chemické a biologické ochrany. O měsíc později došlo k jeho posílení o slovenskou rotu. Jednotka byla v důsledku této reorganizace přejmenována na 1. česko-slovenský prapor radiační, chemické a biologické ochrany. Její organizační strukturu tvořila rota chemické ochrany, rota radiační, chemické a biologické ochrany (slovenská), speciální zdravotnický odřad, rota velení a bojového zabezpečení, národní podpůrný prvek a skupina CIMIC.

Počátkem března 2003 vše nasvědčovalo tomu, že do propuknutí konfliktu zbývají již jen dny. V souvislosti se snahou rozptýlit více než osm tisíc vojáků

soustředěných na základně Doha dostal náš prapor rozkaz přemístit se do prostoru mezinárodního výstaviště Mišrif. Hlavní síly praporu dosáhly plnou bojovou pohotovost v novém prostoru 9. března 2003. Zároveň zahájily monitorování radiační a chemické situace v Kuvajtu. O pouhé tři dny později se naši vojáci podíleli na zabezpečení evakuace občanů České a Slovenské republiky zpět do vlasti. Na základě nařízení velitele uskupení CJTF-CM se 13. března uskutečnilo součinnostní cvičení našeho praporu a integrovaného záchranného systému civilní

ochrany v Kuvajtu. Námět cvičení předvídal události, ke kterým skutečně došlo o necelé dva týdny později, tedy dopady raket SCUD na Kuvajt City.

Rovněž v následujících dnech docházelo ke zpřísnění bezpečnostních opatření. Mimo jiné byly vydány všem příslušníkům praporu osobní zbraně a munice. Do krytů se ukládaly zásoby potravin a vody. Dále došlo k posílení strážní služby a byl vyhlášen zákaz opouštět hlavní budovu. Následoval nácvik kruhové obrany objektu výstaviště. Zhruba tři sta metrů od něho zaujala stále postavení kuvajtská

obrněná technika. Krátce před půlnocí 18. března hlásila stráž naší základny střelbu v prostoru nedaleké dálnice. Tyto incidenty se během noci ještě dvakrát opakovaly.

Následujícího dne odpoledne byl vyhlášen nástup česko-slovenské jednotky. Velitel praporu na něm seznámil vojáky s vývojem situace a variantami použití 1. a 2. odřadu radiační, chemické a biologické ochrany v nastávající válečné operaci. Veškerá technika byla převážena a v případě, že irácká armáda použije zbraně hromadného ničení, připravena k letecké přepravě na místo určení. Od tohoto okamžiku se čekalo na to, až se fronta přiblíží k červené linii, na které měl údajně Saddám Husajn dát povel k použití zbraní hromadného ničení. Na závěr přečetl generál Dušan Lupuljev otevřený dopis tehdejšího ministra obrany ČR Jaroslava Tvrdíka. Do úderu na Irák zbývaly jen hodiny.

Brzy ráno 20. března hlásil dozorcí prapor, že zaslechl výbuch ve směru od ředitelské budovy výstaviště. V poledne došlo k vyhlášení nejvyššího stupně bojové pohotovosti Delta. Odstartovala série vzdušných poplachů. Rakety našťastí dopadly jižně od demilitarizované zóny. Některé z raket SCUD se podařilo sestřelit.

Krátce po třetí hodině odpolední přijela do prostoru rozmístění naší chemické jednotky velvyslankyně ČR v Kuvajtu Jana Hybášková. Velitel praporu generál Dušan Lupuljev ji seznámil s aktuální bezpečnostní situací v Kuvajtu. Přesně ve čtyři hodiny odpoledne bylo zahájeno nepřetržité monitorování radiační a chemické situace v prostoru rozmístění hlavních sil.

Krátce před desátou hodinou večerní jeden z příslušníků kuvajtského hasičského sboru nahlásil podezřelý zápach v blízkosti naší ambasády. Okamžitě byli varováni všichni její zaměstnanci. Během několika minut vyjely do této oblasti v doprovodu Vojenské policie osádky chemického „landroveru“ a „uazu“ s dálkovým detektorem. Měření na místě ale nepotvrdila přítomnost otravných látek. Průzkumná skupina se krátce po desáté vrátila zpátky na výstaviště.

I následujícího dne pokračovalo ostřelování Kuvajtu iráckými raketami. Krátce před desátou hodinou navštívil prostor soustředění hlavních sil našeho praporu velitel účelového uskupení americký generál Wilson. Odpoledne zbytky z jedné ze sestřelených iráckých raket dopadly poblíž kempu Doha v oblasti Jahry a způsobily zde požár. Zástupce velitele našeho praporu vydal rozkaz zpracovat prognózu pro případ, že budou na iráckých raketách použity hlavičky s tisíci kilogramy otravné látky yperit. Americkým jednotkám se podařilo obsadit dvě letecké základny a několik důležitých mostů přes řeku Eufrat. Naftová pole jižně od Basry se dostala do rukou spojenců. V jižním Iráku začalo hořet sedm ropných vrtů. Také spojenecké ztráty začaly narůstat.

Při havárii vrtulníku v Kuvajtu zahynulo dvanáct amerických a britských vojáků.

Krátce před druhou hodinou ráno 29. března zasáhla irácká raketa nákupní středisko Sharq Market v Kuvajtu. Došlo k materiálnímu škodám, dva lidé byli zraněni. Naši chemici, kteří dorazili jako první na místo incidentu, provedli nezbytná měření. Přítomnost látek hromadného ničení se ale nepotvrdila ani při následujících laboratorních testech.

Během dvou týdnů ostřelování Kuvajtu zažili čeští vojáci bezesné noci spojené s raketovými poplachi a řadu výjezdů na místa dopadu raket a do oblastí, kde se nečekaně objevily neznámé chemické látky. Počínaje 2. dubnem 2003 byl na žádost kuvajtské strany rozšířen počet míst, v nichž čeští vojáci monitorovali radiační, chemickou a biologickou situaci. Týž den večer došlo ale k radikálnímu obratu ve vývoji války. Možnost ničení Kuvajtu iráckými raketami se snížila

natolik, že příslušníci 1. česko-slovenského praporu dostali rozkaz k přesunu z prostoru vyvedení, tj. z výstaviště Mišrif zpět do kempu Doha. Jen o tři dny později vjely první americké tanky do středu Bagdádu. Použití ani držení chemických zbraní iráckou stranou nebylo potvrzeno. Poslání českých chemiků se pomalu chýlilo ke konci. Ještě před odletem do vlasti ale museli nejen připravit půdu pro nasazení další naší jednotky, konkrétně 7. polní nemocnice, na území Iráku, ale také zajistit humanitární pomoc pro válkou postižené obyvatelstvo Basry a blízkého okolí. Ani nasazením dvou kontingentů polních nemocnic, však zapojení Armády České republiky do operace Iraque Freedom nekončilo. Při výcviku iráckých policistů se vystřídal několik kontingentů sestavených převážně z příslušníků Vojenské policie. Pomáhali jsme i při výcviku iráckých tankových a mechanizovaných jednotek a při střežení spojenecké základny dislokované na mezinárodním letišti v Basre. ■

Hrozby pod lupou

■ Vladimír Marek, foto: VHÚ a VÚA-VHA

K zlepšení případné obrany České republiky by měly v nejbližší době významně přispět tři materiály. Vedle koncepce Aktivních záloh ozbrojených sil České republiky se jedná o koncepci přípravy občanů k obraně státu a koncepci mobilizace. A právě tomuto třetímu dokumentu jsme se rozhodli věnovat prostor v tomto čísle.

Armáda České republiky na mírových stavech je ve skutečnosti jen něco jako organizační jádro pro rozvinutou, plně mobilizovanou armádu. Právě ta by sehrávala rozhodující roli při obraně nedotknutelnosti našeho území. A to nejen formou válečného konfliktu. To, jak dobře budou nastaveny všechny mobilizační procesy a jak kvalitní záložní potenciál bude k dispozici, pomáhá vytvářet odstrašující faktor vůči případnému agresorovi.

Doposud měla Česká republika pro případ výrazného zhoršení bezpečnostní situace koncepci mobilizace vypracovanou v roce 2005. Tehdy jsme zahajovali první rok plně profesionální armády. Od té doby se však mnohé změnilo. A nejde jen o to, že v Armádě České republiky především v důsledku opakovaného snižování vojenského rozpočtu nyní dochází k další reorganizaci a ruku v ruce s tím se stále ve větším měřítku uplatňuje princip odložené potřeby. Je také nezbytné reflektovat optimalizaci bezpečnostního systému České republiky, českou bezpečnostní strategii a vojenskou strategii ČR. Navíc se nepodařilo upravit dosud platné právní normy tak, jak navrhovala koncepce mobilizace v roce 2005.

Především ale chybí právní úprava celé škály nezbytných opatření, o kterých by musela vláda rozhodnout, a která by byla realizována ještě v době míru. Stávající právní norma předpokládá zahájení činnosti přímo souvisejících s doplňováním našich ozbrojených sil, a to včetně odvodního řízení a přípravy vojáků v záloze až za stavu ohrožení státu. Tedy až v okamžiku, kdy je již bezprostředně ohrožena svrchovanost a územní celistvost naší republiky. A to je již pozdě. Realizace mimořádných opatření a plánovaných opatření si mimo jiné vyžádá novelu zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany ČR a branného zákona č. 585/2004 Sb. a celé řady navazujících právních norem. Doposud nebyly navrženy a schváleny právní předpisy upravující průběh mimořádné služby a také alternativní služby. Tu by měli v případě stavu ohrožení státu a válečného stavu vykonávat občané, kteří z důvodů svědomí nebo náboženského vyznání odmítnou povinu vojenskou službu.

„Mobilizaci řešíme realisticky. V mírovém stavu je branná povinnost občanů vykonávána na dobrovolnickém principu a na smluvním základě. Pro doplňování ozbrojených sil slouží aktivní záloha. Majetkové zajištění je realizováno akvizicemi. Mimořádná opatření umožňují převedení Ozbrojených sil ČR z mírové do válečné organizační struktury. Při stavu ohrožení státu je branná povinnost uskutečňována na základě zákonné povinnosti,” zhodnotil tento dokument bývalý ministr obrany Alexandr Vondra.

V nepříliš vzdálené době s největší pravděpodobností nastane problém s dostatečným počtem cvičených vojáků v záloze. V současné době je do vojenské evidence

v souladu s branným zákonem zařazeno přibližně milion šest set vojáků v záloze. Tento počet se v důsledku zániku branné povinnosti každoročně snižuje přibližně o šedesát tisíc osob. Od doby ukončení výcviku těchto vojáků základní služby uběhl poměrně velký časový úsek. Nemalá část z nich se učila ovládat techniku, která v současné době v armádě již neexistuje. Navíc se jedná

o věkové kategorie od třiceti let výše. Což jsou ročníky, k jejichž mobilizaci většinou dochází až v druhém sledu.

Počet nějakým způsobem připravených osob se průběžně jen minimálně navyšuje o vojáků z povolání propuštěné ze služebního poměru a vojáků zařazené do aktivní zálohy. Uspokojivé řešení nepřinese ani připravované navyšení počtů příslušníků aktivní zálohy až na pět tisíc osob a rozšíření jejich základní výcviku a pravidelných cvičení. Novinkou také budou dobrovolná cvičení vojáků v povinné záloze, která se budou uskutečňovat na základě jejich žádosti. Celková délka tohoto výcviku by měla být dvanáct týdnů. Kromě toho budou existovat za předem stanovených podmínek i povinná cvičení vojáků v povinné záloze. Základní výcvik je v tomto případě stanoven na dvanáct týdnů, zdokonalovací na osm týdnů a stmelovací na čtyři týdny. Celkový rozsah cvičení vojáka v záloze za období mimořádných opatření činí nejvýše šest měsíců.

Nově vzniká zvláštní kategorie aktivní zálohy, kterou budou tvořit bývalí vojáků z povolání po dobu pěti let od ukončení služebního poměru. Přes všechna tato opatření je zřejmé, že ozbrojená síla ČR budou schopny nasazení v maximálním rozsahu až po jejich mobilizačním doplnění a výcviku těchto rezerv, což si vyžádá nemalý časový prostor v řádu let.

Koncepce mobilizace je výchozím zadáním pro mobilizační plánování a pro mobilizační přípravu. Stanovuje zásady, principy, postupy a pravidla pro postupné převedení ozbrojených sil z mírové do válečné organizační struktury. Jejich doplnění osobami, vojenským materiálem a majetkem i s využitím mobilizace. Mělo by se jednat o co nejplynulejší proces rozložený do po sobě jdoucích etap. A to pokud možnost, z důvodů, které jsme již naznačili, v co nejdelším časovém období. Jeho délka bude samozřejmě závislá na průběhu a intenzitě krizové situace.

Ke zpracování mobilizačních plánů rozvínaných útvarů a projektů pro nové mobilizačně vytvářené útvary dojde již v mírovém stavu. Měly by být také stanoveny potřeby osob, vojenského materiálu, majetku a věcných prostředků. V této fázi se také uskuteční plánovací činnosti a přípravné práce pro podporu pobytu cizích ozbrojených sil na našem území – Host Nation Support. Naplněny budou i úkoly plánu operační přípravy našeho území. Příprava mobilizace se totiž neobejde bez přijetí nezbytných opatření v dostatečném časovém předstihu. Bez toho by nebylo možné připravit osoby, vojenský materiál a majetek k plnění úkolů spojených se zabezpečením obrany státu.

Jakýmsi mezistupněm mezi mírovým stavem a stavem ohrožení státu bude přijetí mimořádných opatření. Vyhlášeje v případě vážného zhoršení bezpečnostní situace,

kdy ale ještě nedojde k bezprostřednímu ohrožení našeho státu, na návrh ministra obrany vláda. Zavedená mimořádná opatření by měla umožnit zahájení výběrového doplnění ozbrojených sil neprodleně po vyhlášení stavu ohrožení státu. Mělo by dojít k přezkoušení mobilizace, k provedení opatření pro zabezpečení obrany státu, k revizi organizační struktury a celkových počtů ozbrojených sil, k zintenzivnění mobilizačních příprav, k přípravě doplňování vojenského materiálu a majetku pro zabezpečení potřeb ozbrojených sil a přípravě finančního zabezpečení. Akvizice zaměřené na doplnění majetku a materiálu válečné organizační struktury budou přitom realizovány i s použitím nástrojů hospodářských opatření pro krizové stavy.

Významným opatřením bude naplňování branné povinnosti. Konkrétně by se mělo jednat o realizaci odvodních řízení, výkon povinných vojenských cvičení a předurčení vojáků v záloze na systematizovaná místa podle potřeb ozbrojených sil. V tomto případě vedle principu dobrovolnosti dojde k povinnému výkonu branné povinnosti. Krajská vojenská velitelství v součinnosti s krajskými úřady a obcemi s rozšířenou působností zahájí prostřednictvím odvodních komisí odvodní řízení. Posudkové řízení s vojáků v povinné záloze budou zajišťovat posudkové komise. Současně bude odstartován výkon správních činností souvisejících s realizací

branné povinnosti. U vybraných útvarů budou organizována stmelovací cvičení.

Stav ohrožení státu (SOS) se vyhlášeje v okamžiku, kdy jsou bezprostředně ohroženy svrchovanost, územní celistvost a demokratické základy státu na návrh vlády Parlament ČR. Armáda je uvedena do zvýšené bojové pohotovosti. Ministr obrany okamžitě zahajuje doplňování útvarů válečné organizační struktury osobami, vojenským materiálem a nezbytným majetkem. Princip dobrovolnosti při výkonu branné povinnosti je plně nahrazen principem povinnosti. Vojáci v činné službě budou převedeni do mimořádné služby. Předurčení vojáci v záloze jsou povoláni prostřednictvím KVV k výkonu mimořádné služby. Po doplnění vybraných útvarů je zahájeno jejich bojové stmelení v délce několika měsíců.

O vyhlášení válečného stavu rozhoduje Parlament ČR. A to v případě, že je Česká republika přímo napadena, anebo je potřeba plnit mezinárodní závazky o společné obraně, případně je ohrožena svrchovanost, územní celistvost, anebo demokratické základy státu. Je vyhlášena částečná nebo všeobecná mobilizace a zároveň také plná bojová pohotovost. Pokračuje odvodní a posudkové řízení a ostatní správní činnosti související s brannou povinností občanů. Ministr obrany řídí převedení ozbrojených sil na válečnou organizační strukturu. Podklady a návrhy řešení k vydávaným rozhodnutím připravují velitelské a mobilizační orgány resortu.

Pro válečný stav, stejně jako pro stav ohrožení státu, je připravena celá řada dalších plánovaných opatření. Mimo jiné by mělo dojít k pozastavení propouštění vojáků z činné služby, k omezení cestování do zahraničí u osob podléhajících branné povinnosti, k povolení vstupu občanů pobývajících v zahraničí do ozbrojených sil spojeneckých armád a k povolení vstupu cizích státních příslušníků do ozbrojených sil České republiky.

Stejně důležité jako doplňování mobilizované armády personálem bude i její vybavení potřebnou výzbrojí a dalším nezbytným materiálem. Tvorba, skladba a rozsah skladování zásob vojenského materiálu v době míru se totiž bude řídit principem udržování nezbytně nutného minima. Na skladech bude tedy pouze materiál, který není možné pořídit v období předcházejícím rozvoji ozbrojených sil na válečnou organizační strukturu. Smyslem tohoto opatření je odložení finančních nákladů až na dobu nezbytnou a snížení nákladů na skladování tohoto materiálu. K zajištění maximální efektivity

a hospodárnosti bude uplatňována zásada majetek nevlastnit, ale zajistit jej v případě potřeby. Moderní technologie nebudou nakupovány na sklad, ale až v době, kdy bude pravděpodobně jejich využití.

Majetek nezbytný pro potřeby válečných ozbrojených sil bude zajišťován z několika zdrojů. Základ bude tvořit stávající majetek a kapacity pro práce a služby v právu hospodaření resortu MO. Dále bude získáván úplatou nad rámec běžného akvizičního procesu. Nechybí ale ani přímé převzati věcných prostředků. Již v době míru mají být zpracovány požadavky a souhrnné bilance věcných prostředků nezbytných k zabezpečení ozbrojených sil. Vlastní dodání těchto prostředků bude realizováno jejich vlastníky v průběhu stavu ohrožení státu a válečného stavu. V tomto období bude u KVV krajských úřadů a obecních úřadů s rozšířenou působností zaveden institut evidence, vrácení a zničení věcných prostředků. Kromě toho dojde ke zpracování plánu hospodářské mobilizace MO. Pokud si mobilizační dodávky vyžádají u dodavatele zabezpečení nezbytných příprav, pak jejich finanční náhrada půjde na úkor Správy státních hmotných rezerv. Mobilizační dodávky budou realizovány za stavu ohrožení státu a válečného stavu a budou uhrazeny z rozpočtu ministerstva obrany ihned po odběru výrobků, prací a služeb. Posledním zdrojem bude správa hmotných rezerv. Od ní budou odebírány komodity, které má ve skladě.

Výhody uplatnění principu odložené potřeby a odložení nákladu do budoucnosti jsou i bez ohledu na současné ekonomické problémy a nedostatky finančních prostředků zřejmé. Ostatně využívá ho celá řada dalších zemí. Tento systém umožňuje minimalizaci finančních nákladů v době míru a přenesení těchto výdajů do období, kdy nastane skutečná potřeba. Odpadá tedy problém se skladováním a obnovováním zásob. V okamžiku, kdy ale nastane skutečná potřeba, budou náklady na nastolení této schopnosti nepoměrně vyšší.

Nej slabší stránkou tohoto systému je ale schopnost dokázat včas identifikovat případnou hrozbu. Z historie víme, že ne vždy se něco takového podařilo. Naopak jako příklad toho, kdy politická a vojenská reprezentace včas rozpoznala hrozící nebezpečí a snažila se přijmout potřebná opatření, můžeme uvést situaci před druhou světovou válkou. Ještě v roce 1932 došlo v naší armádě ke zkrácení vojenské základní služby z osmnácti na čtrnáct měsíců a v důsledku přetrvávající krize k významnému snížení vojenského rozpočtu. Když se ale v lednu 1933 dostal v sousedním Německu k moci Adolf Hitler, zareagovala na to vláda a potažmo československá armáda okamžitě nejen přípravou rozsáhlé reformy spojenou s výraznou modernizací výzbroje a výstavou pohraničních opevnění, ale i prodloužením vojenské základní služby na dva roky.

Princip odložené potřeby přináší ale ještě jedno riziko. Jak jsme již zmínili, dává mu přednost celá řada dalších zemí. Pokud by ale došlo ke globálnímu zhoršení bezpečnostní situace, komodity potřebné pro doplnění mobilizačních zásob, především pak ty strategické by se zřejmě staly nedostatkovým zbožím. Jinými slovy některé nezbytné akvizice by v této fázi již nebylo možné realizovat.

Nová právní norma by tedy měla daleko pružněji reagovat na mobilizační potřeby nejen v případě bezprostředního ohrožení České republiky. K tomu, aby byla naše země schopna v době bezpečnostní krize reagovat na vzniklá rizika, nestačí ale jen potřebná legislativa a koncepční materiály, mnohé z těchto činností bude potřeba pravidelně procvičovat a trénovat. ■

1. tanková rota Aktivních záloh „ČESKOSLOVENSKÝCH LEGIÍ“ se představuje

■ Kpt. v zál. Ing. Milan Mojžíš, velitel 1. tr AZ „Československých legií“, foto: archiv autora

Historie vzniku tankové roty Aktivních záloh sahá do roku 2000, kdy byla zformována experimentální 1. mechanizovaná rota Aktivních záloh dobrovolných, aby se v praxi při výcviku vyzkoušel a „odladil“ projekt Aktivních záloh. Skupina vojáků v záloze sdružujících se okolo Muzea na demarkační linii v Rokycanech spolu se členy klubu CI 5 vytvořila mechanizovanou rotu, která 11. 11. 2000 obdržela čestný název „Československých legií“. Jednotka byla součástí 22. mechanizovaného praporu 2. mechanizované brigády ve Strašicích a velel jí nadporučík Václav Marhoul.

V polovině roku 2002 vzniká ve Strašicích z 1. čtyřech mechanizovaných rot 1. tanková rota Aktivních záloh dobrovolných. Ještě než stačila jednotka, složená převážně ze spolupracovníků Muzea na demarkační linii v Rokycanech, zahájit výcvik, přišly v srpnu 2002 katastrofální povodně. Příslušníci roty se okamžitě zapojili do likvidace následků záplav v obci Lnáře a Blatná. Do Lnářů se tanková rota později ještě jednou vrátila v rámci operace OBNOVA.

1. tanková rota AZ prošla v období 2003–2004 přecvičením a výcvikem jednotlivce ve Vojenské akademii Vyškov. První cvičení absolvovala ve VA Vyškov na podzim 2003. Slavnostního ukončení výcviku, které proběhlo 8. 10. 2004, se zúčastnilo i velení Armády České republiky v čele s tehdejší NGŠ AČR genpor. Pavlem Štefkou. Při této příležitosti dostala rota z rukou NGŠ prapor věnovaný Nadací pozemního vojska AČR, který byl v zápětí dekorován stuhou Československé obce legionářské.

V roce 2003 v rámci reformy AČR došlo ke zrušení 2. mechanizované brigády a tanková rota aktivních záloh se stala součástí 73. tankového praporu v Práslavicích. Od roku 2004 začalo velení 73. tpr připravovat koncepci výcviku a s pomocí instruktorů z řad praporu i výcvik metodicky vedlo. Tanková rota se tak stala standardizovanou

součástí 73. tpr a prochází přípravou a výcvikem v jeho sestavě.

Poprvé na veřejnosti prezentovaly Aktivní zálohy svůj výcvik na jaře 2004 na Dnu pozemního vojska – Bahna 2004, kdy právě příslušníci 1. tankové roty AZ předvedli krátkou samostatnou ukázkou součinnosti s ženijní jednotkou Armády České republiky. Od Bahen 2005 se pravidelně tanková rota Aktivních záloh zapojuje do kombinované dynamické ukázky z výcviku Společných sil AČR.

V období 2008–2010 absolvovala 1. tr AZ v rámci 73. tankového praporu druhou, vyšší etapu výcviku ve stupni četa a rota. Tanková rota AZ se mimo samostatnou střeleckou přípravu zúčastnila i společných taktických cvičení se 73. tpr, kde plnila samostatné úkoly. Výcvikový cyklus byl zakončen bojovými střelbami čet.

Po stanovení nové koncepce AČR přijaté v Bílé knize rozhodl náčelník Generálního štábu AČR na návrh velitele 7. mechanizované brigády v polovině roku 2011 o přecvičení příslušníků tankové roty AZ na modernizované tanky T-72 M4CZ a zařazení tankové roty do sestavy 73. tpr jako rezervy praporu. Přeskolení na nové typy tanků probíhá v letech 2012 a 2013 pěčí 73. tankového praporu v Práslavicích a ve Vyškově. Cílovým stavem je pak využívání částí jednotky AZ „výběrovým způsobem“

k doplňování organických čet mateřského 73. tpr v rámci výcviku jednotek 73. tankového praporu i mimo termíny cvičení hlavních sil 1. tr AZ.

V současné době je 1. tanková rota AZ jako jedna z mála jednotek aktivních záloh na téměř plných stavech a je již nedílnou součástí 73. tankového praporu HANÁCKÉHO. Do jednotky se hlásí noví zájemci, a to jak z vojáků, kteří ještě absolvovali základní vojenskou službu, tak i mladí občané ČR, kteří absolvují základní výcvik ve Vyškově. Věkový průměr roty je téměř 40 let, ale v nasazení a chuti do výcviku to není znát. Skladba v rotě zahrnuje širokou škálu profesí od dělníků, řemeslníků, řidičů, strojvůdců až po ředitele a podnikatele, ale i kreslíře vojenské techniky, technologa z pivovaru či jaderného fyzika. Každý rok odcvičí záložáci minimálně 14 dní + další doprovodné akce. Mnoho problémů je s uvolňováním záložáků na cvičení ze zaměstnání, přestože je toto dáno zákonem. Problémy s uvolňováním zaměstnanců nejsou jen výsadou soukromé podnikatelské sféry, ale i velkých státních či polostátních organizací a mnoho záložníků si bere na cvičení raději svou zákonnou dovolenou nebo vůbec nejede, aby nepřišli o zaměstnání.

Příslušníci 1. tankové roty Aktivních záloh přesto všechny jim dané úkoly se ctí plní a úspěšně se začleňují do řad profesionálních tankových a mechanizovaných jednotek Armády České republiky. ■

KVH Rota Nazdar o.s. slaví dvacet let své existence

■ Dušen Klavík, foto: archiv klubu

Klub vojenské historie Rota Nazdar o.s., byl založen v roce 1993 stejně smýšlejícími zájemci o vojenskou historii našeho státu, letos tedy klub oslaví 20 let od svého založení. Veškerá naše činnost je věnována historii československé armády od roku 1914 do roku 1945. Svým konáním se snažíme připomenout historii československého státu, oživit mnohdy pozapomenuté skutečnosti a sdělit tak široké veřejnosti, že v našich dějinách nebyla jen temná místa.

Za léta činnosti se nám podařilo nashromáždit velké množství různých historických předmětů, stejnokrojů, vojenské výstroje i výzbroje, dokumentů a taktických dobových vojenských vozidel, která pro tento účel renovujeme a provozujeme při našich akcích. Pořádáme a pravidelně se zúčastňujeme různých pietních vzpomínek a vzpomínkových setkání u nás i v zahraničí, kde většinou formou dobového vojenského tábora propagujeme československou vojenskou historii. Zúčastnili jsme se také několika natáčení našich i zahraničních filmů a dokumentů s tematikou čs. zahraničního odboje a meziválečné armády. Pořádáme tematické výstavy a mnozí naši členové pravidelně publikují v odborném tisku. Považujeme za čest vzdát poctu našim veteránům při různých příležitostech, a to i těch smutných, při posledních rozloučeních formou čestné jednotky v dobových stejnokrojích.

Naši činnost můžeme rozdělit na několik historických období.

První období, kterým se zabýváme, je přímo spojeno se vznikem československého státu, tedy období 1. světové války, kdy mnoho vlastenců vstoupilo do nově se formujících vojenských skupin bojujících za vznik samostatného státu. V tomto období představujeme veřejnosti jednu z prvních jednotek Čechů a Slováků na straně států Dohody v rámci francouzské cizinecké legie, tzv. Rotu Nazdar z období bitvy u Arrasu v roce 1915.

V další etapě našich dějin, období první republiky, jejíž armáda byla postavena právě na legionářském odkazu, reprezentujeme Hraníčářský prapor 2 Roty Nazdar z Trutnova. Zde naši prezentaci rozlišujeme ještě na dvě období, rok 1928 a rok 1938. Proč? Především pro jejich rozdílnost ve stejnokrojích a vybavení.

Poslední etapou našich vojenských dějin, kterou se zabýváme, je období 2. světové války, bezesporu nejkruťšího konfliktu v dějinách lidstva, kdy naši armádě nebylo umožněno se bránit, a proto mnozí vlastenci museli opět utíkat do zahraničí, kde se podíleli na vzniku vojenských skupin v rámci československého zahraničního odboje ve Francii, na Středním východě, v SSSR a ve Velké Británii. Zde reprezentujeme jednak příslušníky československé jednotky na Středním východě, jednak čs. armádu ve Velké Británii, kterou dále rozlišujeme na období roků 1942 a 1944, opět především pro rozdílnost

některých výstrojních a výzbrojních součástí i označení.

Sídlo našeho klubu se nachází v Bakově nad Jizerou a sdružuje dvě desítky členů z celé České republiky, většinou z regionů Mladá Boleslav a Praha. Máme však také členu na Slovensku.

V roce 2012 jsme iniciovali založení vlasteneckého sdružení, které pod názvem „Muži přes. E. Beneše“ spojuje síly několika klubů, zabývajících se historií československé zahraniční armády. Toto nadklubové uskupení vzniklo zejména proto, aby bylo možno vytvořit početnou reprezentativní jednotku s cílem důstojně reprezentovat historii československé armády ve Velké Británii z let 1940–1945. Jednotku tvoří muži dobrovolníci, kterým toto období něco říká a cítí potřebu alespoň z části splatit dluh, který u našich veteránů máme. Pevným pravidlem je perfektní stejnokroj, výstroj, výzbroj, upravený vzhled a znalost historie v rozsahu nutném pro činnost sdružení. To vše proto, abychom mohli důstojně prezentovat veřejnosti nejenom správné vojenské vystupování při ukázkách výcviku, ale abychom zvládli činnost spojenou s pietními vzpomínkami, vojenskými pohřby, čestnou stráží u pomníků apod.

S heslem „V jednotě je síla“ jsme se již prezentovali na mnoha akcích u nás i v zahraničí. Z těch nejdůležitějších můžeme jmenovat oslavy 70. výročí operace Anthropoid konané v loňském roce v Praze-Libni, dále dělostřelecká cvičení v Anglii a Belgii či společné prezentace čs. armády na akci Slovenské piesky na Slovensku. Pro letošní rok bude pro „Benešovy muže“, jak je někdy toto sdružení také nazýváno, stěžejní květnová vzpomínka na paraskupinu Antimony v Rovensku pod Troskami.

Více informací naleznete na našich internetových stránkách na: www.rotanazdar.cz ■

Spoločnosť Milana Rastislava Štefánika – ako to bolo

■ Mgr. Mária Gallová, foto: archív Spoločnosti MRŠ

Dňa 24. februára 1990 sa konalo v Brezovej pod Bradlom Ustanovujúce zhromaždenie Spoločnosti Milana Rastislava Štefánika. Účastníci zhromaždenia prijali Stanovy a zvolili si Výbor S MRŠ na čele s predsedom, Mgr. Petrom Uhlíkom. Výbor Spoločnosti MRŠ mal vtedy 15 členov.

Spoločnosti MRŠ v brezovskom Národnom dome Štefánikovom prezentovalo sa okolo 350 ľudí z celého Československa i zo zahraničia. Prítomní boli členovia Slovenskej národnej rady a slovenskej vlády, predstavitelia rodiacich sa nových strán a hnutí, zástupcovia francúzskeho veľvyslanectva v Prahe, reprezentanti domácej kultúrnej obce a slovenských spolkov zo zahraničia... Väčšinu delegátov a hostí sme videli po prvý raz, ale všetkých sme privítali rovnako srdečne a úprimne: chlebom a soľou doslova. Potom, ohúrení veľkohubými, sentimentálnymi až patetickými slovami rečníkov, sme naivne uverili, že všetci k nám zavítali so Štefánikom v srdci. Ani nás nenapadlo, že sú medzi nimi aj

I. Valné zhromaždenie Spoločnosti M. R. Štefánika sa konalo 5. mája 1990. Odvtedy sa Valné zhromaždenia konajú pravidelne každoročne. Tak, ako každé spoločenstvo, združenie či spoločnosť aj Spoločnosť M. R. Štefánika prechádzala a prechádza úspechmi i neúspechmi, tvorivými i oddychovými fázami. Aby si však čitatelia urobili obraz o začiatkoch existencie – ponúkame zaujímavý autentický príspevok k prvej desaťročnici. Je prirodzené, že v pokračovaní vymenujeme a poukážeme aj na tie momenty, na ktoré sme právom hrdí a ktoré nás zaväzujú a budú zaväzovať aj naďalej. Robíme tak naozaj v dobrej viere a presvedčení, že nielen úspechy ale aj nedostatky dokážu motivovať.

Desať rokov Spoločnosti Milana Rastislava Štefánika

Vážení poslucháči, pred desiatimi rokmi - 24. februára 1990 - bola v Brezovej pod Bradlom ustanovená Spoločnosť Milana Rastislava Štefánika. Okružle výročie nám dáva príležitosť zamyslieť sa nad existenciou a činnosťou tohto občianskeho združenia.

Vznik Spoločnosti M. R. Štefánika iniciovali po novembri 1989 nadšenci, ktorí aj v totalitnom režime udržiavali a ochraňovali podbradlianskeho genia loci. Tento duch lokality ovplyvnil ich intelektuálnu a mravnú snahu natoľko, že vnútorne neprijali oficiálnu interpretáciu dejín. Tak ani Milan Rastislav Štefánik neabsentoval v ich

suverénom historickom vedomí a kritickej pamäti. Keď potom November opravil dovtedy všeobecne platné mylné sudy, získal duch miesta Štefánikovo rodiska nové rozmery. My, Štefánikovi rodiaci, reagovali sme na túto realitu prisvojovaním si duchovného mandátu na konštituovanie práve Spoločnosti MRŠ. Toto dobrovoľné občianske združenie, v návaznosti na medzivojnovú Štefánikovu spoločnosť v Trenčíne, vytýčilo si ako hlavnú úlohu rozvíjanie a organizovanie vlastnej činnosti v zmysle myšlienkového odkazu generála, doktora M. R. Štefánika.

Bola to vtedy taká malá sláva. Na Ustanovujúcom zhromaždení

takí, ktorí už vetrili možnosti jeho zneužitia na svoje nekalé ciele.

Čas však - povedané Byronom - ako „test lži i lásky - múdro pravdu súdi“. Po desiatich rokoch už vieme, kto s akým úmyslom vstupoval do rodiacej sa Spoločnosti MRŠ. Keďže sa táto vo svojej profilácii prisrne riadila stanovami, vystupovala nadstranícky, nadkonfesijné i nadnárodne, v duchu česko-slovenského porozumenia, mnohí od nás odišli. Väčšina však nepodľahla atrofii času a nespláchlí ju ani vlny novej doby, ani opätovné zneužívanie Štefánikovo mena a osudu. Organizovaných je okolo osem sto členov, funguje desať klubov u nás i v Českej republike.

A propos, rozdelenie Československa, o ktorého vznik sa popri Tomášovi G. Masarykovi rozhodujúcou mierou pričínil práve Milan Rastislav Štefánik, sme si ako členovia Spoločnosti M. R. Štefánik nepriali. Ale svoj nový štát, demokratickú Slovenskú republiku, vážime si ako najvyšší spoločný záujem, popri ktorom prvok dobrej slovensko-českej spolupráce zostáva v modifikovaných stanovách ako jeden z najdôležitejších. Medzi priority patrí permanentný návrat k Štefánikovi, pestovanie rešpektu k jeho osobnosti, ktorej väčšina názorov zostáva dodnes platná. Sme presvedčení, že pravdivé poznanie a uznanie Štefánikových zásluh na národnom oslobodení Slovákov, jeho rozhodujúceho podielu na konštituovaní sa štátotvorného národa, môže nás doviesť bližšie k občianskemu i ľudskému dorozumeniu.

Štefánik za prvej republiky symbolizoval jednotu Slovákov a Čechov. Počas vojnového slovenského štátu využili jeho tragický osud na protičeskú propagandu. Antifašisti bojovali v jeho mene za obnovu demokratického Československa. V päťdesiatych rokoch ho vytrelí z učebníc dejepisu a chodníky na Bradlo mali zarásť. Nezarástli...

Ale až od 17. novembra 1989, s výnimkou rokov 1968/69, chodia sem ľudia slobodne. A voľne sa i vyjadrujú i zdieľajú svoje pocity. Mŕtveho hrdinu už našťastie nemystifikujú a ani ho nezavrhnú, ale nie vždy ho v kontexte dejín citlivo chápu. No a práve preto sa Spoločnosť M. R. Štefánika, zatiaľ márne, usiluje, aby bol v Národnej rade Slovenskej republiky prijatý Zákon o zásluhách M. R. Štefánika o slovenský národ. Máme na mysli jeho rozhodujúci podiel na formovaní Slovákov ako moderného národa. Takého, ktorý má úctu a rešpekt ku slobode všetkých občanov štátu, k jeho demokratickým inštitúciám i ich ochrane pred straníckymi záujmami. Štefánikovské chápanie štátotvornosti znamená v praxi každodennú vážnosť a úctu k ústave,

hlave štátu, štátnym sviatkom a iným zjednocujúcim momentom. Ich nositeľmi však nemôžu byť len politici, ale i rodina, školy a ďalšie inštitúcie či korporácie, medzi ktoré patrí aj naša Spoločnosť MRŠ so svojimi klubmi. V nich pestujeme pozitívnu hrdosť na tradície a kultúru nášho národa, pričom pojem štátnosti nepovažujeme za majetok či výsadu štátu, ale za štýl života jeho občanov.

Pretože takto ponímaný spomínaný duchovný fenomén medzi nami absentuje, tak nás, paradoxne, ani Štefánik nespája, ale rozdeľuje! Veď len skúsťe na jeho najznámejšie životné krédo položiť otázky - Veriť (komu?), milovať (koho?), pracovať (kde?) - a dostanete tie najprotirečivejšie odpovede. Čas, ktorý uplynul od nežnej revolúcie a ktorý by už mal byť dostačujúci na viditeľné úspechy pri transformácii nášho života k plnohodnotnej demokracii, naplnili sme porušovaním jej princípov, nezodpovednosťou a korupciou, zhoršením medziľudských vzťahov, poklesom politickej kultúry i záujmu ľudí o verejné veci.

Sme presvedčení, že o tento negatívny vývoj sa v podstatnej miere pričínila neschopnosť pochopiť a nevoľa naplniť duchovný odkaz M. R. Štefánika, prvého moderného slovenského politika a štátnika. Len málokto bol tak bytostne náš a zároveň moderne európsky, svetovo rozhladený a uznávaný ako práve on! Nuž ak chceme, aby Slovenská republika bola hrdou, slobodnou a prosperujúcou krajinou i pevnou súčasťou demokratickej Európy, nikdy nám nebolo potrebné Štefánika viac ako dnes, kedy napĺňanie jeho odkazu môže byť bezpečným kompasom na našej ceste.

Aj preto, ba hlavne preto, keď sa 21. júla 1999 konala na Košariškách spomienka na M. R. Štefánika pri príležitosti jeho narodenia, vyhlásila Spoločnosť MRŠ spolu so Spolkom rodákov MRŠ, Nadáciou MRŠ a Múzeom MRŠ - Rok generála, doktora M. R. Štefánika, ktorý má vyvrcholiť 21. júla tohto roka,

teda pri príležitosti 120. výročia jeho narodenia. Záštitu nad touto iniciatívou prevzal prezident SR pán Rudolf Schuster.

V súčasnosti sa „Štefánikov rok“ prehupol do druhého polroka našich aktivít. Tvoria ich podujatia finančne nenáročné, ako sú prednášky, besedy, slávnostné akadémie, spomienkové stretnutia, výlety, tematické zájazdy a exkurzie po stopách generála Štefánika, jeho spolupracovníkov a legionárov... V pláne sú však i také akcie, na realizáciu ktorých treba pomoc štátnych orgánov, samospráv, vedeckých inštitúcií či ochotných sponzorov. Napríklad na znovupostavenie Štefánikovej sochy v Bratislave, rozšírenie expozície v košariskom múzeu, vydanie pamätnej medaile, poštovej známky a podobne.

Nosnou ideou súčasného Roka generála, doktora M. R. Štefánika je však Výzva S MRŠ k občianskej zodpovednosti, prijatá na spomínanom

košarišskom zhromaždení. Hovorí sa v nej, že „Štefánik zostáva dominantnou osobnosťou našich dejín 20. storočia. On nikdy Slovákov nerozdeľoval a neantagonizoval, ale spájal, inšpiroval a motivoval. Bol typom vyprofilovanej osobnosti zodpovedného politika a štátnika s vysokými nárokmi, v čom môže poslúžiť ako príklad pre dnešných verejných činiteľov. Je preto treba, aby sme sa - politici i občania - riadili Štefánikovými etickými princípmi, aby činnosť každého bola hodnotená len morálnymi a odbornými kritériami, bežnými v najvyšších demokraciách. K naplneniu týchto cieľov, ktoré vedú k vytvoreniu pozitívneho obrazu Slovenska vo svete, je potrebné spojenie všetkých demokratických síl bez ohľadu na stranícku či inú príslušnosť.“

Pán prezident vo svojom novoročnom prejave volal po zmieriení v národe. My v Spoločnosti MRŠ sme presvedčení, že hľadať cestu k sebe možno aj plnohodnotnou obnovou demokratickej štefánikovskej tradície.

Živé slová v Slovenskom rozhlase v nedeľu 27. 2. 2000, Mgr. Peter Pavel Uhlík, predseda Spoločnosti MRŠ ■

OSUDOVÝ DEN: středa 24. června 1942

■ František Bobek, foto: Ladislav Lenk

Britský letoun Halifax dopravil v noci na 29. prosince 1941 do protektorátu parašutisty, příslušníky československé armády ve Velké Británii. Skupina Anthropoid (Jozef Gabčík, Jan Kubiš) měla uskutečnit atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha, úkolem skupiny Silver A (Alfréd Bartoš, Josef Valčík a radiotelegrafista Jiří Potůček) bylo navázat a udržovat spojení s Londýnem a pomáhat domácímu odboji.

Vysílačka Libuše, obsluhovaná J. Potůčkem, vysílá v lednu roku 1942 ze strojovny lomu Hluboká u Dachova, v těsném sousedství Ležáků, a to s pomocí správce lomu Jindřicha Vaško i jeho bratra Františka, který byl nájemcem lomu, jakož i strojníka Karla Svobody. Potůček vysílá z prostoru dvojitého stropu strojovny za extrémních podmínek. Libuše pak putovala na jiná místa, později se vrátila do lomu Hluboká, a v dubnu se už nachází v ležáckém mlýně, kde je mlynářem Jindřich Švanda. Telegrafista Potůček se nastěhoval do prvního patra, do bytu mlynářova švagra Josefa Štulíka. S Potůčkem již spolupracuje spolu se svými podřízenými i vrchní strážmistr četnické stanice ve Vrbatově Kotelci Karel Kněz.

Parašutisté Jozef Gabčík a Jan Kubiš podnikají ve spolupráci s Josefem Valčíkem 27. května 1942 atentát na R. Heydricha. Státní ministr K. H. Frank – nyní Hitlerem pověřený vedením protektorátu – vyhlásil výjimečný stav, nastává takzvaná druhá heydrichiáda, období nelítostné teroru.

Heydrich podlehl zranění 4. června v pražské nemocnici na Bulovce. Pátrání po parašutistech vede mylně do Lidic, které nacisté 10. června vypálí. Lidické muže zastřelí, ženy odvedou do koncentračního tábora a děti většinou putují do Lodže a posléze na smrt.

V důsledku udání, které učinil parašutista Karel Čurda, člen paraskupiny Out Distance, když se 16. června dobrovolně přihlásil pražskému gestapu, následuje vlna zatýkání, orientovaná na příslušníky odboje a na spolupracovníky „padákových agentů“, jak parašutisty nazývali nacisté. Ve středu 17. června přijel na kole do ležáckého mlýna Luděk Matura ze Svitkova, aby Jiřího Potůčka, Švandovy i Štulíkovy varoval. Nad ránem následujícího dne vysílačka Libuše opouští v osobním automobilu a v doprovodu Potůčka a Jindřicha Vaško ležácké údolí. Telegrafista putuje na sever, směrem na Červený Kostelec. Gestapo ho hořečně pronásleduje. Potůčkova odyssea skončila 2. července 1942, když ho v lesíku mezi Trnovou a Rosicemi nedaleko Pardubic zastřelil ve spánku

Pardubický Zámeček nedává zapomenout na události, která se zde odehrála.

český četník. Sedm parašutistů se dočkalo 18. června hrdinné smrti, v tehdejší pravoslavné kostele Karla Boromejského v pražské Resslově ulici, mezi nimi i Jozef Gabčík, Jan Kubiš a Josef Valčík. Nacisté tušili Valčíkovo spojení s vysílačkou Libuše, třebaže jim důkazy chyběly. Po Čurdově udání jsou zatčeni manželé Krupkovi, spolupracovníci Alfréda Bartoše. Příslušníci pardubického gestapa bedlivě kontrolují přihlášky k pobytu v Měřeticích, kam ležácký mlýn katastrálně patřil, hledají v lomu Hluboká i v ležáckém mlýně. Gestapáci zatýkají Františka Vaško s manželkou, Jindřicha Vaško, mlynáře Jindřicha Švandu, jeho ženu Františku, strojníka z Hluboké Karla Svobodu, Josefa Štulíka, také jeho ženu Marii a její rodiče se synem, rodiče Josefa Štulíka Václava a Růženu Štulíkovy a další. Vrchní strážmistr Karel Kněz ve snaze uchránit rodinu a spolupracovníky ukončil dobrovolně svůj život.

Osudovým dnem se stala středa 24. června 1942. Ráno vyjela od pardubického služebny gestapa ozbrojená kolona aut. Starostové Louky a Měřetic museli vydat gestapákům policejní přihlášky obyvatel Ležáků, soupisy dobytka, parcelní protokoly. Kolem půl jedné byly Ležáky neprodyšně uzavřeny jednotkami SS (asi 500 mužů) a českým protektorátním četnictvem. Proběhla kontrola policejních přihlášek. Nacisté soustředili obyvatele, většinou dělníky z lomů, u silnice probíhající osadou v opuštěném Černíkové lomu. Chybějící děti přivezla ze školy ve Skutči a ve Včelákově (Marii Hrdou, Jiřího Sýkoru, Stanislava Klapku, Oldřicha Duška a Břetislava Tomka), případně od příbuzných eskorta. Před pátou hodinou odpolední Němci odvezli do pardubického Zámečku 46 mužů, žen a dětí. Osadu poté vyrabovali a jednotlivě stavení zapálili. Domy hořely celou noc.

Tragedii obce Ležáky si každoročně připomíná široká veřejnost.

sestře Německého červeného kříže děti umýt a uložit. Krátce nato odjel auto-
kar zpět do Pardubic. Až do začátku července 1942 nemáme bližší informace o tom, co se dělo s odvezeným dětmi z Ležáků. Dne 4. července 1942 je z Prahy dálnopisem oznámen příjezd dětí do průchozího tábora v Lodži na úterý 7. července o půl desáté večer, v čele toho tábora stál Edmund Weick. Vjezdem do dvora s vysokými černými vraty přijely o několik málo dní před tím i děti z Lidic. Přesídlovací úřadovna má přijmout transport šesti dětí, které jsou hodné poněmčení, z toho dvě jsou z Ležáků a dvanácti, které nejsou hodné poněmčení, z toho jedenáct z Ležáků. Na předání do Lodže měl osobní zájem K. H. Frank. Podle dalšího rozkazu mají být děti okamžitě předány Gestapu v Lodži, které obdrželo další instrukce. Dne 25. července 1942 jsou předány děti z rukou ošetřovatelek

žádnou výjimkou. V jednom z těchto vozů zřejmě zemřely i ležácké děti. Sestry Jarmila a Marie Štulíkovy byly předány pod cizími jmény na výchovu do německých rodin. Jedenáct ležáckých dětí tedy bylo pravděpodobně zavražděno 25. července v plynovém voze v polském Chelmnu, spolu s jednou dívkou z Lidic, stejně jako již dříve 81 lidických dětí.

Po odjezdu autokaru s dětmi dne 24. 6. 1942 ze Zámečku v Pardubičkách, přišla řada na dospělé. První byli odváděni po třech na popraviště do lesíka - písničky ženy, posléze muži. Rozsudek byl přečten pravděpodobně pouze prvním třem obětem, dále se od čtení rozsudku vzhledem k nedostatku času upustilo. Během poprav nikdy nehovořil až na tři mladé muže, a to bratry Sýkorovy a Miloše Stantejského, kteří vykřiklily česky: "Sláva našim legionářům!" (viz exekuční protokol z 24. června 1942, s. 45-46). Poprava ležáckých v jedenácti skupinách po třech osobách trvala asi tři čtvrtě hodiny. Těla zavražděných pak byla transportována do pardubického krematoria, kde byla zpopelněna, popel byl odvážen v kufru do Labe či byl zahrabán v lese. Část popela se podařilo zachovat díky odvaře pracovníků krematoria a dvě urny s tímto popelem jsou nyní uloženy v Muzeu NKP Ležáky.

Příbuzní parašutistů a jejich spolupracovníci v počtu 254 osob byli hromadně popraveni 24. října 1942 v koncentračním táboře Mauthausen. Následně vraždění českých vlastenců v souvislosti s heydrichiádou probíhalo v Mauthausenu ještě v lednu 1943. Další muži a ženy z pardubického regionu, zatčení jako spolupracovníci paravýsadku Silver A, byli deportováni do koncentračních táborů Osvětim, Buchenwald, Ravensbrück, přežili pouze někteří z nich.

Lom Hluboká začátkem března 1943 tzv. propadl říši a byl prodán, pod dohledem šéfa pardubického Gestapa Clagese, jeho synovci K. H. Becherovi. Clages často lom navštěvoval a měl značný zájem na jeho prosperitě. Součástí Becherovy firmy se stává i někdejší podnik žulové lomy Františka Vaško.

Od konce října do poloviny prosince 1943 srovnalo zbytky Ležáků definitivně se zemí asi pětasedesát káranců pracovních táborů. Při likvidačních pracích našel dělník Josef Bezdova ve dvou konvích pod kmenem domu čp. 13, v němž bydleli staří a mladí Boháčovi a Čeněk Bureš s manželkou, zbraně a peníze. Obyvatelé je ukryli dobře – nacisté je nenašli v den ležácké tragédie, ani později.

Sestry Štulíkovy, které přečkaly válku v německých rodinách, byly po válce objeveny a přivezeny do vlasti policejním inspektorem Josef Ondračkem. ■

Zpracováno podle webových informací NKP Ležáky, knihy V. Kyncl "Ležáky" a knihy Cílek/Richter/Veverka "Hlasy z hořících domů"

Oheň (bez)naděje je tradičně zapalován právě v Ležákách.

Ještě téhož večera nacisté zavraždili nedaleko Zámečku v Pardubičkách 33 obyvatel Ležáků, 18 žen a 15 mužů. Popravly byly zahájeny ve čtvrt na deset večer. Sedm osob z Ležáků a dalších více než čtyřicet spolupracovníků parašutistů zastřelili 25. června a 2. července 1942.

Po 18. hodině zavolali matky s dětmi do kanceláře v prvním patře Zámečku. Děti dostaly na krk cedulku z kartonu, kde bylo uvedeno jejich jméno a datum narození. Paní Kouřilková byla posléze poslána do autokaru a postupně k ní přicházely ženy se svými dětmi. Třináct dětí opouští krátce před 19. hodinou za doprovodu čtyř četníků, jednoho německého policisty a Kouřilkové bránu Zámečku. Řidič cestu neznal a byl veden německým policistou, který měl při sobě průvodní dopis s instrukcemi. Řidič od německého policisty zjistil, že děti byly odvezeny do útulku pražské služebny Rasse und Siedlungsstelle v Dykové ulici. Kouřilková pomohla

v táboře Gestapu. Zde končí poslední stopa. Použijeme-li analogii s osudem lidických dětí, kromě dětí určených za hodné poněmčení (tedy z ležáckých sestry Štulíkovy), musely všechny ostatní děti zahynout bezprostředně po 25. červenci 1942, neboť toto je datum jejich předání z tábora lodžského Gestapu. Nejpravděpodobnějším místem jejich úmrtí je likvidační tábor Chelmnu. V Chelmnu se nacházela skupina polorozpadlých budov, které se také nazývaly Zámeček, kam byly téměř denně nákladními automobily přiváženi Židé. Po krátkém proslovu se museli vysléct a následně nastoupit do tzv. plynového vozu, což byl velký nákladní automobil s uzavřenou korbou, kam byly vyvedeny výfukové plyny z motoru. Na této korbě byli převáženi osoby zavražděny. Plynové vozy jezdily asi k 5–8 km vzdálenému táboru v lese, kde byly v prvním období oběti pohřbívány, později byly mrtvoly obětí páleny. Zavražděné děti nebyly v Chelmnu

Muž, který stál u zrodu dálnice D1

■ František Trávníček, foto: archiv autora

Před 74 lety, 2. května 1939, na třetím kilometru budoucí dálnice u Průhonic došlo k slavnostnímu zahájení prací. Výstavbou je pověřeno Stavební ředitelství dálnic, a to již v období před Mnichovem 1938 a vytvořením Protektorátu v březnu 1939. Konkurentem při výstavbě strategických staveb a hlavně v rozpočtu státu byla do roku 1938 stavba pohraničního opevnění. Po „mnichovském“ odstoupení československého pohraničí Německu nová československá vláda schválila realizaci strategických dopravních staveb, mezi jiným i „silniční automobilové magistrály“ z Prahy do Velkého Bočkova na Podkarpatské Rusi.

Ministerstvem veřejných prací bylo zřízeno Velitelství stavby dálkových silnic, v jehož čele stanul generál Ing. Václav Nosek. Velitelství sídlilo v budově generálního štábu a bylo organizováno po vzoru Ředitelství opevnovacích prací, jehož odborníky po zrušení v roce 1939 částečně převzalo. V srpnu 1939 jsou stavební práce v plném proudu na sedmi stavebních dílech trasy Praha – Jihlava a na jednom dílu trasy Zástřizly – slovenská hranice. Vozovky dálnic mají být asi na dvou třetinách své délky betonové, na zbývající třetině dlážděné. V prostoru Brna měla být vybudována křižovatka této magistrály spolu s tzv. „sudetskou“ dálnicí Breslau (dnes Wrocław) – Vídeň. V říjnu 1939 byl v Berlíně předložen Generálnímu inspektorovi německých silnic dopis, který analyzuje důsledky začátku války, nedostatek dělníků, nedostatek pracovních strojů, malý přídel

pohonných hmot a špatné zásobení potravinami. Přestože došlo k částečnému zlepšení a Německo mělo zájem na vybudování stejných komunikací, které již byly využívány na území samotné „říše“ a umožňovaly rychlost 120 km/h, koncem roku 1941 dochází k zastavení stavebních prací a veškerá činnost se utlumuje.

Na tom všem se podílil jako ředitel Stavebního ředitelství dálnic v Praze František Balátě – srbský, francouzský a italský legionář, nositel jednoho z nejvýznamnějších vyznamenání Rumunského království, československý důstojník, sokol, jeden z nejvýznamnějších odborníků na vojenské stavitelství předválečné republiky.

Narodil se roku 1889 v Českém Brodě. Vystudoval techniku s vyznamenáním, nemohl však sehnat v Praze

odpovídající zaměstnání, a tak odjel za prací do Srbska, kde je inženýrem okresní správy politické v Djakově. V březnu 1914 absolvoval měsíční služební cvičení v Przemyslu u 77. pěšího pluku a 4. srpna je presentován k činné službě za války již jako kadet v záloze. Jako fähnrich (praporčík) c.k. rakousko-uherské armády byl zraněn. Stalo se tak 23. 1. 1915 v Haliči u Visloku při útoku 77. pěšího pluku. Zranění nebylo vážné, měl prostřelen malík levé ruky, ale dalšího boje nebyl schopen, je odeslán do nemocnice v uherském Debrecíně. Dle vlastnoručně nakreslené mapy byl na selském voze dopraven dne 24. 1. 1915 do Medzilaborců a potom sanitním vlakem přes Nové Město do Debrecína, kam dorazil dne 25. 1. 1915, v 16.30 hodin. Dále se vydal bez dokumentů, tedy načerno, rychlíkem přes Budapešť (26. 1. 1915), Ráb, Vídeň (26. 1. 1915 v 13.25 hodin,) až do Prahy, kam dorazil dne 26. 1. 1915 ve 24.00 hodin.

K podniknutí této cesty musel projevit značnou dávku odvahy, protože ve válce byl za podobný čin trest smrti. A to všechno postoupil kvůli lásce ke své snoubence Marii Krchové, se kterou měl již čtyři roky vážnou známost. Nicméně se opět vrátil ke svému útvaru, i když s trvale znehybnělým prstem. Dne 16. 9. 1915 se nechal u Rovna zajmout a již 23. března 1916 vstoupil, jako dobrovolník do československých legií. Postupně byl zařazen jako velitel čtyř rot, pobočník praporu v hodnosti poručíka I. srbské dobrovolcké divise v Rusku. Nejdříve je jeho jednotka nasazena ke střezení pontonového mostu přes Dněstr, 1. srpna odjíždí jako

velitel 2. rotu II. pluku I. srbské dobrovolcké divise k Dobrudži, kde je 19. října 1916 raněn – průstřel chodidel. Ke svému II. pluku se vrací po léčení v Oděse jako pobočník velitele praporu. Pluk je nasazen na jihozápadní frontě, kdy na konci října roku 1917 odjíždí přes Archangelsk, Anglii, Francii, Itálii a Řecko na soluňskou frontu. Od 13. ledna do dubna 1918 prodělává boje u Soluně a v dubnu 1918 jako člen deputace je vyslán na kongres utlačovaných národů rakouských do Říma, odtud je v květnu 1918 zařazen k 21. střeleckému pluku československé zahraniční armády ve Francii v Cognacu jako instruktor nováčků. V srpnu 1918 již jako nadporučík je zařazen k 31. střeleckému pluku československé zahraniční armády v Itálii, kde je jmenován do hodnosti kapitána dnem 30. listopadu 1918. 20. prosince 1918 odjíždí spolu se svým plukem z Itálie, od Štěrboho dne roku 1918 až do 28. února 1919 je účasten bojů na Slovensku, konkrétně u Trenčína, Košic a Užhorodu. Vládl rusky a srbsky sloven i pismem dobře, francouzsky a německy sloven i pismem částečně. Obdržel celkem 11 vyznamenání, mezi nimi i nejvyšší rumunský Řád Mihai Viteazul III. za hrdinství projevené v bitvách u Dobrudže, Československý válečný kříž 1914–1918, Revoluční medaili, ruský Řád sv. Stanislava III., italskou Fatigua di Guerra, srbskou zlatou medaili „Za chrabrost“, Medaili vítězství, italský válečný kříž a Crucea comemorativa – rumunský pamětní kříž.

Po vyhlášení samostatnosti republiky se vrátil do Prahy, kde na něj věrně čekala jeho nevěsta, s níž se jako rotmistr italských legií (kapitán) počátkem roku 1919 oženil. Rozhodl se zůstat v armádě. Původně v rámci mateřského 31. p.pl. se stal okrskovým velitelem v Chomutově a později přidělen k operačnímu oddělení Ministerstva národní obrany – evidence dislokace, pro své technické vzdělání je jmenován 22. 11. 1919 přednostou stavebního odboru čs. zemského vojenského stavebního ředitelství v Brně. Již jako major italských legií, později major inženýr československé armády. Počátkem roku 1924 přechází do podřízenosti Zemského vojenského velitelství v Brně v hodnosti podplukovník inženýr, nejdříve jako přednosta stavebního ředitelství ZVV Brno a později jako přednosta stavební služby ZVV Brno.

Měl na starost všechny vojenské stavby na Moravě, včetně staveb obranných, nebo např. také brněnské Zbrojovky. V roce 1928 je povýšen do hodnosti plukovníka inženýra stavební služby. I v soukromém životě se mu dařilo, v roce 1925 a 1927 se mu narodily dcery Jarmila a Milada. V roce 1936 je ustanoven do funkce stavebního ředitele III. sborové oblasti. Od 21. listopadu 1938 je přikázán službou

do ministerstvu veřejných prací – velitelství stavby dálkových silnic. Ve funkci stavebního ředitele stavby dálnic působí od 4. března 1939 až do 1. dubna 1941, kdy je přeložen do výslužby. V roce 1945 je dnem 5. 5. znovu aktivován.

Jeho služební charakteristiky z roku 1936 podepsané divisním generálem Eduardem Kadlecem a v roce 1937 divisním generálem Antonínem Hasalem jsou si velmi podobné a svědčí o preciznosti až pedantnosti, s jakou přistupoval plukovník Balátě k plnění svých povinností s uvědoměním si významu a nutnosti stavebních prací na Moravě: „Vyzkazuje nutnou profesionální schopnost; tato je ovšem ovlivňována jeho charakterem. Tím se práce zdržují a jde přes všechnu námahu pomalu ku předu. Odborné stránce věci dává přednost před vojenskými hledisky.“ (1936) „Jako přednosta stavební služby sboru osvědčil velmi dobře. Chod stavební služby řídí s úspěchem přesto, že jeho důkladnost, hraničící někdy s pedantností, ovlivňuje postup prací.“ (1937).

Při vstupu Rumunska do I. světové války po boku Dohodových mocností se rumunský král Ferdinand I. rozhodl založit Vojenský řád Michaela Vítěze. Samotný řád byl založen dne 21. prosince 1916. Ve statutu bylo určeno, že tento řád bude udělován důstojníkům, kteří prokázali maximální statečnost v boji s nepřitelem. Statut řádu hovoří jasně o tom, že řád není doplněn meči, nesmí se udělovat za prosté zásluhy na válečném poli. Svým vnitřním nařízením, které vycházelo ze statutu ruského Vojenského řádu Sv. Jiří, se podařilo tomuto řádu stát se nejvyšším válečným oceněním důstojníků rumunské královské armády.

Řád byl určen do tří stupňů: I. třída je náprsní kříž, II. třída je kříž, převyšující korunu nošený jako náhrdelní dekorace, III. třída je kříž nošený na prsou na splývavé stuze.

Řád byl od roku 1916 do roku 1947 udělen jen v počtu 2184 ks. V tomto počtu jsou zahrnuti i cizí státní příslušníci, důstojníci spojeneckých armád, ale řád se uděloval i vojenským jednotkám. Jedním z těchto důstojníků byl i plukovník Ing. František Balátě, který jej obdržel ve III. třídě v roce 1917.

S vyznamenáními, jež obdržel za své hrdinství v boji, byly spojeny i četné pocty. Na základě nejvyššího rumunského vyznamenání byl zván každoročně na slavnostní oběd k rumunskému králi. Jelikož v té době bylo Rumunsko spojencem v tzv. Malé dohodě, bylo toto pozvání považováno za oficiální státní akt. Při jedné z těchto návštěv, předal rumunskému králi dar presidenta T. G. Masaryka, kterým byl reprezentativní automobil čs. výroby.

Mnichovský diktát a okleštění naší republiky v roce 1938 byly důvodem pro snižování stavu důstojníků v armádě a těm, kteří se mohli uplatnit mimo armádu, byla nabídnuta jiná místa. Plukovník Balátě byl převelen

do Prahy a jako stavební inženýr jmenován ředitelem Stavebního ředitelství dálnic. Ve své funkci se snažil opět prospět a být činným při významné státní zakázce. Podklady byly vypracovány, avšak válečná situace a postoj českých zaměstnanců spíše sabotovaly samotné práce, které byly roku 1941 zastaveny a navázáno na ně bylo až v 60. letech.

Plukovník František Balátě byl významným představitelem Sokola v Brně, i když jeho charakteristika v kvalifikační listině mu přisuzuje jen malý a zanedbatelný podíl na odboji, je možné to přisuzovat jeho angažovanosti legionáře a postavení jednoho z nejvýznamnějších představitelů armády do roku 1939. V květnu 1945 byl povolán znovu do činné služby, k 1. 4. 1947 byl přeložen do výslužby. Přestože již ve výslužbě, je povolán do přechodné činné služby na dobu nezbytné potřeby. Přidělen je k velitelství ženijního

Plk. František Balátě (uprostřed vzadu) v plášti Řádu Michaela Vítěze, nejvyššího vyznamenání Rumunského království. Bukurešť 8. 11. 1937.

vojska, konkrétně k vojenskému stavebnímu dozoru na letišti Kbely. Jeho znalosti teoretické, ale hlavně praktické, byly využívány i nadále až do roku 1948, kdy pravděpodobně z důvodů politických byl 26. 6. 1948 definitivně propuštěn i z přechodné činné služby. Umírá v roce 1965 a je pohřben na vinohradském hřbitově v Praze.

V armádě USA se pojmenovávají významné budovy či stavby po osobnostech vojenského života. Dálnice ČR, nebo její část, by tak určitě mohla nést jméno československého legionáře, důstojníka československé armády plukovníka Ing. Františka Balátě. Jeho jméno dnes řekne málokomu, jak významně se zapsal do dějin našeho národa. Místo vděku a úcty tak patří spíše mezi (ne)zapomenuté legionáře a vojáky, kteří bojovali a budovali Československou republiku. ■

Plk. Ing. František Balátě při slavnostním zahájení výstavby dálnice dne 2. května 1939. Do funkce ředitele Stavby dálnic v Praze byl jmenován dne 4. března 1939. Na druhé straně této fotografie je poznamenáno, že stavba dálnice byla zahájena pod heslem: „Pro čest a sílu národa.“

Legionářský pomník hrdiny plukovníka Josefa Jiřího Švece patří na pražský Pohořelec

■ Vladimír Prchlík, Sbor pro obnovu pomníku Hrdinům od Zborova, foto: archiv autora

Myšlenka vrátit pomníky věnované památce československých legionářů a připomenutí jejich hrdinských činů za 1. světové války ožila poté, co se po roce 1989 do naší vlasti navrátila svoboda a demokracie. Všechny památníky naší pohnuté minulosti totiž patří na místo, kde stály! Nebýt nacistů, tak tam stojí dodnes. Nebýt komunistů, tak už tam dávno byly!

Před čtyřmi lety, v roce 2009, jsme na Spořilově založili občanské sdružení Sbor pro obnovu pomníku Hrdinům od Zborova za plné podpory všech odbojových a vlasteneckých organizací působících na Spořilově, ale i v celé České republice.

Rídíme se známým výrokiem prvního prezidenta Československé republiky Tomáše Garrigue Masaryka: „Bez Sokola by nebylo legií, bez legií by nebylo Československa!“ Naším společným a hlavním cílem je obnovit pomníky připomínající hrdinství a značné oběti příslušníků československých legií a Sokola bojujících a padlých na bojových frontách první světové války. Zaměření činnosti Sboru je totožné se vzdělávací činností České obce sokolské, jak se ukázalo při oslavách 150. výročí založení Sokola v roce 2012. Při příležitosti konání XV. všesokolského sletu v Praze v roce 2012 byla péčí Sboru v počtu 15 tisíc kusů vydána pamětní pohlednice s vyobrazením dvou legionářských pomníků postavených v období první republiky – Hrdinům od Zborova na Spořilově a přednímu

veliteli Československých legií na Rusi plukovníkovi Josefu Jiřímu Švecevi, který stál na Hradčanech na náměstí na Pohořelci (viz snímek).

V době nacistické okupace dali Němci v roce 1940 oba dva pomníky nemilosrdně odstranit a zničit na základě příkazu říšského Němce dosazeného

Motto:

V pomnících je uložena naše historie. Jejím nositelem je tvář, která vyjadřuje kulturní a etické poselství osobnosti, na kterou vzpomínáme.

do funkce náměstka primátora hlavního města Prahy JUDr. Josefa Pfitznera. Spravedlivý trest jej postihl po skončení druhé světové války - jako válečný zločinec byl odsouzen a popraven v Praze v květnu 1945.

Bratr Josef Jiří Švec byl vojákem a horlivým pracovníkem Sokola. V době carského Ruska byl v roce 1911 vyslán Českou obcí sokolskou, aby vyučoval tělocviku na ruských školách. Tehdejší ruská vláda uznala, že Sokol bude mít ve svých řadách ty nejlepší cvičitele

a instruktory. A tak bratr Švec kantořil na ruských školách a byl velmi oblíben mezi studenty.

Propukla první světová válka a profesor Masaryk organizoval zahraniční vojsko budoucího samostatného československého státu, který ještě neexistoval. Složil ho ze členů rodin českých a slovenských krajanů, žijících v té době v Rusku, a především z válečných zajatců z řad monarchistické armády Rakousko-Uherska. Ti se vzdali ruským jednotkám i přesto, že tím spáchali vlastizradu, za niž jim hrozil okamžitý soud a trest smrti oběšením!

Na začátku první světové války bojoval Josef Jiří Švec v České družině. V červenci 1917 velel jako plukovník 1. pluku československých legionářů v památné bitvě u Zborova. Nečekané vítězství Čechoslováků v jejich první samostatné operaci u Zborova se setkalo s velkým uznáním ruského vrchního velení i ruské vlády. Pro československé legionáře to znamenalo povolení neomezeného nábory do jejich jednotek. Československá brigáda byla doplněna na divizi přílivem nových dobrovolníků ze zajateckých táborů. V říjnu 1918 vojáci 1. československé divize, ustupující od Volhy, odmítali bojové rozkazy svých velitelů a čím dále důrazněji se dožadovali rychlého návratu do vzdálené vlasti. Byli vyčerpaní prakticky nepřetržitým nasazením v boji, demoralizováni lhostejností ruské společnosti k vlastnímu osudu a falešnou „mírovou“ bolševickou propagandou.

Byli též zklamáni nesplněním slibu Spojenců o příchodu nových sil armád Dohody do Ruska. Především proto začali někteří legionáři vypovídat poslušnost svým velitelům. Krize vyvrcholila dne 25. října 1918. Když unavení a bolševickou agitací demoralizovaní vojáci odmítli splnit rozkaz postavit se postupu nepřátelů na odpor, jejich velitel plukovník Josef Jiří Švec spáchal na stanici Aksakovo sebevraždu zastřelením.

Původní pomník J. J. Švece byl zničen a nebyl nalezen ani jeho soutěžní model. Člen Sboru pro obnovu pomníku bratr Jan Vlasák získal potřebnou fotodokumentaci v archívech. Nejdůležitější nálezy se podařilo objevit ve sbírkách ateliéru architektury Národního technického muzea v Praze, a to vzácnou fotodokumentaci původního pomníku J. J. Švece na Pohořelci. Složitou rekonstrukcí z nalezených dokumentů v archívu architektury Národního technického muzea v Praze se podařilo sestavit projekt repliky pomníku.

Při rekonstrukci byl též použit cenný dobový snímek ze slavnostního odhalení pomníku v roce 1936, který se tehdy uskutečnil za oficiální účasti delegací československé vlády, československé armády, vojenské generality a hostů ze spojeneckých zahraničních armád, Československé obce legionářské, Československé obce sokolské, skautů, zástupců dalších vlasteneckých společenských společností a za hojné účasti pražské veřejnosti.

Vlastní postava modelu J. J. Švece je odvozena z dobových fotografií. Podle toho byl proveden výběr osoby stejné velikosti, která se stala modelem pro fotografické snímání postavy hrdiny. Díky finanční podpoře vedení Československé obce legionářů se podařilo v krejčovské dílně pro výrobu vojenských historických stejnokrojů v Moskvě pořídit repliku původního vojenského pláště, který nosili naši legionáři na Rusi.

V roce 2012 byl Ing. Václavem Jandáčkem pro odbor výtavby Úřadu Městské části Praha 1 zhotoven rekonstrukční projekt repliky památníku J. J. Švece včetně základu, vypracovaný z fotografických snímků pomocí metody 3D na katedře kybernetiky Českého učení technického v Praze. Známy pražský sochař Petr Holub z Kobylís vyrobil poté model repliky původní sochy z umělé hmoty zvané acryystal s bronzovou patinou, který je 50 centimetrů vysoký, a kamenný

podstavec pomníku měřící 60 centimetrů. Podstavec sochy je z dřevotřískové desky polepené umělohmotnou tapetou se vzorkem žuly. Mistrovské dílo v modelové velikosti věrně odpovídá původnímu návrhu tvůrce originálu sochy, kterým byl ve třicátých letech dvacátého století známý umělec, akademický sochař Otakar Švec, mj. pozdější autor sochy J.V. Stalina na Letenské pláni v Praze. Kamenný postavec sochy navrhl architekt Bedřich Feuerstein.

První představení modelu pomníku plukovníka Josefa Jiřího Švece pražské veřejnosti se uskutečnilo na zasedání Zastupitelstva Městské části Praha 1 ve velkém sále Žofína 30. listopadu 2012. Dne 24. ledna 2013 představili členové Sboru pro obnovu pomníku jeho model zastupitelům magistrátu

hlavního města Prahy ve velké zasedací síni Nové radnice na Mariánském náměstí. V obou případech vyjádřili zastupitelům díky za poskytnuté granty na pořízení modelu pomníku.

Tímto činem se uzavírá první část úsilí Sboru pro obnovu pomníku. Nyní nás čeká práce na přípravě a dokončení modelu sochy a jejího podstavce, který bude sloužit k odlití sochy do bronzu. Bude spočívat ve zvětšení modelu na původní velikost, a to na 3,60 metru u podstavce složeného ze dvou druhů žuly a na 3,75 metru vysoké sochy vyrobené ze sádry. Následovat bude odlití sochy do bronzu v umělecké slévárně v Blansku. Tam byla též odlita např. monumentální socha prvního ministra vojensství Československé republiky generála Milana Rastislava Štefánika v nadživotní velikosti pro Bratislavu.

Obracíme se proto se žádostí o finanční podporu na odbory kultury a památkové péče Magistrátu hlavního města Prahy a Úřadu Městské části Praha 1 s cílem dokončit dílo obnovy pomníku plukovníka Josefa Jiřího Švece v jubilejním roce 2014. Jako významná součást celostátního projektu Československé obce legionářské LEGIE 100 by byla nejlepší oslavou připomínající 100. výročí ustavení prvních československých vojenských jednotek v zahraničí – České družiny v Rusku v Kyjevě dne 12. srpna 1914 a Roty Nazdar v rámci cizinecké legie ve Francii v Paříži dne 31. srpna 1914. ■

Vojenské památníky mají své příznivce a ochránce

■ Text a foto: Jitka Lenková

Chodíme kolem nich téměř nevšimavě. Stojí na svých místech, obvykle v centru našich obcí, již celá desetiletí, někdy i déle. Za ty roky tak nějak splývají s okolím. O státních svátcích je zdobí věnce, občas se okolo poseká tráva. Památníky našich padlých.

Kdo si však vybaví nějaké ze jmen, které je na nich uvedeno? Pokud to nebyl někdo z příbuzenstva, asi jen málokdo. Přesto existují lidé, kteří se o ně intenzivně zajímají. Jsou to členové a příznivci Spolku pro vojenská pietní místa, o. s., kteří si vytyčili nelehký cíl – zmapovat všechna tzv. vojenská pietní místa na území ČR.

Typické vojenské pamětní místo – hrob generálmajora Josefa Buršíka na hřbitově v anglickém Brookwoodu

Co je to vojenské pietní místo?

Odborně znějící název neznamená nic jiného, než že jde o místa, která nějakým způsobem připomínají památku těch, obětovali život za naši vlast v rámci nějakého vojenského střetu, případně se stali jeho civilními oběťmi. Typicky jsou takovými místy právě již zmíněné obecní památníky „Obětem války“. Mohou to však být i hroby vojáků, i symbolické, pomníky věnované zahraničním armádám a jejich jednotkám, především americkým a sovětským, pamětní desky na domech, pietní síně v muzeích a mnoho dalšího.

Přes 22 000 lokalit

Spolek pro vojenská pietní místa, o. s. ke dni napsání tohoto článku 24. 3. 2013 eviduje na internetu ve své volně přístupné databázi (viz www.vets.cz) 22 565 takových vojenských pietních míst (VPM), nejen u nás, ale i v zahraničí, pokud mají nějakou vazbu k České republice. A téměř denně přibývají další. Autorem celého projektu i jeho základní myšlenky je člen ČsOL Vladimír Štrupl, místopředseda spolku. Říká o něm: „Chodil jsem do školy okolo pamětní desky padlému v Květnovém povstání v r. 1945 v Praze 6 a někdy po roce 1989 najednou deska zmizela. A tu a tam další, na které jsem si pamatoval. A tak mě až zamrazilo z toho, že by časem klidně mohly zmizet všechny. A to nechci připustit. Začal jsem tyto pamětní desky evidovat. Jsem přesvědčen, že na oběti válek a na to, zač tito lidé zemřeli, se v žádném případě nesmí zapomenout!“

Téměř v každé obci

Přesto, kolik hodin práce již členové spolku evidenci VPM již věnovali, stále ještě lze objevit místa, která se do jejich databáze dosud nedostala. Možná i někde u vás se nachází památník, deska či hrob, na který se dosud nedostalo. Lze to snadno napravit, stačí dané místo vyfotografovat, pokud možno několikrát, nejméně jednou jako celek a jednou tak, aby bylo možné přečíst nápis, doplnit jeho přesnou polohu (souřadnice GPS nejsou podmínkou)

V málokeré obci chybí na návsi památník padlým v 1. světové válce. Tento se nachází ve středočeských Makotřasech.

a zaslat na adresu spolku poštou (Spolek pro vojenská pietní místa, o. s., Brunclíkova 9, 162 00 Praha 6) anebo e-mailem (lenkova@volny.cz). Pokud dané místo v databázi spolku opravdu zatím není, bude tam v nejbližší možné době doplněno. Odměnou nejen pro autory takových fotografií se stane zas o něco bohatší galerie míst spojených s naší vojenskou historií. ■

Nenápadné vojenské pietní místo v Libčicích nad Vltavou – hrob vojáka Rudé armády na tzv. evangelickém hřbitově

Přeji vám a časopisu zdar

Vážení a milí bratři, blahopřeji vám k vydání časopisu Legionářský směr. Je skvělý. Děkuji vám velice za jeho nulté číslo, které mne osobně mile překvapilo, velmi potěšilo, poučilo, pobavilo, připomnělo předválečná chlapecká léta ovlivněná legionářskou literaturou, nadchlo a povzbudilo k další činnosti ve prospěch ČSBS a ČsOL.

Nejdříve jsem chtěl časopis je průzkumně prolistovat, ale již na straně 2 jsem objevil článek k 95. výročí bitvy u Bachmače a jako bývalý voják pardubického Prvního železničního pluku Bachmačského, držitel železničářského odznaku MNO ev. č. 81, jsem pět stránek o Bachmači přečetl ihned.

Potom mne zaujala stran 35 s textem kapitána Petra Šabaky a fotografiemi Ladislava Lenka z míst mně blízkých a milých, z vojenské školy ČsOL v Moravské Třebové. S lupou jsem na fotografiích hledal a našel známé tváře.

A tak jsem postupně dočetl celý časopis s dokonale zpracovanými náměty, doprovodným množstvím fotografií a celkovou vynikající grafickou úpravou až po stranu 40 a zadní obálku s krásným obrázkem hotelu Legie.

Vážení tvůrci Legionářského směru, přeji vám a časopisu zdar, úspěch a mnoho čtenářů. S legionářským pozdravem „Věrnost za věrnost“

Vladimír Bača, Skuteč

Šlo o odpor

V nultém čísle Legionářského směru je příspěvek ministra, který se zmiňuje o 3. odboji.

Nesouhlasím! 1. a 2. odboj měl podporu celého českého národa, tzv. 3. odboj byl drtivě většinou národa lhostejný. Byli v rozporu s postoji a náladami většiny občanů.

Proto „propašování“ tzv. 3. odboje k 1. a 2. odboji není historograficky čisté. Nejsou to rovnocenné veličiny.

Také název je nevhodný. Šlo o odpor části občanů proti režimu. Rozlišujme to, prosím.

Doc. PhDr. Radomír Choděra, CSc., Praha

Poděkování předsedovi ČsOL br. Pavlu Budinskému

Vážený pane předsedo, dovoluji abych poděkoval za poskytnuté zdravotní prostředky a pomůcky. Váš dar bude plně využit k léčbě našich klientů – válečných veteránů hospitalizovaných na LDN při VN Olomouc. Ještě jednou děkuji a přeji pěkný den.

S pozdravem plukovník MUDr. Lubomír Dobeš, ředitel Vojenské nemocnice Olomouc

Výzva pro Aktivní zálohy AČR

Rádi bychom požádali členy ČsOL, kteří jsou zároveň příslušníky Aktivních záloh AČR, aby se ozvali na níže uvedený email. Chtěli bychom vytvořit v budoucnu v rámci ČsOL zájmovou skupinu Aktivních záloh. Děkujeme. Kontaktní email: pavelkuthan@seznam.cz

-PK-

Inzerce

ODVAHA
VLASTENECTVÍ
STATEČNOST
ODDANOST
OBĚTAVOST
VYTRVALOST

Z A. L. 1884
F FOSFA
TRADICE ZAVAZUJE

FOSFA A.S. PODPORUJE PROJEKTY
ČESKOSLOVENSKÉ OBCE LEGIONÁŘSKÉ:
PÉČE O VÁLEČNÉ VETERÁNY
A LEGIE 100

www.fosfa.cz www.csol.cz

ČESKOSLOVENSKÉ LEGIE | 1914 – 1920

Zveme vás na akce

- 20. dubna**
Czech Army Strongman 2014, Břeclav
- 22. dubna**
Pietní akt u pamětní desky genmjr. J. Balabána, Praha, Evropská ul.
- 26. dubna**
Památka obětí pochodu smrti, Krupka
- 27. dubna**
Vojensko-historická prezentace k připomenutí výsadku Out Distance, Ořeňov
- 28. – 30. dubna**
Setkání s účastníky bojů v ostravské operaci – 68. výročí, Ostrava.
- 28. dubna**
Slavkovské memento, 9. ročník, Slavkov
- 2. května 2013**
Pietní akt k památce M. R. Štefánika, Praha, Petřín
- 3. května**
Zapomenutí vojáci – vzpomínková akce k návratu našich vojáků v II. sv. válce, Plzeň
- 4. května**
Battlefield Jaroslav Klemeše, Přelouč
- 5. května**
Pietní vzpomínky na Pražské povstání, Praha, Staroměstské náměstí, budova Čs. rozhlasu, most Barikádníků
- 6. května**
Pietní vzpomínka u hrobu gen. L. Svobody a u hrobu padlých v Břestu, Kroměříž, Břest
- 6. května**
Uctění obětí války spojeneckých armád, pietní vzpomínka na padlé vojáky Polské armády, pietní vzpomínka na kobyliském popravišti, Praha – hřbitov Ďáblice, Žernosecká ul. a Kobylisy-střelnice
- 7. května**
Pietní vzpomínka na Olšanských hřbitovech, Praha
- 8. května**
Oslava 68. výročí ukončení 2. světové války, Praha Vitkov
- 15. května**
Setkání veteránů u příležitosti osvobození Československa spojené s koncertem, Poděbrady
- 16. května**
Vlčí máky válečným veteránům – Živá kronika, Kroměříž

- 18. května**
ANTIMONY – sportovně branná soutěž k počtě čs. parašutistů, Liberec
- 22. – 24. května**
Prezentace projektu Legie 100 na výstavě IDET, Brno
- 25. května**
Setkání modrých baretů, Český Krumlov
- 28. května**
Vzpomínka na prezidenta Dr. E. Beneše, Sezimovo Ústí
- 12. června**
Battlefield Jiřího Potůčka, Přelouč
- 18. června**
Pietní vzpomínka na padlé parašutisty u příležitosti 70. výročí boje v kostele Cyrila Metoděje, Praha
- 18. června**
Battlefield Jana Kubiše a Jozefa Gabčíka, Lanové centrum PROUD, Praha 9
- 20. června**
Pietní vzpomínka u pamětní desky gen. H. Píky, Praha, Vítězné nám.
- 21. června**
Memoriál Karla Kněze, Ležáky
- 21. června**
Vzpomínka na popravené čs. důstojníky, Brno, Kounicovy koleje
- 22. června**
Vojensko-historická část Dne pozemního vojska – BAHNA 2013, Strašice
- 23. června**
Pietní vzpomínka k 71. výročí vyhlazení obce Ležáky, Ležáky
- 23. června**
Oheň (bez)naděje, Ležáky
- 2. července**
Vzpomínka na padlé legionáře u příležitosti 96. výročí bitvy u Zborova, Praha, Olšanské hřbitovy
- 12. července**
Druhý ročník cyklistického přejezdu MRŠ-TGM, Košáříská, Hodonín
- 20. července**
Uctění památky sestřelených amerických letců, Teplice

Sokolové pod Řípem

Koncem května se do Roudnice nad Labem slétne několik tisíc sokolů z celého světa. Sokolská župa Podřípská pořádá ve dnech 25. a 26. května akci s názvem Sokolové pod Řípem. Je přihlášeno přes 6800 účastníků z Čech, Moravy a ze zahraničí.

Někteří účastníci dorazí již v pátek. Po celou sobotu budou probíhat na Tyršově stadionu zkoušky hromadných skladeb a v podvečer se společně vydáme na horu Říp. Hlavnímu vystoupení v neděli odpoledne bude předcházet slavnostní průvod městem – ulicemi Michálkovou, Karlovým náměstím, Nerudovou a třídou T.G. Masaryka na Tyršův stadion, kde uvidíte nejen hromadné skladby, které byly předvedeny na XV. všesokolském sletu v červenci 2012, ale i tři nové.

Sletovým odpolednem vyvrcholí více než celoroční práce organizátorů, autorů skladeb, cvičitelů a cvičenců v župách.

Akce „Sokolové pod Řípem“ navazuje na tradici župních, předválečných sletů. Připomeňme si, že Sokolská župa Podřípská ve své historii uspořádala celkem 35 sletů a z toho se 11 konalo v Roudnici nad Labem (1888, 1899, 1905, 1907, 1908, 1925, 1938, 1948, 1994, 2000 a krajský slet v roce 2006). Sokol na Podřípsku má skutečně dlouhou a bohatou historii. Již v roce 1868 byl ustaven Podřípský Sokol roudnický. První pokusy založit vyšší celek – Sokolskou župu Podřípskou – spadají do roku 1884, ale k jejímu oficiálnímu ustavení došlo až o tři roky později.

fu-

Podrobné informace naleznete na webu: www.sokolove.estranky.cz.

Bezplatná informační linka 800 888 945 je tu pro vás

Československá obec legionářská ve spolupráci s Ministerstvem obrany ČR v dubnu roku 2012 zřídila a postupně uvedla do provozu bezplatnou informační linku 800 888 945, na kterou se mohou obracet všichni občané s dotazy týkajícími se historie čs. legií, jejich předků – legionářů apod.

Provozování bezplatné linky zajišťuje každodenně pracovník ČsOL Jiří Charfreitag, který je připraven reagovat na dotazy

a připomínky občanů. Pokud nebude znát odpovědi, obrátí se na odborníky – historiky z řad členů obce či z dalších institucí.

Linka je provozována v ústředí ČsOL, tedy v hotelu Legie, v Sokolské ulici 33 v Praze 2. Její operátor je rovněž dosažitelný na e-mailu legie100@csol.cz.

Československá legie v Rusku 1914–1920

Na podzim roku 2013 má vyjít 1. díl čtyřdílné obrazové monografie Československá legie v Rusku 1914–1920, připravované v koprodukcí dvou nakladatelství: EPOQUE 1900 a NAŠE VOJSKO.

Realizace tohoto rozsáhlého knižního projektu je umožněna především vstřícností vedení Vojenského ústředního archivu a Vojenského historického ústavu, odkud pochází velká část sbírkových předmětů, resp. obrazového materiálu a fotografií. Nemałym počtem však přispěla i řada dalších institucí a soukromí sběratelé. Svým zaměřením, ale zejména množstvím a šíří většinou dosud neznámého obrazového materiálu a fotografií, jde o zcela výjimečný nakladatelský počín. Toto rozsáhlé dílo, mapující historii čs. vojska v Rusku, život a boj legionářů, jistě vzbudí patřičnou pozornost nejen u pozůstalých, historiků a milovníků militarií, ale doufejme, že i u širšího okruhu zájemců o naši historii a vznik čs. státu. Jednotlivé díly monografie jsou naplánovány tak, aby mohly být součástí velkých oslav stoletého výročí (2014–2018) založení prvních českých a čs. jednotek v zahraničí. Pro čtenáře LS přinášíme prozatím alespoň základní informace o připravované monografii.

Monografie je rozvržena do 4 dílů:

Díly 1. a 2. jsou koncipovány jako úvodní do části historické; díly 3. a 4. (část historická) se soustřeďují již na samotnou činnost čs. vojska na Rusi, přičemž sledují události jak po linii politické, tak vojenské.

Obsah jednotlivých dílů:

1. díl – Část úvodní

Historický a vojenský význam čs. legií; Československé hnutí na Rusi; Organizace fotoslužby v Ruské legii; Řády a vyznamenání ruských legionářů; Výstroj, stejnokroje a hodnostní označení čs. dobrovolníků v Rusku.

2. díl – Část úvodní

Chronologie nejdůležitějších událostí v rámci Ruské legie; Lehké palné zbraně (pistole a revolvery, pušky a karabiny, kulometry); Chladné zbraně; Ruční granáty; Dělostřelectvo; Letectvo; Obrněné automobily; Bojové a obrněné vlaky; Prapory; Plukovní hudby.

3. díl – Část historická (období srpen 1914 až květen 1918):

Česká družina a její boje; nárůst a pluk, brigádu a divizi; další boje čs. jednotek na Západní frontě; Zborov; budování armádního sboru; Bachmač a ústup z Ukrajiny; první konflikty s bolševiky.

(období květen 1918 až leden 1919):

Vystoupení proti sovětské moci, postupné ovládnutí magistrály; boje na východních a západních frontách; ústup od Kazaně a Samary; úspěšné

boje na Severouralské frontě; vzpoury v čs. vojsku, gen. Štefánik na Sibíři a jeho reformy; zásadní organizační změny v čs. vojsku.

4. díl – Část historická (období leden 1919 až podzim 1920):

Stažení čs. vojska ze všech front na Transsibiřskou magistrálu; ochrana magistrály, boje s partyzánskými skupinami; čs. účast při vydání adm. Kolčáka a ruského zlata; ariergardní boje s bolševiky až do všeobecného příměří s vojsky sovětské vlády; postupná evakuace čs. jednotek do Vladivostoku, návrat do vlasti.

Obsah 1. dílu:

Odborné kapitoly v 1. dílu jsou rozsáhlé studie k jednotlivým tématům. Jsou doprovázeny celkem 700 fotografiemi s podrobnými popisky, 26 tabulkami s více než 450 hodnostními označeními včetně všech modifikací, a kompletní kolekcí 200 řádů a vyznamenání, udělených ruským legionářům vládami 12 států.

V úvodním pojednání Historický a vojenský význam čs. legií (PhDr. pplk. E. Stehlik) je zhodnocen podíl čs. legií na vzniku čs. státu a jejich přínos při budování prvorepublikové armády.

Odborná kapitola Československé hnutí na Rusi (historik Ruské legie PhDr. F. Šteidler) je první rozsáhlejší prací o tématu z roku 1921.

Odborná kapitola Fotoslužba v Ruské legii (E. Orián) pojednává o vzniku a vývoji fotoslužby od jejího počátku v České družině až po rozvětvenou organizaci v rámci celého armádního sboru. Snímky, na kterých jsou armádní fotografové i filmaři při práci v terénu i v laboratořích, nám přibližují prostředí, v němž vznikla mnohatisícová sbírka fotografií deponovaná nyní ve Vojenském ústředním archivu, resp. zčásti ve Vojenském historickém ústavu.

Odborná kapitola Výstroj, stejnokroje a hodnostní označení čs. dobrovolníků v Rusku (npr. B. Panuš) je zasvěcenou studií o výstroji, stejnokrojích a hodnostních označeních ruské armády, které nosili čs. dobrovolníci až do konce ledna 1918, včetně již nerealizovaných návrhů na nárameníky s čs. národními prvky. Sleduje vznik a vývoj nového označení (stítků) ve všech jeho modifikacích. Pojednává o vývoji všech druhů stejnokroje, a na mnoha snímcích dokumentuje jednotlivé části stejnokroje čs. vojska v Rusku až po definitivní typ, tzv. vladivostocký.

Odborná kapitola Řády a vyznamenání ruských legionářů (E. Orián)

je zatím nejrozsáhlejší prací na toto téma s množstvím dosud neznámých informací týkajících se mj. ruských vyznamenání, dekorací udělených-neudělených za Zborov, jednotlivých kontingentů daných k dispozici čs. armádě, velení spojeneckými vládami, udělovacích ceremoniálů, celkových počtů udělených řádů a vyznamenání podle jednotlivých období, i různých peripetií kolem vzniku a udělení čs. dekorací, doprovázených stovkami většími dosud neznámých fotografií.

Technické údaje

Jednotlivé svazky o rozsahu 348–360 stránek; formát 310x267; pětibarevný tisk na matné křídě; obálka matné lamino; přebal, uvnitř se stručnými medailonky autorů; v 1. dílu jako příloha velká historická mapa Ruska s vyznačením všech míst a tratí, na kterých působili čs. legionáři; ve 3. a 4. dílu jako přílohy podrobnější mapy jednotlivých oblastí, kde probíhaly boje se sovětskou mocí; konečná úprava: zatažení do folie. Celkový počet fotografií ve 4 dílech, většinou pohlednicového formátu: 3800–4000.

Předpokládaná maloobchodní cena 1. dílu: 1680 Kč.

(Členům ČsOL a čtenářům LS bude poskytnuta sleva 25%, resp. 20%. Podrobněji o subskripci viz rub této stránky.)

Naše monografie, postavena převážně na fotografiích, plní tak konečně po 100 letech nejenom odkaz mnoha neznámých legionářů-fotografů a profesionálů z Ústřední fotolaboratoře, ale i přání gen. Štefánika, vyslovené na Sibíři po zhlednutí části impozantní fotosbírký ÚFL: „aby se také budoucí generace dozvěděly o našem heroickém boji.“

Edmund Orián, editor monografie

Vážení přátelé a kolegové, vážení čtenáři Legionářského směru,

na četné dotazy ohledně velké obrazové monografie *Čs. legie v Rusku 1914–1920* sdělují následující. Práce na I. dílu vzhledem k jeho značnému rozsahu, časově náročnému zpracování a ověřování tisíce informací byla poněkud zdlouhavá, nicméně I. díl je konečně ve stadiu těsně před dokončením; část faleristická je v podstatě hotová; v části Výstroj, stejno- kroje a hodnostní označení zbývá popsat zbývajících asi 180 fotografií; počítačová úprava bezmála 800 snímků (kvalita- tivně značně různorodých) ještě probíhá – půjde-li všechno podle plánu, bude I. díl koncem léta připraven do tisku.

Všichni dobře víme, jaká je současná ekonomická situace. Vzhledem k tomu, že náklady na tuto exkluzivní publikaci jsou mimořádně velké, její maloobchodní cena za stávajících okolností nemůže být menší než něco kolem 1680 Kč. Abychom mohli zodpovědně stanovit výši nákladu a s tím úzce související optimální cenu, rozhodli jsme se vypsát sub- skripce pro všechny skupiny potenciálních zájemců (Čs. obec legionářská, Armáda ČR, faleristé, numizmatici, milovníci mi- litárií, rodinní příslušníci ruských legionářů atd.).

Součástí této informace je *Subskripční lístek*, jehož **včas- ným odesláním do konce dubna 2013** získáte jednak

pro sebe **mimořádnou slevu 25% (20 %)**, jednak pomůže- te našim nakladatelstvím spolehlivě zjistit zájem mezi členy ČsOL, resp. čtenáři LS – nečleny ČsOL.

Vyjití I. dílu (prozatím pouze pro subskribenty) plánuje- me na počátek podzimu, přesný termín naleznete již v srpnu 2013 na webových stránkách nakladatelství NAŠE VOJSKO, ale i v časopisech *NV Fakta a svědectví*, *Military revue*, a sa- mozřejmě také v tomto časopise.

Subskribenti, kteří na lístku zaškrtnou zaslání poštou, obdrží výtisk po vyjití automaticky na dobírku (cena po pří- slušné slevě + 100 Kč poštovné a balné), ostatní si vyzvednou knihu osobně v prodejně NAŠE VOJSKO (Praha 5, Smíchov, Štefánikova 235/11, tel.: 257 326 457). V prodejně členo- vé ČsOL obdrží výtisk po předložení členské legitimace ČsOL (a zaškrtnutí svého jména v subskripčním seznamu nachá- zejícím se v prodejně), čtenáři Legionářského směru obdrží svůj výtisk (+ dárek) po předložení posledního čísla LS (a za- škrtnutí svého jména v subskripčním seznamu nacházejícím se v prodejně).

Edmund Orián, editor monografie

SUBSKRIPČNÍ LÍSTEK

na I. díl velké obrazové monografie

Československá legie v Rusku 1914–1920

opravňující na mimořádnou slevu
25% pro členy Čs. obce legionářské,
resp. na slevu

20% (+ dárek) pro čtenáře časopisu Legionářský směr – nečleny ČsOL

(z prozatímně stanovené maloobchodní ceny 1680 Kč),
v případě jeho odeslání nejlépe ihned, nejpozději **do 30. dubna 2013**

poštou na adresu:

NAŠE VOJSKO
Mašovická 202, 142 00 Praha 4

Příjmení: _____

Jméno: _____

Bydliště: _____

Kontakt tel.: _____

email: _____

Jsem člen Čs. obce legionářské, členské číslo:

Nejsem člen Čs. obce legionářské

(Nehodící se škrtněte.)

I. díl monografie vyzvednu **osobně** v prodejně

NAŠE VOJSKO, Praha 5, Smíchov, Štefánikova 235/11 (tel.: 257 326 457)

I. díl monografie prosím **zašlete poštou na dobírku** na výše uvedenou adresu.

(Nehodící se škrtněte.)

Datum _____

Podpis _____

OHENĚBEZNADEJE

Projekt Československé obce legionářské 3. ročník

V neděli, dne 23. 6. 2013, bude zažehnut na závěr piety v Ležákách **OHENĚBEZNADEJE**, který převezmou žáci Základní školy Včelákov a Základní školy Skuteč (z těchto škol nacisté v den vypálení osady odvěkli 5 žáků místně příslušných k osadě Ležáky, kteří byli později zavražděni v polském Chelmu).

Následující den ráno, tedy 24. 6. 2013, účastníci projektu uctí památku Ležáků, poté bude odstartován pochod **OHENĚBEZNADEJE** žáků z výše uvedených škol a účastníků z dalších přihlášených škol po trase naučné stezky NKP Ležáky, Habroveč, Louka, Vrbatův Kostelec (5 km).

Z Vrbatova Kostelce do Pardubic se účastníci projektu přepraví zvlášť vypraveným vlakem (cesta vlakem 32 km).

Z pardubického nádraží **OHENĚBEZNADEJE** žáci přenesou pěšky do Pardubiček na Zámeček (5 km), kde proběhne pietní akt k uctění památky popravených.

Z Pardubiček **OHENĚBEZNADEJE** žáci ZŠ Včelákov a ZŠ Skuteč převezou autobusem do obce Senice, kde uctí památku členů skupiny SILVER A. Poté odjedou do Prahy, kde budou v podvečer přijati představiteli ČsOL a MO ČR, ubytování dětí v Praze.

25. 6. 2013 prezentace projektu **OHENĚBEZNADEJE** v Praze. Odpoledne odjezd z Prahy do Lázní Toušeň, kde účastníci projektu položí kytičku ke hrobu armádního generála Tomáše Sedláčka a dále směr polské hranice, ubytování dětí v Polsku.

26. 6. 2013 příjezd do Chelma, pieta za účasti oficiální delegace ČsOL a dalších delegací z ČR. Odpoledne odjezd do ČR, příjezd do Skutče a Včelákova v nočních hodinách.

Projekt připomíná prostřednictvím osudů dětí tragický úděl obyvatel Ležáků. Mladí lidé pochodem uctí památku statečných předků. Dílčím vyvrcholením je společná pieta na Zámečku v Pardubičkách a prezentace projektu v Praze, dovršením cesty dětí a dalších protagonistů projektu **OHENĚBEZNADEJE** pak pieta v Chelmu společně s polskými partnery za účasti oficiálních delegací. Celého projektu se dále zúčastní žáci Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy MO Moravská Třebová.

Letní tábor Legionář vás zve!

Československá obec legionářská pořádá pro děti věku od 9 do 15 let v termínu 29. června – 13. července 2013 v Jesenici u Rakovníka již tradičně mimořádně zajímavý letní tábor Legionář. Jeho cílem je přiblížit účastníkům život čs. legionářů prostřednictvím branných sportů a získávání praktických dovedností při pobytu v přírodě.

Tábor se bude konat ve skvěle vybavené základně Kolej Peira u Jesenice u Rakovníka.

Děti jsou ubytovány ve vytápěných chatkách po 4 – 6 osobách s vlastním sociálním zařízením a sprchou.

V hlavní budově se nachází jídelna, společenská místnost a dvě učebny. Stravování je zajištěno pětkrát denně.

V bezprostřední blízkosti tábora je velký rybník s písčitou pláží (v programu tábora jsou koupání, jízda na plavidlech, vodní hry a sporty) a rozlehlý lesnatý areál (hry v přírodě, výlety).

Součástí základny je také střelnice, kde si děti vyzkoušejí střelbu z různých zbraní.

Cena tábora: 4900 Kč, pro děti členů ČsOL je poskytována sleva 50 %.

Hlavní aktivity tábora:

1. základy střelecké přípravy z ručních zbraní (vzduchovka, malorážka), ukázky velkorážních zbraní a ostatní vojenské výbroje
2. základní první pomoc s improvizovaným materiálem
3. strategické hry s využitím paintballu
4. práce s mapou a buzolou
5. tiché a skryté přesuny terénem
6. základy přežití v přírodě
7. lanové techniky a základy slaňování
8. sportovní hry v přírodě
9. filmové ukázky a četba deníků legionářů

Kontakt:

Bc. František Gábor, sekretář ČsOL

E-mail: manager@obeclegionarska.cz

Mobil: 722 944 824

Další informace včetně přihlášky naleznete na www.csol.cz